

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ
EĞİTİM ENSTİTÜSÜ KLİNİK PSİKOLOJİ
ANABİLİM DALI

**BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN TEMEL
PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARININ KARŞILANMASI, BAŞA ÇIKMA VE ROMANTİK
İLİŞKİLERDE SORUN ÇÖZME BECERİLERİNİN İNCELENMESİ**

Yasemin BANKİR İŞLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAZİANTEP -2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS KABUL VE ONAY FORMU

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Psikoloji Anabilim Dalı **Klinik Psikoloji** Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Yasemin Bankir İşler** tarafından hazırlanan “**BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARININ KARŞILANMASI, BAŞA ÇIKMA VE ROMANTİK İLİŞKİLERDE SORUN ÇÖZME BECERİLERİNİN İNCELENMESİ**” başlıklı tez, **11/08/2023** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Görevi	Unvanı, Adı ve Soyadı	Kurumu/Üniversitesi	İmzası:
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Şaziye Senem Başgöl	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Başkanı	Dr. Saadet YAPAN	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Akif Avcu	Marmara Üniversitesi	

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. M. Serhat YENİCE

Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

İmza

Yasemin BANKİR İŞLER
Tarih:

T.C.

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN TEMEL
PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARININ KARŞILANMASI, BAŞA ÇIKMA VE
ROMANTİK İLİŞKİLERDE SORUN ÇÖZME BECERİLERİNİN
İNCELENMESİ**

Yasemin BANKİR İŞLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman Prof. Dr. Şaziye Senem BAŞGÜL

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, annesi ile babası boşanmış ve boşanmamış 14-18 yaş arasındaki ergenlerin; temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma durumlarının, romantik ilişkilerde sorun çözme becerilerinin ve başa çıkma becerilerinin belirlenmesi ve karşılaştırılmasıdır. Bu araştırmanın örneklemini 4 farklı şehirde yaşayan, 13 ve 18 yaş arasında olan, 288 boşanmış aileye sahip ergen ve 351 boşanmamış aileye sahip ergen oluşturmaktadır. Yapılan çalışma nicel araştırma modelinin nedensel karşılaştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda katılımcılara veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu, İkinci (2003) tarafından geliştirilen Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Spirito, Stark ve Williams (1988) tarafından geliştirilen ve 2014 yılında çevirisi yapılan Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Kalkan (2008) tarafından geliştirilen Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizi yapılırken paket programı olan IBM SPSS 22.0 kullanılmıştır. Araştırmada toplanan verilerin basıklık ve çarpıklık değerinin +1,96 ile -1,96 arasında olmadığı bu nedenle verilerin normal dağılmadığı tespit edilmiştir ve bu doğrultuda gruplar arasındaki farklılığın test edilmesinde ilişkisiz örneklem için Mann Whitney-U testi ve Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Sonuçlar incelendiğinde, ergenlerin boşanmış aileye sahip olup olmama durumuna göre temel ihtiyaçlarının karşılanma durumlarına, başa çıkma becerilerine ve romantik ilişkilerde sorun çözme becerilerine bakılmış ve bu doğrultuda

temel ihtiyaçların karşılanma genel düzeyinin, g ihtiyaının ve eğence ihtiyaının; anlamlı bir farklılık gösterdiği; genel başa çıkma becerilerinin, kaçınan başa çıkma becerilerinin, aktif başa çıkma becerilerinin ve olumsuz başa çıkma becerilerinin anlamlı farklılık gösterdiği ve romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri alt boyutlarından olan duygusal istismar ve fiziksel istismar düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma durumları, başa çıkmaları ve romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri; cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, boşanma sonrası kiminle yaşamaya devam edildiği durumu, psikolojik yardım alma durumu, boşanıldığındaki yaş, boşanma nedeni, diğer ebeveyn ile görüşme durumu ve boşanmayı kimden öğrendiği gibi değişkenler çerçevesinde analizler yapılmıştır ve anlamlı düzeyde farklılıklar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, temel ihtiyaçlar, romantik ilişki, başa ıkma

**HASAN KALYONCU UNIVERSITY GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
DEPARTMENT of CYLİNICAL PSYCHOLOGY**

**MEETING THE BASIC PSYCHOLOGICAL NEEDS OF AGENTS WITH DIVERSE
AND NON-DIVORCED FAMILY, INVESTIGATION OF THE PROBLEM SOLVING
SKILLS IN COOPERATION AND ROMANTIC RELATIONSHIPS**

Yasemin BANKİR İŞLER

MASTER THESIS

Advisor Prof. Dr. Şaziye Senem BAŞGÜL

ABSTRACT

This study aims to investigate and compare the satisfaction of basic psychological needs, problem-solving skills in romantic relationships, and coping skills among adolescents aged 14-18, considering whether their parents are divorced or undivorced. The sample comprises 288 adolescents from divorced families and 351 adolescents from intact families, residing in four different cities. The research employs a causal comparison method within the quantitative research model. Data were collected using the following tools: a Personal Information Form developed by the researcher, the Basic Needs Scale developed by İkinci (2003), the Coping Scale for Adolescents developed by Spirito, Stark, and Williams (1988) and translated in 2014, and the Problem-Solving Scale for Adolescents in Romantic Relationships developed by Kalkan (2008).

IBM SPSS 22.0 package program was utilized for data analysis. The data collected in this study were found to deviate from normal distribution (kurtosis and skewness values not within +1.96 and -1.96), hence MannWhitney U test and Kruskal-Wallis test were used for unrelated samples to assess differences between groups.

Findings revealed significant differences between adolescents from divorced and undivorced families regarding the level of meeting basic needs, particularly the need for power and the need for entertainment. Additionally, significant differences were observed in general coping skills, avoidant coping skills, active coping skills, and negative coping skills. Moreover, sub-dimensions of problem-solving skills in romantic relationships, namely emotional abuse and physical abuse levels, exhibited significant differences.

The study further conducted analyses based on various variables, including the adolescents' meeting of basic needs, coping skills, and problem-solving skills in romantic relationships, as well as their gender, mother's and father's

educational status, the status living with whom after the divorce, psychological help seeking, age at the time of divorce, reasons for divorce, meeting with the non-custodial parent, and source of information about the divorce. Significant differences were detected among these variables.

Keywords: Divorce, basic needs, romantic relationships, coping skills

ÖNSÖZ

Aile kavramı, birçok toplum için önemli bir kavramdır. Anne baba ve çocuklardan oluşan bu sistem içerisinde zaman zaman gerginlikler, uyuşmazlıklar ve aksaklıklar yaşanabilir. Ancak bazen bu gerginliklerin, uyuşmazlıkların veya aksaklıkların üstesinden gelinemez. Bu doğrultuda eşlerden biri veya her ikisi ayrılma kararı alır. Bu durum son zamanlarda sık sık karşılaşılan bir durum haline gelmiştir. Eşler için boşanma sürecine girmek bazen rahatlatıcı olurken, bazen de zorlayıcı olabilmektedir. Bu süreçte bireyler kendi yaşadıkları problemlerine odaklanıp, çocuklarının ne yaşadıklarını, gereksinimlerini göz ardı edebilmektedirler. Bu nedenle boşanmış aile çocukları ile yapılmış çalışmalar ve bu çalışmalardan elde edilen sonuçların günlük hayat içerisinde kullanılması önem arz etmektedir. Özellikle büyük bir değişim yaşanan, yakın ilişkiler kurmak için adım atılan, kendi bedenini ve kimliğini keşfetme döneminde olan ergenler ile yapılan çalışmalar önemlidir. Bu dönemde bilişsel, fiziksel ve biyolojik açıdan değişim yaşayan ergenlerin ebeveyninin desteğine ihtiyaçları vardır. Bu araştırmada bu nedenle annesi, babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma durumları, başa çıkma düzeyleri ve romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri farklı değişkenler ele alınarak incelenmiştir.

Gaziantep, 2023

Yasemin BANKİR İŞLER

TEŞEKKÜR

Bu araştırmada, yoğun klinik ve akademik çalışmaları arasında vakit ayırarak beni destekleyen ve benden yardımını esirgemeyen, kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Şaziye Senem Başgöl'e desteklerinden dolayı teőekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatımın ilk gününden bugüne desteklerini esirgemeyen, her zorlandığımda bir çözüm üreten, bana inanmaktan hiç vazgeçmeyen, pes ettiğimde yorulduğumda yeniden ayağa kalkmama yardım eden ve bu çalışmamda da desteklerini esirgemeyen canım annem Emine BANKİR'e ve canım babam Hüseyin BANKİR'e sonsuz teőekkürü bir borç bilirim.

Hayat boyu her derdimde yanımda olan, beni motive eden ve bu araştırmada da desteğini esirgemeyen ablam Tuğçe Dila BANKİR'e, kardeşlerim, Zeynep Sena BANKİR ve Hüseyin Barış BANKİR'e sevgi ve teőekkürlerimi sunarım.

Tüm araştırmam boyunca beni destekleyen, zorlandığımda yol gösteren, her pes ettiğimde beni motive eden sevgili eşim Yasir Sinan İŞLER'e bu süreçte beni yalnız bırakmadığı için sevgi ve teőekkürlerimi sunarım.

Gaziantep, 2023

Yasemin BANKİR İŞLER

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

KABUL VE ONAY FORMU	2
TEZ BİLDİRİMİ.....	3
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1 PROBLEM DURUMU	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	4
1.3. ARAŞTIRMANIN SORULARI	4
1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	5
1.5. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI.....	5
1.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	6
1.7. TANIMLAR	6
1.7.1. Aile	6
1.7.2. Evlilik	6
1.7.3. Romantik İlişki	7
1.7.4. Boşanma	7
1.7.5. Ergenlik	7
1.7.6. Temel İhtiyaçlar.....	7
1.7.6.1. Ait Olma (sevme/sevilme) İhtiyacı	7
1.7.6.2. Eğlenme İhtiyacı.....	8
1.7.6.3. Güç İhtiyacı	8
1.7.6.4. Özgürlük İhtiyacı	8
İKİNCİ BÖLÜM	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1. AİLE VE EVLİLİK.....	9
2.2. BOŞANMA.....	12
2.2.1. Boşanma İle İlgili Modeller	14
2.2.1.1. Kessler'in Boşanmanın Yedi Evresi Kuramı.....	14
2.2.1.2. Bohannan'ın Boşanmanın Altı İstasyon Kuramı	15
2.2.1.3. Wiseman'a Göre Boşanmanın Beş Evresi Kuramı.....	16
2.2.1.4. Froiland ve Hozman'a Göre Boşanmanın Beş Aşaması Kuramı	16
2.2.1.5. Levinger'in Boşanma İle İlgili Sosyal Değiş Tokuş Kuramı	17
2.2.1.6. Levy ve Joffe'ye Göre Boşanma Kuramı	18

2.2.1.7. Hackney ve Bernard Çift Boşanma Uyum Modeli	18
2.2.1.8. Uzun'a Göre Boşanmanın Altı Aşaması	19
2.2.2. Boşanma Oranları	19
2.2.3. Boşanma Nedenleri	22
2.2.4. Boşanmanın Birey Üzerindeki Etkisi	26
2.2.5. Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkisi	30
2.3. ERGENLİK	34
2.4. ROMANTİK İLİŞKİ	37
2.5. TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR	38
2.5.1. Henry Murray Öğrenilmiş İhtiyaçlar kuramı	39
2.5.2. Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı	39
2.5.3. William Glasser Seçim Teorisi	40
2.5.4. Öz Belirleme Kuramı	42
2.6. BAŞA ÇIKMA	44
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	48
YÖNTEM	48
3.1 ARAŞTIRMA MODELİ	48
3.2 EVREN VE ÖRNEKLEM	48
3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	48
3.3.1 Kişisel Bilgi Formu	49
3.3.2 Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği	49
3.3.3 Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği	49
3.3.4 Temel İhtiyaçlar Ölçeği	50
3.4 Verilerin Toplanması	50
3.5 Verilerin Analizi	50
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	52
BULGULAR	52
4.1 KATILIMCILARA AİT BETİMSSEL İSTATİSTİKLER	52
4.2. ARAŞTIRMA SORULARINA İLİŞKİN BULGULAR	54
BEŞİNCİ BÖLÜM	82
TARTIŞMA VE SONUÇ	82
ALTINCI BÖLÜM	96
ÖNERİLER	96
YEDİNCİ BÖLÜM	98
KAYNAKÇA	98
EKLER	112
ÖZGEÇMİŞ	113

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1 Cinsiyete Göre Evlilik Kararı 2021	10
Tablo 2 Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı, 2001-2022 (TÜİK 2022)	11
Tablo 3 Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı, 2001-2022 (TÜİK 2022)	11
Tablo 4 Türkiye’de gerçekleşen boşanma sayıları ve kaba boşanma hızları (TÜİK, 2022) ...	21
Tablo 5 Evlilik Süresine Göre Boşanmaların Oranı (TÜİK, 2022)	22
Tablo 6 Cinsiyete Göre Boşanma Nedenleri Tablosu (Tük 2021)	25
Tablo 7 Katılımcılara ait betimsel istatistikler	52
Tablo 8 Boşanmış Aileye Sahip Lise Öğrencilerinin Boşanma Sürecine İlişkin Betimsel İstatistikleri.....	53
Tablo 9 Ailesi Boşanmış Olma Durumuna Göre Ergenlerin Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Başa Çıkma Ölçeği ve Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Becerileri Ölçeği Puanlarına Ait Mann Whitney-U testi	54
Tablo 10 Temel İhtiyaçlar Ölçeğine Ait Puanların Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Sonuçları	56
Tablo 11 Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeğine Ait Puanların Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Sonuçları	56
Tablo 12 Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeğine Ait Puanların Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Sonuçları	57
Tablo 13 Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeğine Ait Puanların Anne Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları.....	58
Tablo 14 Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeğine Ait Puanların Baba Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları.....	59
Tablo 15 Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeğine Ait Puanların Anne Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları	60
Tablo 16 Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeğine Ait Puanların Baba Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları	61
Tablo 17 Temel İhtiyaçlar Ölçeğine Ait Puanların Anne Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları.....	63
Tablo 18 Temel İhtiyaçlar Ölçeğine Ait Puanların Baba Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları	64
Tablo 19 Ailesi Boşanmış Ergenlerin Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği Puanlarının Kiminle Yaşadığına Göre Mann Whitney-U testi	66
Tablo 20 Ailesi Boşanmış Ergenlerin Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği puanlarının psikolojik yardım alma durumuna göre Mann Whitney-U testi	68
Tablo 21 Ailesi Boşanmış Ergenlerin Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği Puanlarının Boşanıldığında Yaş Durumuna Göre Kruskall Wallis testi	70
Tablo 22 Ailesi Boşanmış Ergenlerin Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği Puanlarının boşanma nedenine göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları	73
Tablo 23 Ailesi Boşanmış Ergenlerin Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği Puanlarının Diğer Ebeveyn İle Görüşme Durumuna Göre Mann Whitney-U testi	77

Tablo 24 *Ailesi Boşanmış Ergenlerin Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği Puanlarınının Boşanma Durumunu Kimden Öğrendiklerine Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları 79*

KISALTMALAR LİSTESİ

EBÇÖ	:	Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği
NCHS	:	Ulusal Sağlık İstatistikleri Merkezi
TMK	:	Türk Medeni Kanunu
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
TIÖ	:	Temel İhtiyaçlar Ölçeği

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

Toplumlarda var olan değerlerin, kuralların ve insanlarla sosyalleşebilmenin en büyük oranda gerçekleştiği toplumsal bir kurum olan aile, toplumun temelini oluşturur. Sosyoloji alanının özellikle çalıştığı temel yapılardan biri de ailedir. Sosyoloji literatürü incelendiğinde aile kavramı; insanların doğdukları andan itibaren içerisinde buldukları ve doğdukları andan itibaren hayatta kalabilmek için ihtiyaç duydukları bakımın fiziksel ve psikolojik desteğin sunulduğu sosyal bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Bayer,2013). Türk Dil Kurumu'na göre (1913) ise aile, evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik' olarak tanımlanmaktadır.

Evlilik iki insanın hayatlarını paylaşabilmek adına kanunların ve toplumun onaylayacağı şekilde birbirlerine karşılıklı söz verdikleri bir durumdur (Özgüven, 2009). Evlilik çoğu yetişkin birey için ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Evlilik her toplumda var olan ve karşılaşılan bir durumdur (Mercan, 2004). 2017 yılındaki evlenen çiftlerin sayısına bakıldığında 569 bin 459 olduğu, 2018 yılına gelindiğinde ise %2,9 azaldığı ve 553 bin 202 olduğu bilinmektedir (TÜİK, 2019). Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2020 tarihindeki verilerine bakıldığında ise edinilen bilgi, 2018 yılından 2019 yılına kadar geçen sürede evlenme oranının %2,3 azaldığının raporlanmış olduğudur (TÜİK, 2020). Bu bilgilere bakılarak her geçen yıl evlenen çiftlerin sayısının azaldığı söylenebilir. Bunun yanı sıra evliliklerde elde edilen kazançların az olması, evlilik içerisinde beklentilerin karşılanmaması, çiftlerin birbirleriyle problemler yaşamalarına neden olabilmektedir. Eşler arasında yaşanan bu problemler çözümlenemediğinde ve eşler arasında geçimsizlik olarak nitelendirilebilecek olan durumlara çözümler bulunamadığında eşler evliliği sonlandırma kararı alabilmektedir (Timur, 2019). Her geçen yıl boşanan çiftlerin sayısı artmaktadır (Arıkan, 1996). Türkiye İstatistik Kurumu'nun boşanma ile ilgili istatistiklerine bakıldığında 2016 yılında boşanan çiftlerin sayısı 126 bin 164 iken 2017 yılında boşanan çiftlerin sayısı %1,8 artarak 128 bin 411 olmuştur. 2018 yılında ise %10,9 artmış olup 142 bin 448'e yükseldiği bilinmektedir (TÜİK,2019). Mutsuz olan evliliklerin sona ermesi ailedeki tüm bireyler için hayatlarını bir düzene sokabilmek ve daha mutlu bir yaşam sürdürebilmek adına bazen bir fırsat olabilmektedir (Kalmijn ve Monden, 2006).

Yörükoğlu (2006) ise yaptığı bir çalışmada boşanmanın evlenmeden önceki bekarlık dönemine geri dönüş, yeni bir başlangıç veya boşanmayı bir kurtuluş olarak değerlendirmemek gerektiğini belirtmiştir. Araştırmacı eşler için boşanmanın kaçınılmaz bir durum haline geldiği zamanlarda bile eşlerin boşanma durumu, sorunları tam anlamıyla çözümlenmemek ile beraber bireylerin psiko-sosyal ve ekonomik açıdan etkilenmelerine sebep olduğunu belirtmiştir. Bir evliliği sonlandırmak sadece eşleri etkilemez. Aynı zamanda bu eşlerin birlikteliğinden meydana gelen çocukları ve ergenleri fiziksel ve/veya ruhsal açıdan etkilemektedir (Yılar, 2020).

İnsanların hayatlarında önemli sayılabilecek olaylardan biri de anne baba ayrılığıdır. Anne baba ayrılığı hem çocuklar için hem de ergenler için travmatik bir boyuta ulaşabilir. Çocuklar ve ergenler büyüdükleri, gelişimlerinin devam ettiği, bir yetişkini rol model almaya ihtiyaç duydukları bu hassas dönemde anne veya babasından uzak kalması, öznel gerçekliğini oluşturabilmesinde büyük boşluklara neden olabilmektedir (Benedek ve Brown, 1997). Çocukların gelişim dönemleri ve yaşları açısından boşanmadan etkilenme düzeylerine bakıldığında okul öncesi dönemdeki çocukların ve ergenlik dönemindeki çocukların boşanmadan diğer gelişim dönemindeki çocuklara göre daha fazla etkilendikleri saptanmıştır (Yavuzer, 2003). Özellikle de ergenlerin gelişim dönemlerine bakıldığında düşüncelerinin daha olgun bir hale geldiği, kendine farklı perspektifler geliştirdiği ve soyut düşünebilmeye başladıkları bir dönemdir (Emery, 2013). Erikson'un kuramına bakıldığında Erikson ergenlik dönemini sosyal uyumun geliştirildiği ve kişilerarası etkileşimin geliştirildiği bir dönem olarak açıklamıştır. Ergenlik döneminde ergenlerin kurdukları romantik ilişkiler kendilerini ifade edebilecekleri bir alan olarak değerlendirilebilir. Ergenler, bu dönemde bir diğerinin hayatına girdikleri, diğerini anlamaya çalıştıkları ve bir diğeriyle uzlaşmaya çalıştıkları bir ilişki içerisine girerler. Bu bağlamda bakıldığında gelişim dönemi içerisindeki ergenlerin iletişim becerileri gelişir. Ergenlik döneminde sağlıklı ilişkiler kurabilmek oldukça önemlidir (Küçük Helvacı, 2012). Bu dönemde kurulan romantik ilişkilerin samimiyet ve sevgi içermesi ergen bireylerin ruh sağlıkları adına koruyucu bir faktör olabileceği söylenmektedir. Bu bağlamda sağlıklı bir şekilde kurulan romantik ilişkinin ergen bireyleri stres, anksiyete bozuklukları, depresyon, yeme bozuklukları, uyuşturucu kullanımı gibi sorunlardan koruduğuna dair bulgular sunan çalışmalar mevcuttur (Braithwaite, Delevi ve Fincham, 2010; Whitton, Weitbrecht, Kuryluk ve Bruner, 2013).

Boşanma evresinde olan ailelerde hem ebeveynlerin hem de çocukların etkileşimlerine bakan bazı çalışmalarda (Amato, 2000; Hetherington ve diğerleri, 1985) ebeveynler arasındaki ilişkiler ile çocukların duygusal ve mantıksal uyumları arasında pozitif yönde bir korelasyon olduğu saptanmıştır. Bu bilgi doğrultusunda ebeveynler arasındaki romantik ilişkinin ve bu

romantik ilişkide sorun çözme becerilerinin ergenlerin romantik ilişkilerini ve romantik ilişkilerde sorun çözme becerilerini etkileyebileceği söylenebilir. Aynı zamanda ebeveynlerin boşanma sürecindeki sorun çözme tarzları ve eşlerin birbirine karşı tutumları ergenlerin kendi romantik ilişkilerindeki sorun çözme becerilerini etkileyeceği düşünülebilir. Bu bağlamda ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme becerilerinin ebeveynlerinin boşanma durumuna göre etkilenip etkilenmediğinin incelenmesi önemlidir.

Kriz dönemlerinin doğasına bakıldığında belirsizlikler ve öngörülemezlikler mevcuttur. Aynı zamanda kriz dönemleri insanlar üzerinde psikolojik, sosyal ve bilişsel etki meydana getirir (Wu vd., 2009). Holmes ve Rahe (1967) yapmış olduğu bir çalışmada boşanmayı bir kriz olarak ifade etmiştir. Her birey doğduğu andan itibaren beş temel ihtiyaca sahiptir. Bu ihtiyaçlar birbiriyle bağlantılı iç içe geçmiş ihtiyaçlardır. Hayatta kalma ihtiyacı fiziksel ihtiyaç olarak sayılabilirken; ait olma ihtiyacı ve sevmeye ihtiyacı, güç ihtiyacı, eğlence ihtiyacı ise psikolojik ihtiyaçlar olarak sayılmaktadır (Glasser, 2005). Niemeic ve Sheldon'a göre (2006) temel psikolojik ihtiyaçlar olarak adlandırılan bu ihtiyaçlar insanların genetik kodlarına işlenmiştir ve kişinin davranışlarına yön vermektedir. Bu psikolojik ihtiyaçlar çocukluk döneminde aile tarafından karşılanmalıdır. Bu bağlamda aile bütünlüğünün bozulduğu, çocukların bakımını kimin üstleneceğinin belirsiz olduğu boşanma döneminde ve sonrasında çocukların psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma durumunun olumsuz etkileneceği çıkarımında bulunulabilir. Bu nedenle boşanmış ve boşanmamış aile sahip ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma durumlarının incelenmesi önemlidir.

Başa çıkma kavramı, kişinin kendisinde bulunan kaynakları aştığını varsaydığı belirli dışsal ve içsel isteklerini yönetebilmek için harcadığı bilişsel ve davranışsal çabalar olarak tanımlanabilmektedir (Lazarus ve Folkman, 1984). Ergenler için ise başa çıkma davranışları ergenlik dönemine ait gelişim görevlerini dengede tutabilmek ve bu görevleri başarabilmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu nedenle ergenler için başa çıkma davranışları psikososyal becerilerin önemli bileşenleri arasında sayılmaktadır (Öngen, 2002). Chapman ve Mullis (1999) yapmış olduğu bir araştırmada ergenlik döneminde başa çıkma davranışlarını etkileyen değişkenleri sıralamıştır. Bu değişkenler cinsiyet, kronolojik yaş, tecrübe, aile üyelerinden ve diğer kişilerden alınan destek olarak sıralanmaktadır. Başa çıkma davranışlarını etkileyen faktörlerden biri olan aile üyelerinin desteği göz önünde bulundurulduğunda, aile bütünlüğünün bozulduğu boşanma dönemlerinde aile üyelerinden olan çocukların başa çıkma davranışlarının olumsuz etkilenebileceği söylenebilir. Bu bağlamda boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin başa çıkma davranışlarının incelenmesi ve karşılaştırılması önemlidir.

1.2. Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı, annesi ile babası boşanmış ve boşanmamış 14-18 yaş arasındaki ergenlerin; temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma durumlarının, romantik ilişkilerde sorun çözme becerilerinin ve başa çıkma becerilerinin tespit edilmesi ve karşılaştırılmasıdır. Bu üst amaca yönelik olarak aşağıdaki araştırma soruları belirlenmiştir.

1.3. Araştırmanın Soruları

1. Boşanmış aileye sahip ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma durumları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
2. Boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma becerileri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
3. Boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri cinsiyete göre değişkenlik göstermekte midir?
4. Boşanmış aileye sahip ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma durumları anne babalarının eğitim durumlarına göre değişkenlik göstermekte midir?
5. Boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma becerileri, anne babalarının eğitim durumlarına göre değişkenlik göstermekte midir?
6. Boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri, anne babalarının eğitim durumlarına göre değişkenlik göstermekte midir?
7. Anne ve babası boşanmış ergenlerin kimin yanında yaşamaya devam ettiği durumu, bu ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması durumları, başa çıkma becerileri, romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri konularında farklılık göstermekte midir?
8. Anne ve babası boşanmış ergenlerin herhangi bir psikolojik yardım alıp almama durumları, bu ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması durumları, başa çıkma becerileri, romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri konularında farklılık göstermekte midir?
9. Anne ve babası boşanmış ergenlerin boşanma durumunu kaç yaşındayken yaşamış olma durumu, bu ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması durumları, başa çıkma becerileri, romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri konularında farklılık göstermekte midir?

10. Anne ve babası boşanmış ergenlerin anne babalarının boşanma nedeni, bu ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması durumları, başa çıkma becerileri, romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri konularında farklılık göstermekte midir?
11. Anne ve babası boşanmış ergenlerin diğer ebeveyni ile görüşme durumları, bu ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması durumları, başa çıkma becerileri, romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri konularında farklılık göstermekte midir?
12. Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması, başa çıkma, romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri anne ve babalarının boşanma durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

1.4. Araştırmanın Önemi

İnsanların var olduğu ilk günden bu güne belirli değişikliklere uğramasına rağmen varlığını ve işlevselliğini sürdürmeye devam eden aile, toplumun en küçük birimidir. Sabit bir yapı değildir ve bilindiği gibi tek kişiden oluşmamaktadır (Emery, 2013). Sistemik aile kuramcıları aileye bir bütün olarak bakmaktadır ve aile içerisindeki her üyenin bütünü etkilediğini savunmaktadır. Aynı zamanda aile içerisindeki her üyenin de sistemde yaşanan değişiklikten etkilendiğini vurgulamaktadır (Anderson, Sabatelli ve Kosutic, 2013). Bu bağlamda çiftlerin boşanması aile sisteminde bir değişikliğe sebep olacaktır. Aile sistemi içerisinde yer alan çocuklarında ebeveynlerinin boşanmasından etkilenecekleri düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

1. Bu araştırma annesi ile babası boşanmış ve boşanmamış 14-18 yaş arasındaki liseye giden ergenler ile yapılacaktır ve bu ergenlerin araştırmada kullanılacak olan Temel İhtiyaçlar Ölçeği'nin, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği'nin (EBÇÖ) ve Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği'nin (ERİSÇÖ) maddelerini içtenlikle cevaplayacakları varsayılmaktadır.

2. Araştırmada kullanılacak olan Temel İhtiyaçlar Ölçeği'nin, katılımcıların temel ihtiyaçlarının karşılanması durumunu ölçmede yeterli düzeyde bir sonuca ulaşacağı varsayılmaktadır.

3. Araştırmada kullanılacak olan Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği'nin, katılımcıların başa çıkma becerilerini ölçme de yeterli bir sonuç vereceği varsayılmaktadır.

4. Araştırmada kullanılacak olan Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun özme Ölçeği'nin katılımcıların romantik ilişkilerde sorun çözmelerini ölçmede yeterli sonuçlar vereceği varsayılmaktadır.

1.6. Araştırmanın sınırlılıkları

1. Araştırma 2021-2022 eğitim öğretim yılı içerisinde Gaziantep ve Hatay ili sınırları içerisinde yaşayan eğitimine liselerde devam eden 14-18 yaş arasındaki ergenler ile sınırlıdır.

2. Bu araştırmada elde edilen bulgular, veri toplama aracı olarak kullanılan TİÖ'ne, EBCÖ'ne ve ERİSÇÖ'ne verilen yanıtlar ile sınırlıdır.

3. Araştırmanın belirli bir zaman dilimi içerisinde yapılmış olması nedeniyle araştırmaya dahil olan katılımcıların düşünce ve tutumları zaman içerisinde değişkenlik gösterebilir.

1.7. Tanımlar

1.7.1. Aile

Aile, biyolojik anlamda veya psikolojik anlamda bağları olan kendilerini aynı evin üyesi olarak kabul eden ve hisseden aynı zamanda aralarında duygusal olarak, tarihsel olarak ve ekonomik olarak bir birliktelik olan kişilerin oluşturduğu bir birliktir (Gladdin, 2012).

1.7.2. Evlilik

Bir erkek ve bir kadının beraber yaşamak, yaşamlarını paylaşmak, ocuk sahibi olabilmek, bir ihtiyaç olan sevme ve sevilme ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bir araya gelip birlikte oluşturdukları bir kurumdur (Özgüven, 2009).

1.7.3. Romantik İlişki

Romantik ilişki, karşı cinsle evlenme, flört etme veya uzun süreli bir birliktelik yaşama gibi kişiler arası yakın ilişkileri içinde barındıran bir yapıdır (Hendrick ve Hendrick, 2006). Romantik ilişki iki kişinin de gönüllü bir şekilde içerisinde buldukları bir ilişki türüdür (Collins, 2003).

1.7.4. Boşanma

Boşanma, karı ve koca olarak bir çiftin başka bir evlilik gerçekleştirebilecek şekilde ayrılma kararı alması ve hukuki olarak evliliklerini tamamen sona erdirmesidir (Yıldırım, 2004).

1.7.5. Ergenlik

Ergenlik, çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine geçiş sürecidir. Bu dönem bedensel, hormonal ve psikososyal değişikliklerin gerçekleştiği, büyümenin yanı sıra cinsel açıdan gelişmenin tamamlandığı ve kişinin üreme kapasitesini kazandığı bir dönemdir (Erdoğan,2021).

1.7.6. Temel İhtiyaçlar

Temel ihtiyaçlar, bir kişinin yaşamını devam ettirebilmek için gidermek zorunda olduğu ve bu ihtiyaçları gidermediği hallerde kişide gerginliğe neden olan psikolojik ve biyolojik bir gereksinimdir. Ait olma ihtiyacı, eğlenme ihtiyacı, güç ihtiyacı ve özgürlük ihtiyacından oluşmaktadır (Glasser, 2003).

1.7.6.1. Ait Olma (sevme/sevilme) İhtiyacı

Ait olma ihtiyacı, insanların sosyal ihtiyacıdır ve bunlar arkadaş olma, dostluk ve ilişki kurma ihtiyacıdır(Glasser, 2003).

1.7.6.2. Eğlenme İhtiyacı

Eğlenme ihtiyacı, organizmada bulunan gerginliği azaltabilmek amacıyla gereksinim duyduğu bir ihtiyaçtır. Örneğin gülme ve hoşlanma gibi (Glasser, 2003).

1.7.6.3. Güç İhtiyacı

Güç ihtiyacı, insanda var olan beceri gereksinimini, itibar gereksinimini, saygı gereksinimini ve rekabet gereksinimini kapsayan bir ihtiyaçtır (Glasser, 2003).

1.7.6.4. Özgürlük İhtiyacı

Özgürlük ihtiyacı, insanların seçimlerini yaptıkları zaman özerk bir şekilde yapmaları ve psikolojik olarak da bağımsız olması demektir (Glasser, 2003).

İKİNCİ BÖLM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

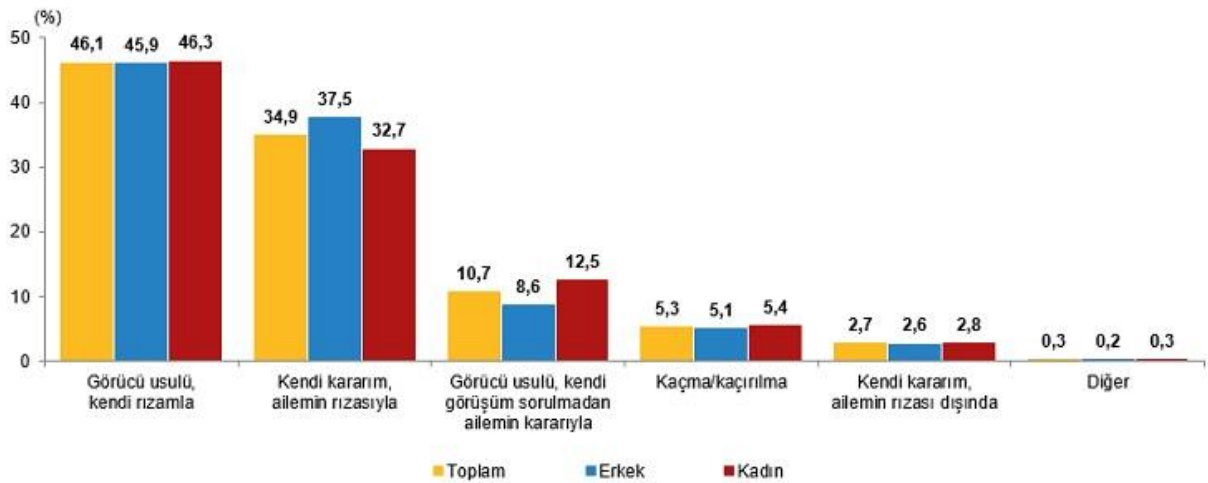
2.1. Aile ve Evlilik

En yaygın ifade ile toplumun en küçük yapısı, temel taşı olarak nitelendirilen aile, en dar anlamda anne baba ve çocuklardan meydana gelmektedir. Ailenin toplumun temelini oluşturan bir yapı olduğu göz önüne alındığında tarihinin insanoğlunun yeryüzünde yer bulduğu ilk zamana kadar uzandığı ifade edilebilir (Karlı, 2019, s. 1). Aile kurumu kendisini oluşturan bireyler, ailenin işlevi ve ailenin biçimi, aile kurumunun çeşitli isimler almasına sebep olmaktadır. Ancak aileye dair tüm tanımlamalar göz önüne alındığında kültürel farklılıkların ve aileye dair toplumsal yargıların ailenin tanımlanması konusunda farklılıklara neden olduğu da görülmektedir. Kimi kültürlerde aile kurumu kan bağı ve manevi değerleri öncelerken kimi kültürler çocuğu öne alan, kimi kültürler ise büyükanne ve büyükbabaları da içerisine alan tanımlamalar yapmaktadır (Eşsizoglu, 2012, s. 4). Tüm bu etkenlere bağlı olarak aile kavramının tanımlanmasında farklılıklar olsa da insanların kendi zihinlerinde var olan aile tanımlamaları mevcuttur (Pehlivan, 2017, s. 7). Aile kurumu, kadın ve erkeğin hem duygusal hem de fiziksel birliktelik ve neslini devam ettirme eğilimleri ile birlikte insanlığın ve toplumların devamını da sağlayan önemli bir kavram olarak benimsenmekte ve kendisine yüklenen bu önem nedeniyle de aynı zamanda kanunlar ile güvence altına alınmakta ve korunmaktadır (Ayan, 2011, s. 215). Oxford Sözlüğü'ne bakıldığında aile "aralarında evlilik ve kan bağı bulunan, koca, karı, çocuklar, kardeşler vb.nin oluşturduğu, toplum içindeki en küçük bütün" olarak tanımlanırken, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde Latife Tekin'in "Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik" tanımının yanı sıra Nazım Hikmet'in aileyi oluşturan üyeleri çok daha kapsayıcı bir şekilde ifade ettiği "Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü" tanımları yer almaktadır. Bu farklı tanımlamalar göz önüne alındığında yukarıda ifade edildiği gibi aile kavramının kültüre ve toplumsal yargılara göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır.

Aile kavramından ayrı düşünülemez evlilik kavramı ise ailenin başlangıcı olarak tanımlanabilir. Evlilik olmadan aile kurumunun varlığından söz etmek mümkün olmayacaktır. Evlilik kavramının tanımına bakıldığında bir erkek ve bir kadının beraber yaşamak, yaşamlarını paylaşmak, çocuk sahibi olabilmek, bir ihtiyaç olan sevmek ve sevilme ihtiyaçlarını

karşılatabilmek için bir araya gelip birlikte oluşturdukları bir kurum olarak ifade edildiği görülmektedir (Özgülven, 2009). Evlilikte ve aile içinde bireyin mutluluğunun ve evliliğin devamının sağlanabilmesi için sevmeye ve sevilmeye ihtiyaçlarının karşılanması, eşler arasında yakınlık, bağlılık ve tutku olgularının yaşanıyor olması gerekmektedir (Sternberg, 1986). Bu bağlamda eş seçimi büyük bir öneme sahiptir. Türkiye’de eş seçimi konusunda bireylerin önüne iki seçeneğin çıktığı söylenebilir. Bunlar; anlaşarak ve görücü usulü olarak iki ana başlıkta toplanabilir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde anlaşarak ya da görücü usulü evlenen bireylerin evlilik doyumu ve mutlulukları karşılaştırılmış ancak kimi örneklerde anlaşarak evlenenler daha yüksek doyuma ve mutluluğa, kimi araştırmalarda görücü usulü evlenenler daha yüksek doyuma ve mutluluğa, kimi araştırmalarda da anlaşarak ya da görücü usulü evlenen bireylerin evlilik doyumu ya da mutluluk düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olmadığı gözlemlenmiştir. Aşağıdaki tabloda Türkiye’de yaşayan bireylerin evlenme biçimlerini gösteren TÜİK (2021) tablosu yer almaktadır.

Tablo 1 Cinsiyete Göre Evlilik Kararı 2021

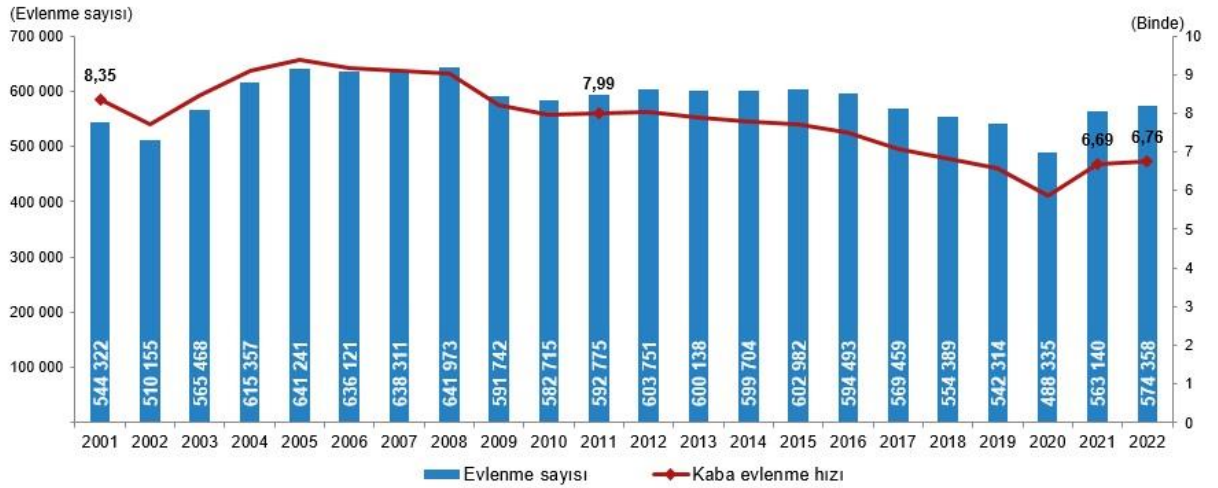

Tablo incelendiğinde evlilik yapmış olan bireylerin eş seçimi biçimlerinin yer aldığı görülmektedir. Gerçekleşen evliliklerin %46,1’i görücü usulü ve kendi rızasıyla, %34,9’u kendi kararı ve ailesinin rızasıyla, %10,7’si görücü usulü ve kendi görüşü sorulmadan aile kararıyla, %5,3’ü kaçma/kaçırılma ve %2,7’si kendi kararı ve ailesinin rızası dışında gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Türkiye’deki evlilik durumuna ait istatistikler incelendiğinde TÜİK (2019) verilerine 15 yaş üstü nüfusun %72’lik bölümünün evlenmiş, boşanmış ya da eş kaybına uğramış olduğu görülmektedir. Oran göz önüne alındığında nüfusun büyük oranda evlilik yapmış ve kendi aile kurumunu kurmuş bireylerden oluştuğu anlaşılmaktadır. TÜİK (2022) verilerine göre ise

Türkiye’de 2022 yılında evlenen birey sayısı 574,358’dir. Aşağıda Türkiye’de yaşayan bireylerin 2001 ve 2022 yıllarındaki evlenme sayıları ve kaba evlenme hızlarını gösteren tablo yer almaktadır.

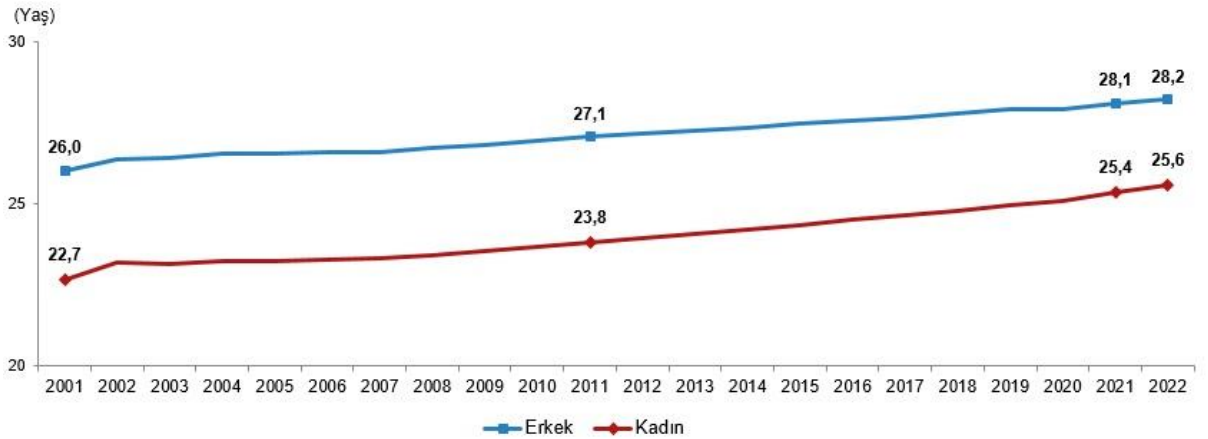
Tablo 2 Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı, 2001-2022 (TÜİK 2022)

Tablo incelendiğinde Türkiye’deki evlenme sayılarının yıllara göre görece anlamlı bir artış ya da düşüş eğiliminde olmadığı, ancak kaba evlenme hızının görece düşüş eğiliminde olduğu söylenebilir.

Türkiye’deki evlilik durumlarının gösterildiği TÜİK verilerinde evlenme yaşına dair de bulguların yer aldığı görülmektedir. Aşağıdaki tabloda TÜİK (2022) verilerine göre kadın ve erkeklerin ortalama evlenme yaşlarının gösterildiği tablo yer almaktadır.

Tablo 3 Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı, 2001-2022 (TÜİK 2022)

Tablo incelendiğinde ilk evlenme yaşının yıllara göre yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. İlk evlenme yaşının yükselme sebepleri arasında toplumda eğitim düzeyinin artması nedeniyle eğitim sürelerinin uzaması ve dolayısıyla ekonomik bağımsızlığın elde edilmesinde gecikmeler, toplumdaki evlilik geleneklerinin bireyleri ekonomik olarak zorlaması, işsizlik gibi unsurlar sayılabilir.

2.2. Boşanma

Toplumun en temel birimi olan aile, iki kişinin bir araya gelerek evlenmesi ile oluşur (Kavak,2018). Aile ve evlilik kurumu tarih boyunca boyut olarak ve içerik açısından değişiklik göstermiş olmakla birlikte evrenselliğini korumuştur (Özgüven, 2009). Evlilik, uyum içerisinde olan iki kişinin kendi hür iradeleri doğrultusunda vermiş oldukları karar ile toplum açısından kabul görmüş hukuki bir sözleşmenin onaylandığı birlikteliktir (Türkarlan, 2007). Evlilik kurumsallaşmış bir birliktir. Bir kadın ile bir erkeği karı koca olarak birbirine bağlar. Aynı zamanda dünyaya gelecek çocuklara da belli bir statü sağlamaktadır (Özgüven,2009). Bireyler evlenmeyi düzenli bir hayat kurabilmek, yeni çocuklar dünyaya getirerek yeni nesiller yetiştirebilmek, huzurlu ve mutlu bir aile ortamı kurabilmek amacıyla isterler (Çiçek, 2014). Ancak iki farklı aile içerisinde yetişmiş ve farklı kişilik özelliklerine sahip iki kişinin yıllar boyunca her konuda uyuşmalarını ve her konuda uyumlu bir şekilde yaşamalarını beklemek oldukça iyimser bir bakış açısıdır. Hayatın içerisindeki karmaşıklıklardan ve problemlerden sıyrılmaya yardımcı olan aile, zaman zaman kendi içerisinde problem ve sıkıntılar ile karşılaşabiliyor. Aile içerisinde oluşan sıkıntı ve problemler sonucunda ise eşler evliliklerini sonlandırma kararı alabiliyorlar (Türkarlan, 2007: 100).

Sözcük anlamı olarak boşanma; sınırlama olmadan, bağın kopması ve ayrılma anlamına gelmektedir. Psikolojik açıdan ailenin birliğini bozan ve aile üyelerinin her birini etkileyen bir olaydır (Karakuş, 2003). Alan yazın araştırıldığında, boşanma kavramı farklı şekillerde tanımlanmıştır. Akıntürk, (2003) boşanmayı eşlerin hayattayken hukuki olarak geçerli nedenler sunarak mahkemeye başvurması ve hakimin çiftlerin evliliğine son verme kararı olarak tanımlamaktadır. Zara (2013: 18) ise boşanmayı çiftlerin birbirlerine karşı olan beklentilerini karşılıklı olarak bulamamaları ve bununla beraber yoğun bir tatminsizlik duygusu yaşamaları sonucunda çiftlerin birbirine yabancılaşması ve evliliklerini sosyal açıdan, duygusal açıdan ve yasal açıdan bitirmesi durumu olarak tanımlamaktadır. Sucu (2007) ise boşanmayı, çiftlerin

kurmuş oldukları ilişkide karşılıklı olarak bekledikleri saygı, sevgi, güven ve bir ömür boyu mutluluk gibi beklentileri çeşitli nedenlerden kaynaklı karşılayamamaları ve bu nedenle yasal olarak evliliklerini sonlandırmaları olarak tanımlamaktadır. Boşanma sürecinde olan kadınlar ve erkekler ise boşanmayı çoğunlukla kızgınlık hissedilen, psikolojik açıdan ve duygusal açıdan destek alma ihtiyacı hissedilen, hazırlık ve boşanmanın getireceği durumlara uyum göstermede sorunlu bir zaman dilimi olarak ifade etmektedir (Şen, 2013).

Tarihsel açıdan bakıldığında boşanma, evlilik kurumunun kurulmasıyla birlikte başlamıştır ve aynı zamanda günümüze kadar tüm toplumlarda toplumun istenmeyen bir gerçeği olarak varlığını sürdürmüştür (Yılar, 2020). Her toplum kendi tarihsel süreci, bulunduğu coğrafi koşulları, sahip olduğu ekonomik durumu ve sahip olduğu geleneklere uygun olarak şekillendiğinden, evlilik ve boşanma durumları o kültürün oluşturmuş olduğu değişkenlere bağlı olarak şekillenmektedir (Kaya, 2009). Çeşitli nedenler ile farklı çağlarda ve farklı toplumlarda boşanmaya izin verilmiştir (Russell, 2003).

Roma hukukunda bireylerin boşanması için herhangi bir nedenin varlığına gerek duyulmamıştır. Çiftler boşanmayı özgürce kullanabildikleri bir hak olarak görmekteydi. Bu bağlamda boşanma oranları yükselmiş ve bu doğrultuda hukuksal düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler hatalı görülen tarafa para cezası vermek şeklinde sınırlı kalmıştır (Sağiroğlu, 2009).

İlkel toplumlarda evlilik bireylerin cinsel ihtiyaçlarını karşılamak ve günlük yaşam içerisinde çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak adına yanında bir yardımcı bulunması için yapıldığı varsayılmaktadır. Bu bağlamda ilkel toplumlarda faydacı bir evlilikten söz etmek mümkündür. Bu toplumlarda işlevini yerine getirmeyen eşten boşanmak kaçınılmazdır. İlkel toplumlarda boşanma sırasında çiftler arasında mal paylaşımı büyük bir özveriyle yapılmakta ve kişi kendine ait olan tüm eşyaları kendisiyle birlikte götürmekteydi (Anıl, 2008).

M.S. V. Yüzyılda Avrupa da ve Roma İmparatorluğu içerisinde Hristiyanlık baskın olmuş ve bu nedenle evliliklerde ve boşanmalarda dini kurallar uygulanmıştır. Hristiyan kilisesi mevcut olan kuralları değiştirebileceğine inanarak Katolikliğe bağlı olan ülkelerde XVIII. Yüzyıla kadar çok katı bir biçimde boşanmaları yasaklamıştır. Çiftler anlaşmalı boşanmaya karar vermiş olsalar dahi gerçekleştirmeleri mümkün değildi. XVIII. Yüzyılda gerçekleşen aydınlanma hareketi ile bu durum gücünü kaybetmiştir (Anıl, 2008, s. 10).

Türklerde ise 1926 yılında Kanunu Medeni'nin kabulünden önce evlenmeler ve boşanmalar İslam hukukuna göre yapılıyordu. İslam hukukunda evlenme kişilerin kendi hür iradeleriyle talep ettikleri ve bir imam tarafından okunan bir dua ile gerçekleştirilen bir tören sonucunda tamamlanmaktadır. Boşanma da ise kadınların boşanmayı talep etme hakkı sınırlıdır (Anıl, 2008). Osmanlı da ise bu durum üst tabaka kadınlar için esnetilmiştir. Kadınlar da kocalarına belli bir bedel ödeyerek boşanma talebinde bulunabilmektedir. Bu durum nikah esnasında belirtilmektedir (Aile Araştırma Kurumu, 1991).

Tarihsel süreç içerisinde boşanma ile ilgili farklı bakış açıları ortaya çıkmıştır. Bu farklı bakış açılarından ise boşanma ile ilgili çeşitli modeller ortaya çıkmıştır. Bu modelleri incelemek faydalı olacaktır

2.2.1. Boşanma İle İlgili Modeller

2.2.1.1. Kessler'in Boşanmanın Yedi Evresi Kuramı

Kessler, (1975) boşanmanın duygusal boyutu ile ilgilenmiş olup 7 evreden bahsetmiştir. Bu evreler şu şekilde sıralanabilir:

- Gözünü açmak, tatsız olan gerçeği fark etme evresi: Bu evre evlilik içerisinde var olan çatışmaların ve sorunların kişiyi mutsuz etmesi ve bu kişinin mutsuzluğunun farkına varmasıyla başlar. Bu evrede kişi zihnindeki ideal eş ile evli olduğu kişiyi karşılaştırır ve bu durum kişinin hayal kırıklığına uğrama seviyesinde etki eder.
- Erozyon evresi: Kişi mutsuzluğunu fark ettikten sonra bu evrede partnerine karşı ve yaşanan olaylara karşı tahammülünü kaybetmeye başlar. Aşınma evresinde çiftler birbirlerine küsme, eleştiride bulunma veya iğneli sözler söylemeyi arttırmıştır.
- Ayrışma evresi: Artık bu evrede çiftler duygusal boşanmayı kabul etme aşamasına gelirler. Eşlerin her ikisi veya eşlerden biri bu evrede boşanma ve boşanmanın ardından gelen hayatı düşünmeye başlar. Bu evre ilişkiye yapılmış olan duygusal yatırımın son bulunduğu evredir
- Fiziksel ayrılık evresi: Fiziki ayrılık evresinde çiftler fiziki olarak ayırabileceklerini kabul ettikleri bir seviyeye gelirler. Bu evrede çiftler aynı ortamda bulunmak istemez ve aynı ortamda yaşamlarını sürdürmeye tahammül edemezler.

- Yas evresi: Bu evrede çiftlerden biri ilişki sürecinde eşiyile birlikte yaşamış olduğu anların ve duygusal kaybın yassını tutmaktadır. Bu evrede kişi duygusal kaybın etkisi ile depresyon, öfke ve yalnız gibi duygular içerisinde girebilir.
- İkinci ergenlik evresi: Yas evresinde yoğun duygular yaşayan ve boşanmanın getirdiği çatışmalardan sıyrılan kişi, yenilendiği, özgürlüğe kavuştuğu ve keşfetmeye başladığı bir dönem içerisinde girer. Kişi bu evrede hayatını yeniden düzenlemeye çalışır ve ilgilendiği şeyleri, sosyal çevresini ve hobilerini düzenler.
- Araştırma ve sıkı çalışma evresi: Bu son evrede kişi sağlıklı bir şekilde süreci tamamlar ve kişi kendine sağlıklı bir şekilde kimlik inşa eder. Bu evrede kişinin özgüveni yükselir ve yeni planlar yapar (Hashemi ve Homayuni, 2017).

2.2.1.2. Bohannan'ın Boşanmanın Altı İstasyon Kuramı

Bohannan, (1970) boşanma ile ilgili yapmış olduğu çalışmalar sonucunda boşanmanın altı istasyonundan bahsetmiştir. Bohannan bu istasyonları şu şekilde sıralamıştır.

- Duygusal boşanma: Bu aşama boşanmanın ilk aşamasıdır. Bu aşamada çiftlerin birbirine olan güveni azalır. Çiftler arasında soğuk davranışlar artar ve kişiler birbirinden kaçınmaya başlar.
- Hukuki boşanma: Bu aşama da çiftler hukuki olarak boşanmayı başlatmışlardır. Çiftlerin kanun önünde evliliği bu aşamada sona ermektedir. Bu hukuki sürecin uzaması kişileri hem maddi hem duygusal açıdan sıkıntıya sokabilmektedir.
- Ekonomik boşanma: Çiftler Bu aşamada ekonomik olarak birlikteliklerine son verirler.
- Ortak ebeveyn boşanması: Bu aşama bireyler için en zor olabilen aşamadır. Bu aşamada çocuk sahibi olan ebeveynler çocuğun velayetinin kimde kalacağına karar verir. Bu aşamada boşanma çocuk ile paylaşılır. Çiftler çocuklarının bu dönemde her iki ebeveyne de ihtiyacı olduğunu unutmadan hareket etmeleri gereken bir aşamadır.
- Toplumsal boşanma: Boşanma ile beraber kişilerin çevreleri, arkadaşlıkları da değişir. Kişiler bu aşamada eski eşleriyle olan ortak arkadaşlarıyla ilişkilerini koparırlar. Kendilerine yeni arkadaşlıklar kurarlar.
- Ruhsal boşanma: Bu evre de çiftler duygusal anlamda da birbirlerinden ayrılırlar ve tekrardan bağımsızlıklarını kazanırlar (Bohannon, 1970).

2.2.1.3. Wiseman'a Göre Boşanmanın Beş Evresi Kuramı

Wiseman, (1975) çiftlerin boşanmasını aile içindeki bir bireyin ölümü ile gerçekleşen yas sürecine benzetmiştir. Wiseman boşanmayı beş aşama şeklinde açıklamıştır. Bu aşamalar şu şekildedir.

- **İnkar evresi:** Bu evrede çiftler arasında yaşanan duygusal problemler, sıkıntılar ve yaşanan gerginlikler konuşulmamaktadır. Bu evrede kişilerin stresleri ve baskıları artabilmekte ve bu nedenle problemler daha da çözülemeyen bir noktaya gelebilmektedir
- **Kayıp ve depresyon evresi:** İnkâr evresinde konuşulmayan problemler çözüm bulamaz ve çözüm bulamayan problemler bu evrede depresif belirtiler ile kendini göstermeye başlar.
- **Öfke ve duygu ikilemi evresi:** Bu evrede çiftler boşanmayı gerçekçi bir şekilde konuşmaya başlar. Boşanma sürecinin yaşandığı bu dönemde bireylerin yaptıkları müzakereler sonucunda öfke artışları gözlemlenebilir.
- **Yeni yaşam tarzı ve kimliğe uyum evresi:** Evlilikle beraber çiftlerin sosyal kimlikleri bütünleşir. Bu bütünleşme çiftlerin ayrılması ile bu evrede son bulur. Birey kendine bağımsız bir kimlik oluşturur, geleceğe dair planlar yapmaya başlar. Birey bu evrede yeni tecrübeler yaşamaya başlayabilir.
- **Kabul ve yeni hayata uyum evresi:** Birey bu evrede oluşturmaya başladığı kimliğine uyum sağlar. Çevredekilerden kabul alır ve bu evrede birey öncesinde yaşamış olduğu kızgınlık, depresif duygu durumu, öfke gibi duygulardan kurtularak mutlu, özgür ve yeterli hissetme gibi daha olumlu duygular hissetmeye başlar (Wiseman, 1975).

2.4.1.4. Froiland ve Hozman'a Göre Boşanmanın Beş Aşamalı Kuramı

Froiland ve Hozman, (1977) Wiseman'ın açıkladığı kurama çok benzer bir şekilde boşanmayı incelemişlerdir. Froiland ve Hozman boşanmayı beş aşamalı olarak yorumlamıştır. Bu aşamalar şu şekilde sıralanabilir.

- **İnkâr aşaması:** Bu aşama çiftlerin boşanma süreçlerinin ilk aşamasıdır. Bu aşamada çiftler var olan sorunlarını yok sayar ve sorunları görmezden gelirler.

- Öfke aşaması: Bu aşamada çiftler hayal kırıklıkları yaşarlar. Bununla beraber bu aşamada çiftler çevrelerindeki kişilerle destek alabilmek amacıyla bir arayış içerisine girerler.
- Pazarlık aşaması: Bu aşamada ise çiftler boşanma ile ilgili konuşarak ortak bir noktaya gelmeye çalışırlar. Aynı zamanda ortak şartlar üzerinde anlaşmaya çalışırlar.
- Depresyon aşaması: Bu aşamada birey benlik değerini sorgular. İlişkinin kaybindan dolayı kişi dönemde karamsarlık ve üzüntü hisseder.
- Kabul aşaması: Kabul aşaması son aşamadır. Kişi bu aşamada evliliğin kaybı ile yüzleşir ve bu durumu kabullenir (Froiland ve Hozman, 1977).

2.2.1.5. Levinger'in Boşanma İle İlgili Sosyal Değiş Tokuş Kuramı

Levinger (1979) boşanma olgusunu açıklarken sosyal değiş tokuş kuramı üzerinden açıklamıştır. Levinger sosyal değiş tokuş kuramına göre açıklarken evlilik kurumu içerisinde üç temel faktörün olduğundan bahsetmiştir. Bu temel faktörler;

- Cezbediciler ya da çekiciler: İnsanlar için alınan ödüller ve yaşanan bedeller arasındaki fark cezbedicileri meydana getirir. Bireyler için bedeller arzu edilmeyen bir durum oluştururken ödüller ise arzu edilebilir durumları temsil eder. Bu bağlamda çiftler evlilikleri içerisinde ödüllerin fazla olduğu, bedellerin ise çok az olduğu bir süreç isterler. Böyle arzu edilebilir bir durumla karşılaşmak yerine bedellerin daha fazla olduğu bir durumla karşılaştıklarında evliliklerini sürdürmek istemezler ve boşanmayı arzularlar.
- Engeller: Çiftler için evliliği devam ettirmeyi gerektiren bazı faktörler vardır ve bu faktörlere engeller denilebilir. Bu engeller sosyal sebeplerden, ahlaki sebeplerden, dini sebeplerden, ekonomik sebeplerden kaynaklı olabilir veya yasal kısıtlılıklardan, ekonomik kısıtlılıklardan kaynaklı olabilir.
- Seçenekler: Evlilik içerisinde seçeneklerin var olması çiftlerin boşanmasına destek olabilecek etmenler sunmaktadır. Bu etmenler kişinin yeni bir romantik ilişki kurması, kendini gerçekleştirme potansiyelinin farkına varması ve özgür olmaya dair arzusunun var olması olarak ifade edilebilir (Levinger, 1979, Akt. Karataş, 2019).

2.2.1.6. Levy ve Joffe'ye Göre Boşanma Kuramı

Levy ve Joffe, (1978) çiftlerin evliliklerinin bitmesi halinde her bireyin kendine özgü ihtiyaçları, kaygıları ve kendini geliştirebilmesi için fırsatlar taşıyan üç gelişimsel aşamadan bahsetmektedir. Bu aşamalar şu şekildedir.

- **Ayrılma:** Bu gelişimsel evrede birey birçok duyguyu tecrübe eder. Kişinin hayatı boşanma ile birlikte tepetaklak olmuştur ve kişi bu durumla nasıl baş edeceğine dair düşünmeye başlar. Bu evre Levy ve Joffe'ye göre inkar, öfke, pazarlık, depresyon ve kabul gibi aşamaların yaşandığı bir evredir. Bu evredeki kişiler tecrübe ettikleri duyguların normal duygular olduğunu idrak etmeye ihtiyaçları vardır. Kişilerin kontrol algılarını destekleyici olması adına, boşanma süreci boyunca kendilerini hangi durumların beklediğine dair hazırlanmaları adına ve yalnız yaşamayı öğrenmeleri adına desteklemek gerekmektedir.
- **Bireyleşme:** Bu evre kişinin aşına olmadığı, eski düzenin bozulup yeni bir düzenin başladığı bir dönemdir. Bu evrede kişi kendine yeni bir kimlik inşa etmeye başlar.
- **Yeniden bağlanma:** Bireyleşme aşamasını başarılı bir şekilde tamamlamış olan birey bu evrede eski ilişkilerini geride bırakarak yeni yakın ilişkiler kurmaya başlar. Kişi kendi ihtiyaçlarını anlamlı ilişkiler ile doyumaya çalışır. Kişinin tüm ilişkileri yenidir ve bu kurmuş olduğu yeni ilişkilerdeki kurallarının hepsi yenidir. Aynı zamanda bu evredeki kişinin sosyal ağlarının tümü yenidir (Levy ve Joffe, 1978).

2.2.1.7. Hackney ve Bernard Çift Boşanma Uyum Modeli

Hackney ve Bernard (1990) yapılmış olan boşanma modellerini incelemişler ve bu modellerin kişinin uyumunun önemi noktasında yetersiz olduğunu düşünerek sekiz aşamadan oluşan bir model geliştirmişlerdir. Bu aşamalar şu şekilde sıralanabilir.

- Evliliği sürdüren çiftlerden biri veya her ikisi de ilişkide sorun olduğunun farkını varır.
- Eşlerden biri veya her ikisi bu yaşanan soruna tepki göstermeye başlar ve bu aşamada evlilik için ya da boşanma için bir danışmanlık hizmeti alma konusu gündeme gelmeye başlar.
- Bu aşama 'fantaziye kaçma' olarak adlandırılır ve bu aşamada çiftler evlilik içerisinde yaşadıkları problemleri çözmeye yönelmek yerine bir savunma mekanizması kullanır gibi telafi edecek davranışlara yönelir. Çiftler bu aşamada birbirlerinden uzaklaşmaya başlarlar ve fiziksel olarak ayrılığı gerçekleştirirler.

- Çiftler bu aşamada evliliğin sonlandığını kabul etmeye, geçmişte yaşananları kabul etmeye çalışırken aynı zamanda geleceğe dair planlar yapmaya başlar.
- Bu aşamada eşlerin evlilikleri resmi olarak sonlandırılır ve bununla ilgili yasal olarak yapılması gereken düzenlemeler yapılır.
- Bu aşama ‘psşik boşanma’ olarak adlandırılır ve bu aşamada kişiler ruhsal anlamda bir kopuş yaşarlar.
- Özerklik aşaması olarak geçen bu son aşama ise kişinin yaşamının, sahip olduğu rollerin ve üstlendiği sorumlulukların yeniden şekillendiği bir aşamadır (Hackney ve Bernard, 1990).

2.2.1.8. Uzun’a Göre Boşanmanın Altı Aşaması

Uzun, (2013) boşanma ile ilgili birbirini takip eden altı aşamalı bir sürecin var olduğunu söylemiştir. Bu aşamaları şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Duygusal boşanma: Evliliği sürdüren eşlerden birinin veya her ikisinin de memnuniyetsiz olduğunun ortaya çıktığı bir aşamadır.
- Yasal boşanma: Çiftlerin boşanma kararını alarak resmi işlemleri başlattıkları dönemdir.
- Ekonomik boşanma: Çiftleri ortak noktada tutan ekonomik konuların gündeme alınarak konuşulduğu bir dönemdir.
- Aile boşanması: Çiftlerin evliliklerinden meydana gelen çocuğun sorumluluğunu kimin üstleneceği veya bakımını kimin sağlayacağı konularının gündeme getirilerek konuşulduğu aşamadır.
- Sosyal boşanma: Eşler evlilikleri boyunca ortak çevreler edinirler ve bu ortak çevreyi boşanma ile birlikte bu aşamada tekrardan düzenlerler.
- Psikolojik boşanma: Eşler son evre olan psikolojik boşanma evresinde boşanmayı kabul ederler (Uzun, 2013).

2.2.2. Boşanma Oranları

İnsanların evlenmeye başlamasıyla beraber başlayan boşanmalar günümüzde de varlığını her geçen gün arttırarak devam etmektedir (Yılar, 2020). 20. Yüzyılla beraber Batı Avrupa ülkelerinde ve Kuzey Amerika ülkelerinde ailelerin birliktelikleri dağılmaya başlayarak

boşanma oranları artmıştır (Collange, 1997). Batı Avrupa ülkelerinde 2. Dünya Savaşı ile 1960 yılları arasında boşanmalar normal seyrinde gerçekleşirken 1960 ile 1980 yılları arasında hızlı bir artış görülmüş olup, boşanmalar iki katına yükselmiştir (Eyce, 2002). Amerika Birleşik Devletleri'nde de (ABD) 1960'lı yıllarda boşanmalar başlayarak büyük bir artış göstermiştir. Amerika'da tam olarak bilinmemekle beraber evli çiftlerin %40 veya %50 oranında boşandıkları bilinmektedir. İkinci evliliğini gerçekleştiren çiftlerde ise bu oranın %60 civarında olduğu bilinmektedir (Tejada-Vera ve Sutton, 2010). Amerika Psikoloji Birliği Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan kişilerle 2016 yılında yapmış olduğu çalışmaların birinde evlenme oranlarının %40 ile %50 olduğunu tespit ederken bir diğer çalışmada ise yaklaşık 2.5 milyon insanın boşanma ile karşı karşıya gelmiş olduğu tespit edilmiştir (Arias, 2007).

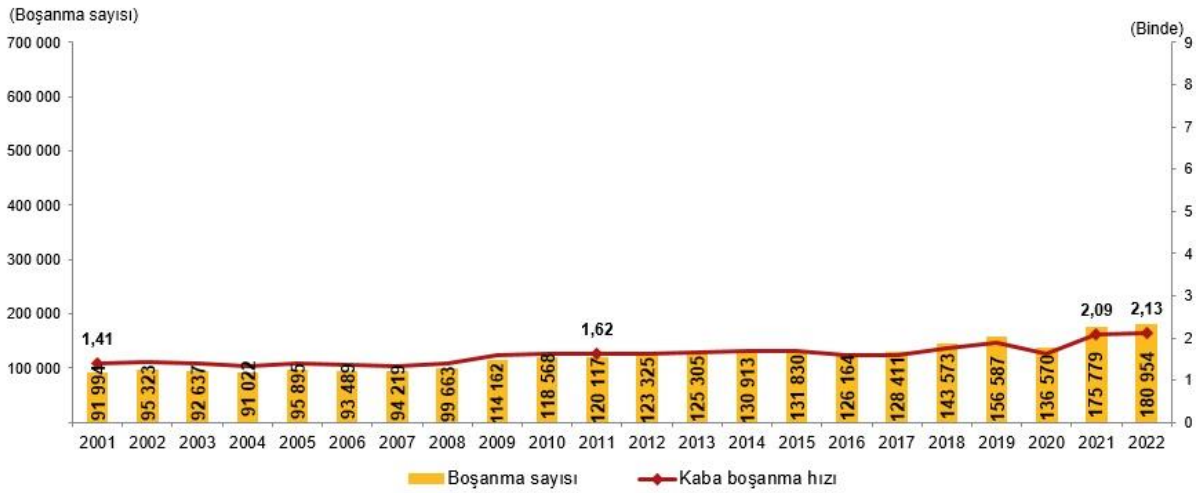
OECD (İktisadi İş Birliği ve Gelişme Teşkilatı) yapmış olduğu bir araştırmada dünyadaki boşanma oranlarına bakmıştır. Bu çalışmada Rusya her 1000 kişide 5 kişinin boşanmasıyla birinci sırada yer alırken Letonya, ABD ve Litvanya her 1000 kişide 3 kişinin boşanmasıyla Rusya'yı takip etmektedir. Danimarka ise her 1000 kişide 2.5 kişinin boşanmasıyla bu ülkelerin arkasında yer almaktadır. Bu çalışmada Türkiye'nin sıralamasına bakıldığında her 1000 kişide 1.5 kişinin boşanması ile 35. Sırada yer aldığı görülmektedir (Hendrick ve Hendrick, 2006).

Boşanma oranları günümüzde birçok toplumda artış göstermektedir. Aynı şekilde Türk toplumlarında da artış göstermektedir (Amato, 2010; Sardoğan, Karahan, Dicle ve Menteş, 2007). Avrupa İstatistik Ofisinin (Eurostat) 2019 yılında açıklamış olduğu çalışmadaki verilerine bakıldığında 2015 yılında Avrupa Birliği içerisinde bulunan ülkelerdeki evli olan 100 çiftten 43 çiftin ilişkilerini boşanma ile sonuçlandıkları bilinirken bu durum Türkiye de her 100 çiftten 21 çiftin boşanması ile sonuçlandığı bilinmektedir (Eurostat 2019).

Türkiye İstatistik Kurumu (2021) Türkiye Cumhuriyeti'nde ikamet eden yetişkinlerle yapmış olduğu çalışmalar sonucunda 2016 yılında 126.164 çiftin boşandığı, 2017 yılında 128.411 çiftin boşandığı, 2018 yılında 143.573 çiftin boşandığı, 2019 yılında 156.587 çiftin boşandığı bilgisine ulaşılmıştır. Türkiye İstatistik kurumunun 2022 yılında açıklamış olduğu verilere göre ise 2020 yılında 136.570 çiftin boşandığı, 2021 yılında ise 174 bin 85 çiftin boşandığı bilgisine ulaşılmıştır (TÜİK, 2022). Bu bilgiler doğrultusunda İskandinav Ülkeleri olan Danimarka, Finlandiya ve İsveç gibi ülkelerin boşanma oranlarına kıyasla Türkiye'nin boşanma oranları daha düşükken batı ülkelerinden olan Macaristan, İsviçre, Hollanda, Avusturya ve Slovakya gibi bazı ülkelerin boşanma oranları ile hemen hemen aynı

seyretmektedir (United Nations 2020). Aşağıdaki tabloda ise 2001 ve 2022 yılları arasında Türkiye’de gerçekleşen boşanma sayıları ve kaba boşanma hızlarını gösteren TÜİK verileri yer almaktadır.

Tablo 4 Türkiye’de gerçekleşen boşanma sayıları ve kaba boşanma hızları (TÜİK, 2022)

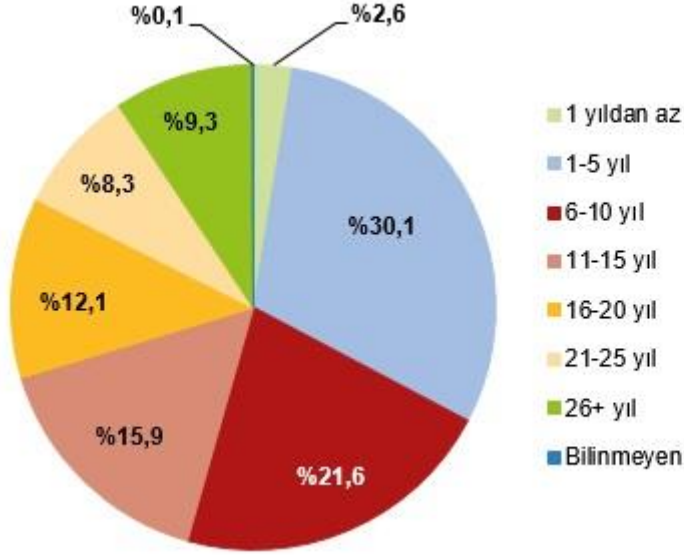

Tablo incelendiğinde 2021 yılında boşanan çiftlerin sayısının 175 bin 779, 2022 yılında ise 180 bin 954 olduğu görülmektedir. Bin nüfus başına düşen boşanma sayısı anlamına gelen kaba boşanma hızı ise 2022 yılında binde 2,13 oranıyla tabloda yer almaktadır.

Ulusal Sağlık İstatistikleri Merkezi (NCHS) evlilik yılına göre boşanma oranları ile ilgili bir öngöründe bulunmuştur. Bu öngörüye göre çiftlerin ilk evliliklerinde 10 yıl içerisinde tahmini %33’ünün boşanacağı veya ayrılacağıdır. Aynı zamanda ilk evliliklerin %43’ünün ise 15 yıl içerisinde boşanma veya çiftlerin ayrılması ile sonuçlanacağını öngörmüştür (Schmittel, 2013). Türkiye istatistiklerine bakıldığında ise 11-15 yılları arası evliliğini sürdüren çiftlerin 2016 yılında %14,2’si boşanırken 2018 yılında %15’i boşanmıştır. 16-20 yılları arasında evliliklerini sürdüren çiftlerin 2016 yılında %11,1’i boşanırken 2018 yılında ise %11,2’si boşanmıştır. 21-27 yılları arasında evliliğini sürdüren çiftlerin 2016 yılında %7’si boşanırken 2018 yılına gelindiğinde ise %7,4’ü boşanmıştır (TÜİK, 2019). Çiftlerin boşanma oranının en yüksek olduğu evlilik süresi ise %35,3 çiftin boşanması ile ilk beş yıl olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda 6-10 yıl arası evliliği sürdüren çiftlerin %20,7’sinin boşanması da ikinci sırada yer almaktadır

(TÜİK, 2020). Yayınlanan TÜİK verilerine göre ise 2022 yılı evlilik süresine göre boşanmalar Tablo 5’de gösterildiği gibidir.

Tablo 5 Evlilik Süresine Göre Boşanmaların Oranı (TÜİK, 2022)

Tabloda yer alan evlilik süresine göre boşanmalar incelendiğinde, 2022 yılında gerçekleşen boşanmaların %32,7’si evliliğin ilk 5 yılı, %21,6’sı ise evliliğin 6-10 yılı içinde gerçekleştiği görülmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2020 yılında yayınladığı kaba boşanma oranlarına bakıldığında en yüksek kaba boşanma oranına sahip olan il %2,47 oranı ile Antalya iken en düşük kaba boşanma oranına sahip il %0,24 oranı ile Hakkari olduğu tespit edilmiştir (TÜİK,2020). Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2022 yılında açıkladığı verilere bakıldığında ise 2021 yılı içerisinde kaba boşanma hızı en yüksek olan il binde 3,04 oranı ile İzmir iken İzmir ilini binde 3,01 oranı ile Antalya takip etmektedir. Antalya’yı ise binde 2,93 oranı ile Uşak ili takip etmektedir. Bununla beraber kaba boşanma hızı 2021 yılı içerisinde en düşük olan il binde 0,38 oranı ile Şırnak iken Şırnak ilini binde 0,40 oranı ile Hakkari ili takip etmektedir. Hakkari ilini ise binde 0,46 oranı ile Siirt takip etmektedir (TÜİK, 2022).

2.2.3. Boşanma Nedenleri

Türkiye de boşanma oranlarının artışı kadar nedenleri de önemli bir yer tutmaktadır (Yılar, 2020). Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşayan vatandaşlar için evliliği sonlandırabilme yollarından biri olan boşanma için ‘belli boşanma nedenlerine ve hakim kararına dayanan boşanma sistemi’ uygulanmaktadır. Bu sistemde yasal olarak süreci başlatabilmek için çiftlere

tanınan boşanma sebeplerini genel ve özel nedenler olarak iki gruba ayrılmış şekilde bireyler için gruplardaki en az bir nedenin var olmasıyla süreç başlatılabilir (Bozdağ, 2019; Şanlı Yalın, 2017). Bireyler için evliliklerini bitirme kararı vermek zordur. Ancak bireyler için evliliği sürdürmek zorlamış ve boşanmanın daha iyi bir sonuç getireceğine inanılmış ise boşanma kararı alınabilir. Başka bir ifadeyle bireyin evliliğe dair beklentisini karşılayamaması, boşanmak yerine evliliğini sürdürmeye çalıştığında alacağı faydanın daha az olması, evlilik içerisinde yaşadığı problemlerle baş edememesi, bu problemlere çözüm bulamaması ve eşler arasında yaşanan geçimsizliklerin sonlandırılmaması çiftlerin boşanma kararı almasını sağlayabilir (Ergin, 2008).

Türk Medeni Kanunu'na (TMK) göre boşanmalar genel sebepler ve özel sebepler olarak iki gruba ayrılmıştır.

- Boşanmanın genel sebepleri: Türk Medeni Kanununa göre boşanmanın genel nedenleri çiftlerin geçimsizliği, çiftlerin mizaçlarının uyuşmamasına bağlı olarak tartışmalar yaşanması, çiftlerden birinin veya her ikisinin hakaret etmesi, ilişkide güveni sarsacak davranışların var olması, şiddetin var olması ve evliliğin getirdiği sorumlulukların yerine getirilmemesi gibi daha birçok neden genel boşanma sebepleri içerisinde kabul edilmektedir.
- Boşanmanın özel sebepleri: Türk Medeni Kanununa göre boşanmanın özel sebepleri ile ilgili açılan davalar sınırlı sayıdadır. Bu özel sebeplerden açılan davaların nedenleri şu şekilde sıralanabilir.
 1. Diğer bir adıyla aldatma olan zina sebebiyle boşanma davası Türk Medeni Kanunun'un 161. maddesinde yer almaktadır.
 2. Hayata kast etme, çok kötü ya da onur kırıcı davranış sebepleri ile boşanma davası Türk Medeni Kanunu'nun 162. maddesinde yer almaktadır.
 3. Suç işleme, haysiyetsiz bir şekilde yaşama devam etme nedenleri ile boşanma davası Türk Medeni Kanunu'nun 163. maddesinde yer almaktadır.
 4. Eşi terk etme nedeniyle boşanma davasına Türk Medeni Kanunu'nun 164. maddesinde yer verilmiştir.
 5. Eşte akıl hastalığının var olması nedeniyle boşanma davası Türk Medeni Kanunu'nun 165. maddesinde yer almaktadır (TMK m. 161-165).

Alan yazın araştırıldığında boşanma nedenlerini araştıran çalışmacıların yapmış olduğu çalışmalar içerisinde birçok boşanma nedeni tespit edilmiştir. Bu nedenler; eşe karşı kötü davranma, alkol kullanımı, kumar oynama, şans oyunları oynama, iş hayatına fazla zaman

ayırma, çiftlerin beraber zaman geçirmemesi, eşlerin birbirleriyle uyum problemleri yaşaması, eşlerin arasındaki ilişkiye üçüncü kişilerin girmesi, eşlerden birinin ruhsal anlamda problemlerinin var olmasıdır (Özkan, 2004). Aynı zaman da ekonomik sorunların var olması, erkek olan eşin işinin olmaması ya da toplum içerisinde kabul görmeyen bir işte görev yapması, dini açıdan uyuşmazlıkların var olması, mezhep farklılığının bulunması, iletişim konusunda problemlerin var olması, sosyokültürel açıdan farklı çevrelerde yetişmiş olunması (Keskin, 2007), eşlerin evlenmeden önceki süreçte birbirlerini görmemiş ve tanımamış olmaları ve tanımadıkları kişiyi seçme şanslarının var olmaması, çiftlerin evlilikleri içerisinde birbirlerini kısıtlamalarının var olması boşanma nedenleri arasında yer almaktadır (Özgüven, 2009). Bunun yanı sıra çiftlerin küçük yaşta evlenmiş olmaları, eğitim seviyelerinin düşük olması, dünyaya getirdikleri çocuklar ile ilgili beklentileri ve iş yaşamıyla ilgili beklentileri karşılayabilmek adına uğraşması ve bunlarla bağlantılı olarak kişinin şiddetli bir stres yaşaması boşanma nedenlerinden sayılabilir (Clarke-Stewart, Brentano, 2006).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2014 yılında boşanmış kadınlar ile bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışma da edinilen bilgi kadınların genç yaşta evlenmeleri nedeniyle kendilerini koruyacak güce ve beceriye sahip olmamalarından dolayı birçok olumsuzluk yaşayarak 35-45 yaşlarına geldiklerinde boşandıklarını ve boşanma nedeni olarak geçmişte yaşadıkları durumu paylaşmışlardır. Aynı zamanda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2014 yılında çocuğu olan aileler ve boşanma arasındaki ilişkiye bakmıştır ve bu doğrultuda çocuk sahibi olan ailelerde sıklıkla ekonomik problemler ve şiddet olayları yaşanırken, bir ya da iki çocuğu olan ailelerde bu problemlere ek olarak duygusal anlamda ilginin az olduğu gözlemlenmiştir. Üç çocuğu ya da daha fazla çocuğu olan ailelerde ise boşanma nedeni olarak ekonomik problemlere ve şiddete ek olarak aldatmalara rastlanmıştır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014).

Türkiye'deki bir diğer boşanma nedeni ise çiftler arasında yaşanan cinsel problemlerdir. Türkiye'de cinsel konuların konuşulması, yaşanan cinsel sorunların dillendirilmesi toplum tarafından hala bir tabudur (Abalı, 2006). Cinsel konuların konuşulması toplum tarafından hoş karşılanmayan bir durumdur. Ancak eşler evlilikleri içerisinde bedensel nedenlerden veya psikolojik nedenlerden dolayı cinsel açıdan birbirlerinin beklentilerini karşılayamayabilirler (Öztürk, 2010). Çiftlerin cinsel açıdan birbirinin beklentisini karşılayamaması çiftler için en önemli uyumsuzluk sebeplerinden bir tanesidir ve bu durum çiftlerin boşanma nedeni olarak kabul edilmektedir (Aktaş, 2011).

Bunların yanı sıra kıskançlık duygusu da boşanma nedenlerindedir. Kıskançlık duygusu insanlık tarihinin var olduğu ilk dönemlerde mevcut değildi. Kıskançlık kişiselleşmiş bir duygudur. Evlilik içerisinde erkek eşini aldatırsa kadın kendini hakarete uğramış, hayatta kalma sebebi elinden alınmış gibi hisseder ve geliştirmiş olduğu kişiliğinin yıkıma uğratıldığını düşünür. Kadının eşini aldatması ise erkek için kadının hissettiklerine ek olarak toplum içerisinde rezil olduğunu ve onurunun kırıldığını hisseder. Bu bağlamda boşanma kararı alınır (Tiryaki, 2004).

Türkiye Aile yapısı Araştırmaları çalışmasında bir defa ve daha fazla boşanma yaşamış bireylerle görüşülmüş ve en son yaşadıkları boşanma nedenleri bilgisine ulaşılmıştır. Bu nedenlere bakıldığında, ilk sırada yer alan boşanma nedeni %32,2 oranı ile sorumsuz ve ilgisiz davranma olarak belirlenmiştir. Sorumsuz ve ilgisiz davranmayı %14,1 oranı ile takip eden boşanma nedeni aldatmadır. Aldatmanın ardından gelen boşanma nedeni ise %9,8 oranı ile ev içerisinde yaşanan ekonomik sıkıntılar olarak belirlenmiştir. Ekonomik açıdan yaşanan sıkıntıların ardından gelen boşanma nedeni ise %8,1 oranı ile dayak ve kötü muamele yapma gelmektedir (TÜİK, 2022).

Türkiye İstatistik Kurumunun 2022 yılında yayınlamış olduğu çalışmada boşanma nedenlerinin oranları cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Örneğin boşanan kadınlar %8,7 oranında içki kullanımını evliliği sonlandırma nedeni olarak gösterirken, boşanan erkekler içki kullanımını %1 oranında boşanma nedeni olarak belirtmiştir (Tüik, 2022). Tabloda cinsiyete göre boşanma nedenleri ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 6 Cinsiyete Göre Boşanma Nedenleri Tablosu (Tüik 2021)

Erkek ve kadın bireylerin boşanma nedenlerinin yer aldığı tablo incelendiğinde, boşanma nedenleri arasında en büyük payı %32,2 ile sorumsuz ve ilgisiz davranma aldı. Boşanma nedenleri arasında ikinci sırayı %14,1 ile aldatma, üçüncü sırayı %9,8 ile evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama ve %8,1 ile dördüncü sırayı dayak/kötü muamelenin aldığı görülmektedir. Boşanma nedenleri arasında ilk sırayı alan eşlerin sorumsuz ve ilgisi davranışları erkeklere göre %41,2, kadınlara göre ise %24,2'lik oranla ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra tabloda, evliliği sonlandıran erkeklerin ikinci en büyük nedenleri %11'lik bir oran ile aile büyüklerinin ailenin içi ilişkilere karışması ve üçüncü olarak %9,7 ile evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama durumunun boşanma nedeni olarak yer aldığı görülmektedir. Evliliğini sonlandıran kadınlar için ise sorumsuz ve ilgisiz eşten sonraki en önemli boşanma nedenlerinin %19,3 ile aldatma ve %14,6 ile dayak/kötü muamele olduğu görülmektedir.

2.2.4. Boşanmanın Birey Üzerindeki Etkisi

Evlenen her çiftin evlenirken farklı farklı hikayeleri vardır. Aynı zamanda boşanma kararı alan her çiftinde kendilerine ait farklı hikayeleri vardır. Boşanma kararı alan her çiftin farklı gerekçeleri olması nedeniyle her bireyin boşanmaya karşı verdiği tepki ve boşanmadan etkilenme seviyesi farklılık göstermektedir (Güzel, 2020). Çiftlerin boşanmaya karşı verdikleri tepkinin ve boşanmadan etkilenme düzeylerinin farklılaşmasında etki eden bir diğer konu ise bireylerin boşanmayı algılama şekli ve boşanmayı nasıl tanımladıklarıyla ilgilidir. Örneğin; boşanmaya dair olumsuz bir algıya sahip olan kişi, boşanmaya dair olumlu bir algıya sahip olan kişiye göre boşandığında kendini daha başarısız hisseder (Krumrei, Mahoney ve Pargament, 2011). Bu nedenle bazı insanlar boşanmayı bir kriz olarak değerlendirirken bazıları bir geçiş olarak değerlendirmektedir. Çiftler için sabit kalan şey ise boşanmanın ardından gelecek olan yaşamın değişecek olması ve boşanmadan sonra bireyi neyin beklediğine dair belirsizliğin var olmasıdır. (Güzel, 2020).

Boşanma eşler için her zaman evlilik içerisinde yaşanan problemden kaçış olarak değerlendirilmemelidir. Zaman zaman yaşanan problemlerin çözümü olmaktadır (Nazlı, 2018). Boşanan bireylerin bir kısmı boşanma gerçekleşikten sonra birtakım kazançlar elde eder. Bireyin yüksek oranda özerkliği artar. Kişisel anlamda ve manevi anlamda gelişimi artar. Esneklik kazanır. Kendi kişisel tercihleri doğrultusunda hareket eder ve kendine güvenir

(Oramas, 2013). Bireyin boşanmaya uyum gösterebilmesi kişinin hem gelişimi hem de yeni kurduğu hayata dair tatmini için önemlidir (Aysta, 2010; Oramas, 2013). Evlilik süresi boyunca çok problem yaşayan bireylerin boşanmadan sonra depresyon düzeylerinin düştüğü bilinmektedir (Amato, 2010). Yaşlı kişilerin ise boşanmadan sonra sevmedikleri biriyle ilgilenmek zorunda kalmadıkları için daha mutlu hissettikleri, hayatlarını daha pozitif yorumladıkları ve kendilerini daha özgür olarak nitelendirdikleri söylenebilir (Wu ve Schimmele, 2007).

Diğer yandan boşanma kararı veren bazı çiftlerde ise boşanma öncesi ve boşanma sonrasında bu durumdan olumsuz etkilendikleri görülmektedir. Boşanma öncesi dönemde ve boşanma sonrası dönemde bireylerde utanç, suçluluk, kızgınlık hissetme, korku, boşanma sonrası ile ilgili belirsizlik ve var olan desteğin kaybı nedeniyle kaygılanma, depresyon ve yas gibi durumlar ortaya çıkabilir (Brown, 1997; Öngider, 2013; Zara, 2013: 43). Bunların yanı sıra boşanan bireyler kendilerini tükenmiş hissedebilir, bir şeyler yapmak için hiç yeterli zaman bulamadıklarını düşünebilir, ne yapacağını ve nasıl yapabileceğini bilemediğini düşünebilir (Ciliv, 1983,s.1; akt:İlgar, 2009). Evlilik sürecinde edinilen ortak arkadaşlar ile ilişki ve eşin ailesi ile kurulan ilişki, çiftlerin evliliği sonlandırması ile azalır. Evli olan arkadaşları ile ilişkileri değişir. Bu nedenle boşanan bireyin sosyal çevresi daralır (Kramrei. Coit, Martin, Fogo ve Mahoney, 2007). Bazı çiftler mutsuz bir evliliğin içerisinde olduğunu düşünerek boşanmayı bir kurtuluş olarak değerlendirirler de boşandıktan sonra bireyler ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalır, psikolojik anlamda yıpranır, toplumun bireylere karşı bakışı değişir (Keskin, 2007). Toplumun boşanan bireylere karşı önyargılarının var olması, evlilik süresi boyunca meydana gelen çocukların sorumluluğunun tek ebeveyn tarafından alınması, ev içerisindeki görevlerin ve sorumlulukların tek olma nedeniyle artması, aile yaşamında yaşanan değişimlerin var olması, boşanılan eş ile yaşanan tartışmaların devam ediyor olması gibi baskı oluşturan sorunlar yeni bir düzen oluşturmaya çalışan bireyin karşılaşabileceği sorunlardandır (Graham, Christian ve Kiecolt- Glaser, 2006; Demircioğlu, 2000). Boşanan bireylerin çocukları var ise velayeti alan birey çocuğun ihtiyaçlarını ve bakımını tek başına karşılayacak olmanın kaygısını taşıırken; velayeti alamayan birey ise çocuğuna özlem duymaktadır (Budak, 2010'dan Akt. Aktaş, 2011). Evliliği sonlandırırken boşanmayı istemeyen eş reddedildiğini düşünür ve değersiz olduğunu hisseder. Evliliği sonlandırmayı isteyen eş ise vermiş olduğu kararı sorgulayabilir. Boşanmanın tamamlanması ile beraber eşlerden biri evlilik boyunca yaşamış oldukları evde oturmaya devam ederse evden ayrılan kişinin yokluğunu yoğun bir şekilde hissedebilir. Aynı zamanda velayeti alan kişi de diğer eşin yokluğunu hissedebilir. Diğer

yandan boşanma ile beraber çiftler evin mal paylaşımını yaparak her ikisi de farklı bir yerde ikamet etmeye başlarsa, yeni yaşamaya başladıkları çevreye uyum sağlamaya çalışırlar (Brown, 1997). Boşanma ile beraber çiftlerin oluşturdukları kimliklerde sarsılmalar meydana gelebilir (Graham, Christian ve KiecoltGlaser, 2006).

Bireylerin bağlanma stilleri boşanmadan etkilenme düzeylerini ve bu duruma verecekleri tepkileri etkilemektedir. Örneğin kaygılı ve kararsız bağlanma stiline sahip olan kişiler hem kendilerine hem de dünyaya güvenmezler. Bu kişiler bir kriz ile karşılaştıklarında duygularına odaklanır ve problemle uygun baş edemeyebilirler. Çiftlerden biri kaygılı ve kararsız bağlanmaya sahip ise bu kişiler boşanmayı kendilerine bir tehdit olarak yorumlarlar ve güvenli bağlanma gerçekleştirmiş olan bireylere göre kaygı oranları daha yüksek olur. Bu durum bireylerin psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Eryorulmaz, 2010, s. 304).

Bireylerin içerisinde bulunduğu bazı şartlar boşanmadan etkilenme düzeyini ve boşanmaya verdiği tepkileri belirlemektedir. Symoens, Bastaits, Mortelmans ve Bracke (2013) yapmış oldukları araştırmada evliliğin sonlanmasının ardından ortaya çıkan problemlerin maddi açıdan durumu kötü olan bireylerde daha büyük sorunlar yarattığı ortaya çıkmıştır. Bununla beraber daha az eğitimi olan bireylerde, yaşlı bireylerde, yoğun kaygılı veya kaçınan bir bağlanma stiline sahip bireylerde, insanlar ile yakın ilişki kurmaktan korkan bireylerde ve bir diğeriyle yeni ilişki kurmayı kendine karşı bir tehdit olarak değerlendiren bireylerde ruh sağlığının boşanmadan olumsuz yönde daha fazla etkilendiği bilinmektedir (Cohen ve FinziDottan, 2012; Emery, 2013). Bir bireyin ikinci kez evliliğini sonlandırması ise bir kez boşanan bireylere göre daha yüksek düzeyde depresyona neden olur (Amato, 2000).

Yapılan çalışmalara göre boşanmanın birey üzerindeki etkileri cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Bir evliliği sonlandırmanın kadınlar üzerindeki etkisi erkeklere oranla daha fazladır. Boşanma kararı alan eşlerden kadın olan aile ve çevre baskısına maruz kalır ve yeni bir konut bulup yerleşmekte erkeklere göre daha çok zorlanır (Aktaş, 2011). Çiftlerin boşanması ile meydana gelen ayrılık ve var olan düzenin bozulması kadınların kendilerini yalnız hissetmelerine, yoğun bir kızgınlık, öfke, çaresizlik, acı, korku veya mutsuzluk gibi duygular hissetmelerine neden olur (Kaynar, 2016; Thomas ve Ryan, 2008: 210-224). Kadınların ruhsal travma puanları ise erkeklere kıyasla daha yüksektir. Aynı zamanda kadınlar boşanmanın ardından erkeklere göre kendilerini daha çok suçlarlar (Kaynar, 2016). Evliliklerin sonlanması ile çocukların velayeti de ebeveynlere verilir. Bu bağlamda velayet genellikle anneye verilir. Çocuğun velayetini alan kadına verilen nafakanın az olması, kadının daha önce hiçbir yerde çalışmamış olması veya çalıştığı yerde düşük bir ücret ile çalışıyor olması kadınları zorlayan durumlardandır (Aktaş, 2011). Kadınlar genellikle kendilerini evliliği boyunca çocukları ve eşi

ile tanımlarlar. Kadınlar sosyal çevre kurarken eşlerine güvenirlir. Bu nedenle kadınlar için boşanma bir kimlik krizi veya kendi bütünlüğüne yapmış olduğu bir tehdit olarak değerlendirilebilir (Aysta, 2010). Bu bağlamda birey boşanma ile beraber kendi kişisel rollerini tanımlamak ve yeni sosyal çevreler edinmek için çaba sarf etmek zorundadır (Carr, 2000). Bazı araştırmacılara göre ise kadınlar evlilik sonlanmadan önce yoğun stres yaşarken erkekler boşanmanın gerçekleşmesi ile beraber yoğun bir stres yaşamaya başlarlar. Aynı zamanda erkekler evliliğin sonlanmasının ardından yeni duruma uyum sağlayabilmek için alkol tüketme, kumar oynama, uyuşturucu kullanma, somatizasyon belirtileri gösterme veya ilaç tedavisi alma gibi zararlı veya işe yaramayan tepkiler verirler. Bu nedenle Kadınlar erkeklere kıyasla boşanmaya daha kolay uyum sağlar ve daha hızlı iyileşme gösterirler (Baum, 2004; Wallerstein ve Lewis, 2004; Zara, 2013).

Bunların yanı sıra boşanmış bireylerin ebeveynlikleri de etkilenir. Boşanan ebeveyn çocuklarına taşıyamayacağı kadar sorumluluk yüklemeye başlar ve beklentilerini yükselterek çocuklardan daha fazla talepte bulunur. Kendi duygusu ile daha fazla ilgilenerek çocuklarına karşı duygusal ve fiziksel olarak yeteri kadar destek sağlayamayabilir. Bu nedenle çocuklarına daha katı bir disiplin, aşırı derecede zorlayıcı veya fazlasıyla izin verici bir tutum sergileyebilir. Bu dönemde ebeveyn çocuklarına şiddet uygulamaya başlayabilir. Kendini çocuklarından soyutlayabilir. Daha hiperaktif bir ebeveyn olabilir (Amato, 2010; Benedik ve Brown, 1997; Emery, 2013). Boşanmanın mahkeme kararı ile sonuçlanması ve çocuğun velayetinin bir ebeveyne verilmesi ile velayeti alamayan ebeveyn çocuğuna özlem duyar. Bu nedenle duygusal olarak problemler yaşamaya başlar. Velayeti alan ebeveyn ile yaşamaya başlayan çocuk ise diğer ebeveyne özlem duyar ve yaşadığı ebeveynini suçlu görmeye başlayarak ebeveyn ile olan ilişkisinde tepkisel davranır ve ebeveyn ile çatışmalar yaşar. Bu durum ebeveyni duygusal açıdan oldukça zorlar (Aydın, 2009).

Ahrons (1994), boşanmış bireylerle ilgili bazı ebeveyn şekillerinin olduğunu belirtmiştir. Bunlar; ebeveynlerin birbiriyle çok az çatıştığı 'arkadaş olarak ebeveyn', ebeveynlik yaparken olumlu bir birliktelik geçirirken yaşamın diğer alanlarında pek temas etmemek veya oldukça olumsuz temasların var olduğu 'iş arkadaşı olarak ebeveyn', ebeveynlerin yaşamlarının her alanında tartıştıkları 'birbirine öfkeli ebeveyn' ve ebeveynlerin hiç görüşmedikleri 'kopmuş ebeveynler' olarak ifade edilebilir (Ahrons, 1994).

Bir evliliği sonlandırma süreci sadece çiftler için değil aynı zamanda bu evlilikten meydana gelen çocuklar içinde önemlidir. Eşlerin boşanma kararı vermesi çocukların hayatında bazı değişikliklere sebep olacaktır (Amato, 2010; Kelly, 2012). Aynı zamanda çocuğun ebeveynlerinin boşanması ruhsal gelişimini olumsuz olarak etkilemektedir (Karakuş, 2003).

2.2.5. Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Çiftlerin boşanma kararı alması ve aile bütünlüğünün bozulması en çok o evlilikten meydana gelen çocukları etkilemektedir. Bunun nedeni ise gelişimi devam eden çocuğun bu dönemde hem annesinin hem babasının varlığına ihtiyaç duymasındır (Özdemir, Laçın, Yiğit, Saruç ve Kılıç, 2006). Ancak ebeveyni evliliği sonlandırma kararı alan çocuklarda ve ergenlerde boşanmadan etkilenme düzeyi ve boşanmaya verilen tepkiler farklılık göstermektedir (Taş, 2017). Anne babası boşanan çocukların bu boşanma dönemini nasıl tecrübe ettikleri bu durum üzerinde etkilidir. Çocuğun bu süreci stresli bir şekilde geçirmesi, ebeveynleri ile kopuk bir iletişiminin olması, çocuğun ihtiyaç duyduğu sevgi ve güveni karşılayamaması boşanmadan olumsuz bir şekilde etkilenmesinde önemli bir yer tutar (Kırcaoğlu, 2012). Ayrıca çocuğun boşanmayı nasıl tanımladığı ve boşanmayı algılama şekli, anne ve babası ile arasındaki ilişki, çocuğun stresle karşılaştığında kullandığı baş etme yöntemleri ve savunma mekanizmaları, çocuğun boşanma döneminde ebeveyni ile olan iletişimi ve boşanma gerçekleşikten sonra diğer ebeveyn ile görüşmenin ardından çocukta oluşan duygu durumu da çocuğun boşanmadan etkilenme düzeyini belirlemektedir (Walczak ve Burns, 1999; Zara, 2013). Anne ve baba boşanırken çocukları diğer ebeveyn hakkında doldurması, tehdit etmesi, çocuğun fiziksel anlamdaki ve duygusal anlamdaki ihtiyaçlarını karşılamaması çocukları olumsuz yönden etkilemektedir (Tataker, 2010). Aynı zamanda ebeveynin çocuğuna yıkıcı şekilde cezalar vermesi, yeteri kadar desteklememesi ve çocuğu denetleyici tavırlar sergilemesi, çocuğun kendilik algısında olumsuzlukların var olması, psikolojik problemler yaşaması ve davranış problemleri sergilemesi gibi birçok travmatik etkiler yaratabilir (Difilippo ve Overholser, 2002; Lund, Zimmerman, Haddock, 2002).

Eşinden ayrılan ebeveynde duygusal bir boşluk oluşur ve bu duygusal boşluğu çocuğu ile doldurmaya çalışır. Bu durumda ebeveyn çocuğa bağımlı hale gelirken çocukta ebeveyne bağımlı hale gelebilir (Öztürk, 2006). Tek ebeveyn ile yetişen çocuk karşı cins ile özdeşim kuramadığı için kendi cinsel kimliğini oluştururken güçlük yaşayabilmektedir (Kulaksızoğlu, 1990: 133-144). Bu çocukların aynı zamanda benlik saygıları anne babasıyla yaşayan çocuklara göre daha düşük, kendilerini yetersiz hissetmeleri ise daha yüksektir ve bu çocukların kaygı düzeyleri oldukça yüksektir (Öztürk, 2006; Hopper, 2001). Çocuklar bu kaygılardan kaçmak için zaman zaman sessizleşebilir, akranları ile iletişim kurmak konusunda harekete geçemeyebilirler, Reddetme, gerileme, yansıtma ve bastırma gibi savunma mekanizmalarını da

kullanabilirler (Çağdaş, Seçer, 2004:358). Bunların yanı sıra çocuklar ayrı yaşadıkları ebeveynine karşı üzüntü hissedebilir. Anne ve babasını suçlayabilir, boşanmadan kendisini sorumlu tutabilir. İtaatsiz bir tutum sergileyebilir. Dikkatini toparlamakta güçlük çekebilir ve ders başarısı düşebilir. Bu süreçte çocuk alt ıslatmaya başlayabilir. Her insanda var olan gurur duygusu ve sevgi duygusu azalabilir (Geniş, Toker ve Şakiroğlu, 2019). İçine kapanabilir ve arkadaşlarını kıskanmaya başlayabilir. Bu süreçte çocuk mutsuzluk, kırgınlık, korku gibi olumsuz duyguları yoğun bir şekilde hissedebilirken şok, şaşkınlık, yalnızlık gibi duyguları da yoğun bir şekilde hissedebilmektedir (Gündüzalp, 2018; Uşaklı, 2013). Çocuk öfkelenerek öfkesini öğretmenlerine veya arkadaşlarına yöneltebilir ve kendini güçsüz kabul ederek etrafına karşı savaş ilan edebilir (Selçuk ve Güner, 2000: 116). Bu çocuklarda ebeveynlerinin ayrılmasının ardından saldırgan davranışlarda artış gözlemlenebilir ve sosyal ilişkiler kurmak noktasında geri planda durdukları bilinmektedir (Aktaş, 2011; Öngider, 2013). Bu çocuklar aynı zamanda duygusal bağ kurma noktasında diğer çocuklara göre daha fazla zorluk yaşayabilmektedirler (Thayer ve Zimmerman, 2003). Özellikle boşanma gerçekleşmeden önce ve boşanma gerçekleştikten sonraki birkaç yıl çok önemlidir. Bu aralıkta çocuklarda gelişimsel problemlerin ve davranışsal problemlerin ortaya çıkabileceği bilinmektedir (Kaçmaz, 2020). Okul çağındaki çocuklar anne ve babalarını bir araya getirmek isterler. Bunun stresi ise bu çocuklarda karın ağrısı ve baş ağrıları olarak kendini gösterir (Zara, 2013: 91).

Bunların yanı sıra Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2019) boşanmış ailelerin çocuklarıyla bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada ebeveynleri ayrılan ve tek ebeveynle yaşamak durumunda kalan çocukları büyüme esnasında bekleyen en önemli risk faktörlerinden birini ayrılık anksiyetesi olarak belirlenmiştir.

Pedro ve Carroll, (2010) evliliğini sonlandırmış aileler ile ve bu ailelerin çocukları ile çalışmıştır. Bu çalışma içerisinde çocuklar; ebeveynlerinin yaşamış olduğu problemleri kendilerini suçlu hissederek omuzlarında taşıdıklarını bu durumda kaygılarını artırıcı bir etken olduğunu, anne ve babalarının ayrılmasında kendi odalarını toplamamış olmalarının, yapılan yemekleri yememiş olmalarının, ödevlerini yapmamış olmalarının etkili olduğunu düşünerek kendilerini suçlu hissettiklerini, anne ve babasının boşanmış olduğunu arkadaşlarına söylemek konusunda damgalanmaktan kaygı duydukları için utanç ve endişe hissettiklerini belirtmişlerdir. Bununla beraber çocuklar anne ve babasının boşanmasının ardından en çok 'bana ne olacak' sorusunun kaygılandığı, ebeveynlerden birinin evi terk etmesi ile diğer ebeveyninde terk edebileceğini düşünerek korktuklarını, beraber yaşadığı ebeveynin iyi bir ebeveynlik yapamayacağını varsaydıklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda çocukların; ebeveynlerinin karşılıklı yaşadıkları çatışmalarda taraf tutmak zorunda oldukları hissine

kapıldıklarını ve ‘her ikisi de kendi taraflarında olmamı istiyor’ şeklinde konuştuklarını, ebeveyni ile beraber eğlenceli vakit geçiremediğinde ve diğer ebeveyn hakkında konuştuklarında üzüleceklerini varsaydıkları için kendi kaygılarını sakladıklarını, boşanma ile beraber güvenlerinin sarsıldığını ve ‘bir daha kimseye güvenmeyeceğim’ şeklinde ifadeler kullandıklarını belirtmişlerdir.

Çocuğun gelişim evrelerinden olan ergenlik dönemi hayatının her alanında değişimler yaşadığı bir süreçtir. Bu süreçte ergenin anne veya babasından ayrılması kritiktir (Erkal, 2013). Bu dönemin gelişim görevlerinden olan ergenin kimlik oluşturması, çevresini keşfetmeye çalışması, yetişkinmiş gibi davranmak zorunda kalması ve çevresindeki birçok değişime adapte olmaya çalışması gibi durumlarla baş etmeye çalışırken anne ve babasının boşanması ile karşılaşan ergenin anksiyete seviyesi oldukça artar (Wallerstein ve Lewis, 2004). Çocuklar bu dönemde iken anne ve babalarının ayrılmasına şahitlik etmeleri ergenin oluşturmaya çalıştığı benlik kavramını da etkiler. Benlik kavramı etkilenen ergenin boşanmamış aileye sahip ergenlere göre benlik saygısı daha düşüktür. Ergenin benlik saygısının düşük olması kendini yetersiz olarak hissetmesine, depresif bir duygu durumuna sahip olmasına, enerji düşüklüğü yaşamasına, uyumla ilgili problemler yaşamasına, yeme bozuklukları yaşamasına, benliğini ve dış görünümünü sevmemesine neden olmaktadır (Gullotta ve Adams 2005; Akt. Yılar, 2020). Bununla beraber boşanmalar ergenlerin bu dönemde yaşamış olduğu davranış problemlerini arttırabilir ve yaşam doyumlarını düşürebilir (Hamama ve Ronen-Shenhav, 2012: 1042; Çivitçi, Çivitçi ve Fiyakalı, 2009). Özellikle erkek çocuklarında davranış problemleri kız çocuklarına oranla daha yaygın görülmektedir (Amato, 2001). Ergende çekingenlik, dürtü kontrol bozuklukları ve gelişimsel bozukluklar mevcut ise daha ciddi seviyede psikolojik sorunlar yaşayabilir (Morganett, 2005: 17). Aynı zamanda anne ve babasının ayrılmasını kabul edemeyen ergende okul devamsızlıkları artabilir, yasadışı işler ile ilgilenen kişilerle yakınlık kurabilir, tehlike arz eden davranışlar sergileyebilir, uyumsuz davranışlar ve isyankar bir tutum sergileyebilir. Uyuşturucu ve alkol kullanımını artışı görülebilir. Bununla beraber ergenlerde intihar düşünceleri yaygın olarak görülebilmektedir (Amato, 2001; Kasatura, 2003: 325). Ailesini güvenli bir liman olarak gören ergen ebeveynlerinin ayrılması durumunda şok yaşayabilir, kendini üzgün hissedebilir ve yalnız olduğunu hissederek mutsuzluk duyabilir (Wallerstein ve Lewis, 2004). Bunlara ek olarak bir ebeveyni ile yaşayan veya ebeveyni başka biriyle evlenmiş ergenlerin okulu terk etme oranları her iki ebeveyni ile yaşayan çocuklara göre üç kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Zimiles ve Lee, 1991).

Çiftlerin ayrılması ile beraber genellikle evden ayrılan baba rolündeki erkektir. Babı ev içerisindeki eksiklikleri gideren, tüm aile üyelerini tehditlerden koruyan ve karşılaşılan problemlerin üstesinden gelen kişi olarak değerlendirilirse babanın evden ayrılması ergenin güvenli alanını kaybetmiş olduğuna inanmasını sağlar (Zara, 2013: 84). Baba ile ergen arasında var olan etkileşim ergen bireylerin karşılaştıkları birçok zorlukla nasıl baş edeceklerini öğrenmelerini sağlar (Parke, 2002). Örneğin Arslan'ın (2017) yapmış olduğu bir çalışma da annesi ile yaşayan ergenlerin internet bağımlılığı konusunda kendilerini kontrollerinin babaları ile yaşayanlara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Başka bir deyişle babası ile yaşayan ergenlerin internet bağımlısı olma oranının daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveyni boşanmış olan ergen güven problemi yaşamaktadır ve bu problemle bağlantılı olarak reddedileceklerini düşünerek ilişkilerini derinleştirmek noktasında korkular yaşarlar (Fagan ve Churchill, 2012). Aynı şekilde ileriki yıllarda kendi ilişkilerinde ve evliliklerinde anne ve babası gibi bir problem yaşamaktan korktuklarını ve buna dair kaygı hissettiklerini belirtmektedirler (Taş, 2017). Aynı zamanda anne ve babası ayrılmış genç yetişkinlerin anne ve babası birlikte olanlara oranla daha fazla evlenmeyi reddettikleri bilinmektedir (Taş ve Balay, 2017). Bunun yanı sıra çocukken annesi ve babası boşanmış yetişkinlerin kendi evliliklerinde psikolojik açıdan ve sosyoekonomik açıdan daha fazla sorunla karşılaştıkları ve eş ile ayrılma oranlarının diğer yetişkinlere göre daha fazla olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Öngider, 2013). Anne ve baba ayrılığının kişilik özellikleri ve yetişkinin kimliği üzerine de etkisi vardır (Tezcan, 2017). Tezcan'ın, (2017) yapmış olduğu çalışmada anne ve babası çocukken ayrılan yetişkinlerde şizofren olma, psikotik sapma yaşama, histerik olma, paranoya yaşama, hipokondriasis, sosyal içe dönüklük yaşama, depresyon ve psikastenî düzeyleri her iki ebeveyni ile beraber büyüyen çocuklara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Alan yazın incelendiğinde boşanmanın çocuklar ve ergenler üzerinde olumsuz etkilerinin olmasının yanı sıra olumlu etkilerinin olduğu da bilinmektedir. Anne ve babası boşanmış çocuklar ve ergenler bu süreçte yokluk yaşarlar ve bu yaşadıkları yokluk olgunlaşmalarına destek olur. Boşanma sürecinde yaşadıkları problemler travmatik olaylar karşısında dayanıklılık gösterebilmelerine yardımcı olur. Ebeveyni tarafından yeteri kadar desteklendiğinde bu süreci güçlenerek tamamlar. Boşanmanın ardından çocuk ve ergenler anne veya babaları ile baş başa vakit geçirebilirlerse ve bu esnada ebeveyn çocuğunu eğlendirmek için çaba sarf ederse çocuk veya ergen, kendini özel ve önemli hisseder. Boşanma ile beraber çocuklara erken yaşta sorumluluk yüklenir ve bu durum çocukların özerklik gelişiminde önemli bir katkıda bulunur. Özerklik gelişimi iyi olan çocukların ileri yaşlarda kaygı seviyeleri düşük

olur (Zara, 2013: 95). Walczak ve Burns (1999) ise anne ve babaları boşanan çocukların bu durumdan etkilenmelerini dört gruba ayırmıştır. Bunlar; anne-babasının ayrılmasından fayda görenler, anne babasının ayrılmasından zarar görenler, anne-babasının ayrılığında hem fayda hem zarar görenler ve son grup anne babasının ayrılığında çok az etkilenmiş veya hiç etkilenmemiş olanlar şeklinde gruplandırılmışlardır. Bu nedenle boşanmanın çocuklar üzerindeki etkisi değişkenlik gösterebilmektedir.

2.3. Ergenlik

İnsanlar birçok gelişim evresinden geçer. Bu evrelerde birbirinden farklı biyolojik açıdan, psikolojik açıdan ve sosyal açıdan özellikler gösterirler. Bu gelişim evreleri bebeklik, çocukluk, ergenlik yetişkinlik ve yaşlılık şeklinde sıralanabilir (Tekgül, vd., 2012; Şirin, 2020). Bebeklik, gelişimin ve değişimin en hızlı yaşandığı dönemdir. Bu dönemin ardından en hızlı gelişimin ve değişimin yaşandığı dönem ise ergenlik dönemidir (Yılar, 2020). Ergenlik kişinin çocukluğu tamamlamasıyla beraber biyolojik faktörler ile başlar ve yetişkinliğe kadar devam eder (Şirin, 2020). Dünya Sağlık Örgütü 10-19 yaş aralığındaki bireyleri ergen olarak tanımlamıştır (WHO, 2020). Batı alan yazını incelendiğinde ergen kelimesi ‘adolescent’ kavramının karşılığıdır. Bu sözcük Latincedeki ‘adolescere’ fiilinden türemiştir. Adolescere, Latincede büyümek, olgunlaşmak anlamına gelir ve bir süreci ifade eder. Ergenlik dönemi olarak bilinen bu dönem de sürekli ve hızlı değişikliklerin yaşandığı bir süreçtir (Yavuzer, 2000: 278). Çevresel ve bireysel faktörlere bağlı olarak değişkenlik göstermekle birlikte genellikle kızlar da bu değişiklikler 10 yaşında başlarken erkeklerde 12 yaşında başlar (Şirin, 2020; Yılar, 2020). Ergenlik dönemini erken ergenlik, orta ergenlik ve geç ergenlik olarak 3 grupta incelemek mümkündür. 10-14 yaş aralığındaki bireyler erken ergenlik dönemindedirler ve bu dönemde ergen biyolojik değişimler yaşayarak bu değişimlere uyum sağlamaya çalışır (Çuhadaroğlu, 2000; Patton ve Harris, 2007). 15-17 yaş aralığındaki bireyler ise orta ergenlik dönemini yaşarlar. Bu dönemde bireyler kimliklerini oluşturmaya çalışırlar ve bilişsel anlamda değişimler yaşarlar (Çuhadaroğlu, 2000). Son olarak 18-21 yaş aralığındaki bireyler geç ergenlik dönemi olarak adlandırılan süreci yaşarlar ve bu süreçte bireyin kültürel, ekonomik ve eğitim açısından kısmi değişimler yaşaması mümkündür ve birey bu dönemde zihinsel ve fiziksel gelişimini tamamlar (Çuhadaroğlu, 2000; Patton ve Harris, 2007). Ben kimim sorusuna

daha kolay bir şekilde cevap verebilirken, ilgi duyduğu alanlar konusunda ve sahip olduğu yetenekleri bakımından kendinden emindir (Derman, 2008; Şahin ve Çevener Özçelik, 2016).

Ergenlik döneminde duygusal coşkunculukların yaşanması, taşkınlıkların ortaya çıkması, hızlı kurulan ilişkilerin hızlı bir şekilde bozulması, kolay bir şekilde diğerinin etkisinde kalınması, toplum içinde öne çıkmaya çalışılması ve kişinin ilgi çekmeye çalışması genel olarak gözlemlenen özelliklerdendir (Kulaksızoğlu, 2009:34). Ergen çevresinde kişiler tarafından biricik olduğunu hissetmek ve diğerleri tarafından bir birey olarak algılanmak ister. Diğerlerinden daha değerli olduğuna dair düşünceler hakim olabilir (Derman, 2008: 19-21). Bu dönem boyunca bireylerde fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan birçok değişim ve gelişim gözlemlenir (Timur, 2019).

Ergenlik dönemindeki değişim alanlarından biri olan bireyin fiziksel değişimi ve gelişimi bu dönemde oldukça hızlıdır (Parlaz, Tekgül, Karademirci ve Öngel, 2012). Beyindeki hipotalamus, hormonların salgılanmasından sorumlu olan hipofiz bezini uyararak kızların kanındaki östrojen hormonunun salgılanmasını, erkeklerin kanında ise testosteron hormonunun salgılanmasını sağlar. Östrojen hormonu kızların vücudunda salgılanması ile kızlar adet görmeye başlar, pubik tüylenmeler yaşar, göğüsleri büyür ve kalçaları genişler. Uterus, vajen, klitoris boyutlarında büyüme meydana gelir. Erkeklerde ise testosteron hormonunun salgılanması ile ilk ortaya çıkan belirti testislerin büyümesidir. Bununla beraber genital organları büyür, sakal ve bıyıkları çıkar, pubik tüylenmeler yaşar. Kaslar gelişir ve bireyin sesi kalınlaşır (Kınık, 2000; Koç, 2004; Plotnik, 2009: 408; Tekgül ve Uslu Tek, 2005). Bunların yanı sıra hem kızlarda hem erkeklerde kemikler gelişir, vücuttaki yağ oranı artar ve ‘kalp, akciğer, karaciğer, böbrek, pankreas dalak, adrenaller, gonadlar’ gibi iç organlar ve iç salgı bezleri olgunlaşır ve kütle olarak ağırlıkları artar (Kınık, 2000).

Bu dönemde bedenin her alanında değişiklik yaşandığı gibi beyinde de değişiklikler yaşanır (Steinberg, 2009). Beyinde gerçekleşen bu değişiklikler ergenin zihinsel gelişimi için önem arz etmektedir. Örneğin korpus kallosum sağ beyin ve sol beyin arasında bağlantı kurma görevi görür. Ergenlik döneminde korpus kallosum kalınlaşır ve bu nedenle ergen çevreden aldığı bilgiyi daha kolay işler (Giedd, 2008). Frontal lob ise ergenlik döneminde gelişir ancak gelişimini bu dönemde tamamlamaz. Bu nedenle ergen akıl yürütmek, bir şeyler üzerine karar verebilmek veya kendini kontrol edebilmek gibi konularda kendini geliştirir ancak tam anlamıyla yetişkinlik düzeyindeki seviyeye gelmez (Çelik, Tahiroğlu ve Avcı, 2008). Piaget ergenlik dönemini soyut işlemler dönemi olarak açıklamıştır (Piaget, 1972; Akt. Ahioğlu-

Lindberg, 2011). Bu dönemde birey göz ile görülmeyeni de anlamaya başlar. İleri düzeyde muhakeme yapabilir. Eleştirel düşünebilme becerisi kazanır. Kendi duygu ve düşünceleri üzerine odaklanır. Bir diğerinin de kendisi ile ilgili düşünebildiğini fark eder (Şirin, 2020). Aynı zamanda ergenlik dönemindeki birey soyut kavramları sorgulamaya başlar. Örneğin; din, ahlak, politika, gelecek ve ilişkiler gibi ve yaşadığı problemlere daha hızlı çözümler bulabilir (Ahioğlu-Lindberg, 2011).

Bunların yanı sıra bu dönemde ergenin yaşadığı hormonal dengesizlikler duyguların çok yoğun yaşanmasına neden olur. Kısa süre içerisinde pek çok duygu bir arada yaşanır ve bu durum ergen tarafından anlamlandırılmadığı için strese ve çatışmalara neden olur. Ergenlik süreci boyunca ergen duygularını anlamlandırmayı ve bu duyguları kontrol etmeyi öğrenir (Şirin, 2020). Ergenler bu dönemde kendilerini anlamlandırmaya çalışırken bir kimlik arayışına girerler. Gelişim kuramcılarında olan Erikson bu döneme 'kimlik kazanımına karşı rol karmaşası' adını vermiştir. Ergen dini, siyasi, kültürel, cinsel yönelim ve ait hissettiği gruplar gibi birçok alan üzerinden kendini tanımlamaya çalışır (Şirin, 2020). Bu dönemde psikososyal açıdan kimlik kazanımı oldukça önemlidir (Göka, Türkçapar, 2007). Ergen kendisine gerçekçi ve olumlu bir kimlik oluşturabilmek için psikososyal açıdan gelişmeye ihtiyaç duymaktadır. Ergenin oluşturduğu kimlik, cinsel kimliği de içerisinde barındırır (Patton ve Harris, 2007). Cinsel kimlik; ergenin bedenini ve kendi benliğini bir cinsiyete ait olarak algılaması, o cinsiyeti kabul etmesi, kabullendiği cinsiyete uygun bir şekilde tutum ve davranışlar sergilemesi ve o cinsiyete uygun bir şekilde yaşamasıdır. Cinsel kimlik çocukluk döneminden itibaren oluşmaya başlar ancak bu kimliğin oluşumu ergenlik döneminin sonlanması ile tamamlanır (Çuhadaroğlu, Tüzün ve Özgüner, 2000). Ergenin kimlik oluşturmaya başlaması ile beraber bilişsel gelişimi hızlanır, dürtüsel olarak ihtiyaçları artabilir, duygu yoğunluğu şiddetlenebilir. Bunların yanı sıra meslek seçimi, karşı cins ile ilişki kurma, ebeveyn ile ayrılarak bireyselleşmeye çalışma gibi zorluklar yaşayabilir (Derman, 2008).

Bireylerin ergenlik döneminde yaşadıkları zorlukları sağlıklı bir şekilde atlatabilmelerinde anne ve babalarının önemli bir yeri vardır. Bir babanın çocuğuna sevgi göstermesi kızların kişisel uyum sağlamasında, erkeklerin ise başarılarında önemli bir yer tutmaktadır. Hem anneler hem de babalar çocuklarının kişisel, sosyal ve akademik alanlarını etkilemektedirler. Babası olmadan büyüyen çocukların suç işleme, şiddet uygulama, madde kullanma ve bağımlı olma riski artmaktadır. Bunun aksine babanın ergenin çocuğuna karşı sorumluluk sahibi olması ergenin zararlı davranışlara yönelme riskini azaltmaktadır (Timur, 2019). Erkek olan ergen babasından ayrıldığında insanlara sözel veya fiziki saldırıda bulunma,

aktivitelere katılmama ve bağımlılık yapıcı madde kullanma riski yüksektir (Aksoy ve Temel, 2016).

2.4. Romantik İlişki

En yaygın tanımı ile insan; biyo, psiko, sosyal bir varlıktır. Bu nedenle yaşamını ve türünü devam ettirebilmek için bir diğer insanla ilişki kurmaya ihtiyaç duymaktadır. Bireylerin ilişkilerinde kurdukları ve Ericson tarafından psikososyal gelişim kuramında yer alan yakınlık, kurulan ilişkilerin niteliğini belirlemektedir (Ericson 1968). Bu ilişkiler içerisinde yer alan romantik ilişkiler, bir bireyin başka bir bireyle karşılıklı olarak sevgi duygusunu hissettiği, anlayış ve iletişim olgularının beklendiği “duygusal bağlılık” şeklinde de isimlendirilen yakın birliktelikler olarak tanımlanabilmektedir. Romantik ilişkiler Rubenstein ve Shaver (1982) tarafından ise açıklık, samimiyet, içerisinde dürüstlüğü barındıran ve yoğun duyguları ve bağlılığı içeren yakın ilişkiler olarak tanımlanmıştır. Her iki tanım göz önüne alındığında romantik ilişkileri oluşturması gereken temel kavramlarında ifade edildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra bir romantik ilişkiyi ayakta tutabilecek üç kavramdan da söz edildiği alan yazınında görülmüştür. Sternberg, (1986) tarafından ifade edilen bu üç kavram; yakınlık, bağlılık ve tutkudur. Sağlık bir romantik ilişki için bu üç durumda dengeli bir biçimde yaşantılanması gerektiği ifade edilmektedir. Ancak insan doğası gereğince her birey farklı kişilik yapısına ve ruhsal özelliklere sahiptir. Bu nedenle romantik ilişkiler de bireyler gibi farklılıklar ve farklı duygusal yoğunluklara sahiptir. Çiftlerin romantik ilişkilerindeki duygusal yoğunlukları ise söz ve davranışları ile anlaşılabilir (Collins ve Van Dulmen, 2006).

Yukarıda sözü edilen ve Erikson (1968) tarafından ortaya konan psikososyal gelişim kuramında yer alan dönemlerden biri yakınlığa karşı yalıtılmışlıktır. Bu dönem ise bireylerin genç yetişkinlik yani ergenlik dönemine işaret etmektedir. Bu dönemde ergen bireyler kişiliklerini bir diğeriyle kurdukları bağ ve yakınlıkla oluşturmaya dönüktürler. Ayrıca söz konusu dönemde yaşanacak ilişkilerin derinlemesine yakınlık içermesi gerektiği aksi halde bireyin yalıtılmış hissedeceğini de ifade etmektedir. Bu bağlamda ergenlik döneminde yaşanan romantik ilişkiler ve ergen bireylerin diğer bireyle ilişkilene durumları, erişkinlik dönemindeki romantik ilişkilerini ve ilişkilene tarzlarını da etkileyebilmektedir (Furman, 2002). Söz konusu alan yazını göz önünde bulundurulduğunda araştırmanın alt amaçlarından

biri olan ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme becerilerinin incelenmesinin de ne derece önem arz ettiği anlaşılmaktadır.

2.5. Temel Psikolojik İhtiyaçlar

İnsanların ve hayvanların var oldukları andan itibaren sergiledikleri davranışların en temelinde güdüleridir. Bu güdüler canlıların ihtiyaçlarını, isteklerini, ilgi duyduklarını ve sahip olduğu dürtüleri kapsar. Canlıyı, belirli bir hedefe yöneltebilmek için harekete geçirici bir uyarıda bulunur. Bu uyarı canlıların yaşamını sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğu su gibi veya ihtiyacı olan uykudan mahrum kalması gibi canlıyı harekete geçirici uyarılardır. Canlıların hayatta kalabilmesi adına gerekli olan durumlardan mahrum kalması, ihtiyaç olarak adlandırılır (Cüceloğlu, 2008). Bu ihtiyaçlar birçok araştırmacı tarafından incelenmiş ve bu bağlamla ihtiyaca yönelik olarak fizyolojik ihtiyaçlar ya da psikolojik ihtiyaçlar olarak ayrı bir şekilde açıklanmıştır (Beleci, 2022). İnsanların hayatın da temel psikolojik ihtiyaçların var olması doğal bir durumdur. Temel psikolojik ihtiyaçlar insanların inançlarına, cinsiyetlerine ya da ait olduğu millete bakmaksızın tüm insanlarda mevcuttur. İnsanlar bu psikolojik ihtiyaçları karşılayabilirse ruhsal anlamda daha sağlıklı olur ve kendilerini daha iyi geliştirirler. Ancak bireyler bu ihtiyaçları bir nedenden dolayı karşılayamazlar ise ruhsal anlamda gerginlikler yaşar ve gelişimlerini tamamlayamazlar (Deci ve Ryan, 2000). Başka bir ifadeyle bireyin psikolojik veya fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamaya çalışma nedeni bedensel ve zihinsel olarak kendini dengede tutma çabasıdır (Cüceloğlu, 1992). Bireyin gelişim dönemleri değişirken aynı zamanda bu dönemlerdeki ihtiyaçları da değişmektedir. Örneğin bebeklik dönemindeyken sevilme ihtiyacını yoğun bir şekilde yaşarken ergenlik dönemine gelindiğinde birey özgürlük ihtiyacını ve ilişki ihtiyacını yoğun bir şekilde yaşar (Yörükoğlu, 2006). Bununla beraber bireyi harekete geçiren ihtiyaçlar farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle araştırmacılar ihtiyaçlar ile ilgili farklı kuramlar ileri sürmüştür (Güler, 2022).

2.5.1. Henry Murray Öğrenilmiş İhtiyaçlar Kuramı

Murray, (1938) insanların ihtiyaçlarını psikolojik ihtiyaçlar ve bedensel ihtiyaçlar olarak değerlendirmiştir. Murray bireyin ihtiyaçlarının çevresel uyaranlardan ve baskılardan etkilendiğini varsayar. Murray'a göre bireyin sahip olduğu ihtiyaçlarda bir hiyerarşi söz konusu değildir ve gerçekleşen bir davranıştan birçok ihtiyaç etkilenir. Murray ihtiyaçları incelerken birkaç ikili grup oluşturmuştur. Bu gruplar; açık veya gizil ihtiyaçlar, bilinçli veya bilinçsiz ihtiyaçlar, birincil ve ikincil ihtiyaçlardır (Murray, 1938).

Açık veya gizil ihtiyaçlar: Açık ihtiyaçlar bireyin doğrudan ifade etmesine ve açıklamasına izin verilmiş olan ihtiyaçlardır. Gizil olan ihtiyaçlar ise bireyin dışarıdan harekete geçmeyen ihtiyaçlarıdır (Rosenfeld, Culbertson ve Magnusson, 1992).

Bilinçli veya bilinçsiz ihtiyaçlar: Bilinçli ihtiyaçlar bireyin kendisinin farkında olduğu ve kendine ifade edebildiği ihtiyaçlardır. Bilinçli ihtiyaçların dışında kalan tüm ihtiyaçlar ise bilinçsiz ihtiyaçlardır. Bu ihtiyaçlar bireyin farkına varamadığı ihtiyaçlarını veya farkına varsa dahi ifade edemediği ihtiyaçlarını kapsamaktadır (Murray, 1938).

Birincil ve ikincil ihtiyaçlar: Birincil ihtiyaçlar, bazı uyaranlara veya belirli olaylara karşılık olarak ortaya çıkan ve biyolojik bir süreç içeren ihtiyaçtır. Örneğin bireyin su ihtiyacı, yemek yeme ihtiyacı, uyku ihtiyacı gibi durumların bireyi su içmeye, yemek yemeğe ve uyku uyumaya yönlendiren bir ihtiyaçtır. İkincil ihtiyaçlar ise birincil ihtiyaçların sonucu olarak meydana gelebilir veya birincil ihtiyaçlardan etkilenebilir. Murray'a göre ikincil ihtiyaçlar psikolojik ve duygusal anlamda doyum sağlanması gereken ihtiyaçlardır. İkincil ihtiyaçlara; ait olma ihtiyacı, kazanma ihtiyacı ve başarıma ihtiyacı gibi ihtiyaçlar örnek olarak verilebilir (Murray, 1938).

2.5.2. Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı

Maslow insanların ihtiyaçları ile ilgili yapılan araştırmalarda önemli bir yer tutmaktadır. Maslow (1954) bir ağacın gelişmek ve yetişmek için suya, güneşe ve topraktaki besinlere ihtiyaç duyduğu gibi insanların da aynı şekilde fizyolojik ihtiyaçlarının ve psikolojik ihtiyaçlarının var olduğunu belirtmiştir. Maslow'un insanlar için oluşturduğu ihtiyaçlar hiyerarşisi, fizyolojik ihtiyaçlar basamağı ile başlayarak kendini gerçekleştirme basamağı ile son bulan beş basamaktan oluşmaktadır (Hamurcu, 2011). Birey her basamaktaki ihtiyacını

tamamlayarak bir sonraki basamağa hazır hale gelir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde basamakları atlayarak geçmek mümkün değildir (Maslow, 1954).

İlk basamak olan fizyolojik ihtiyaç basamağında birey hayatta kalabilmek için ihtiyaç duyduğu besini tüketmek, su içmek, uyumak ve korunmak gibi ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır. Bu dönemdeki ihtiyaçlarını karşılayabilen birey bir sonraki güvenlik ihtiyacı basamağına geçmek için hazır hale gelmektedir (Kula ve Çaka, 2015; Maslow, 1954).

Güvenlik basamağına gelen birey bu basamakta kendini güvende hissetmek ister ve bireyin güvenliğini sağlaması ile bu basamaktaki ihtiyaçlarını tamamlamış olmaktadır. Fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayan ve güvenliğini sağlayan birey sevmeye ve ait olma basamağına geçiş yapar (Maslow, 1954).

Sevmeye ve ait olma basamağında birey kurduğu ilişkilerde sevgi arayışına girer ve ilişkilerde karşılıklı olarak aidiyet arar. Sevgi ve aidiyeti yaşayan birey çevresinden saygı görme ihtiyacı hisseder (Maslow, 1954).

Saygı görme ihtiyacı duyan birey hak edeceği saygıyı aramaya başlar. Bu saygı görme arayışının yaşandığı basamak ise Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki saygı basamağıdır (Maslow, 1954).

Maslow'a göre ihtiyaçlar hiyerarşisinin en son ve gelinebilecek en üst seviyesi olan basamak ise 'kendini gerçekleştirme ihtiyacı' basamağıdır. Birey bu basamağına gelinceye kadar ki geçirmiş olduğu basamakları tamamlamış ve bu basamağın getirdiği ihtiyaçları karşılamaya hazır bir konuma gelmiştir. Birey bu basamakta sahip olduğu kapasiteyi en verimli şekilde kullanmaya çalışır (Maslow, 1954).

2.5.3. William Glasser Seçim Teorisi

Glasser (2003), bireyin farklı gelişim evrelerindeyken yaşamış olduğu gelişim özelliklerine ve yaşayabileceği içsel ve dışsal etkenlere göre farklı şekillerde karşılaşacağı ihtiyaçları temel ihtiyaçlar olarak tanımlamıştır. Bu temel ihtiyaçları fizyolojik ihtiyaçlar ve psikolojik ihtiyaçlar olarak ayırmak mümkündür (Belecı, 2022). Bu bağlamda bilindiği kadarıyla psikolojik ihtiyaçlar kavramını ayrıntılandıran ve bu kavramı boyutları ile ele alan ilk araştırmacı Abraham Maslow'dur (1954). Maslow'un ardından Glasser psikolojik ihtiyaçlar ile ilgili Kontrol Teorisi'ni geliştirmiştir. Ancak bir süre sonra adını Seçim Teorisi olarak

düzenlemiştir (Glasser, 1989). Glasser'a (2003) göre psikolojik ihtiyaçlar birey için bir motivasyon kaynağıdır ve bu ihtiyaçlar bireyin davranışlarının altında yatar. Aynı zamanda bireyin sergilediği davranışlar ise bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelir ve bu davranışların yöneldiği ihtiyaçları beş temel kategoriye ayırır (Glasser, 2003).

Glasser'ın geliştirmiş olduğu Seçim Teorisindeki beş temel ihtiyaçtan birisi fizyolojik ihtiyaç olan hayatta kalabilme ve hayatı devam ettirebilmek adına ihtiyaç duyulan yeme, içme, uyku gibi ihtiyaçlardır. Diğer dört ihtiyaç ise bireyin psikolojik ihtiyaçlarından olan sevgi ve ait olma ihtiyacı, güç ihtiyacı, özgürlük ihtiyacı ve son olarak eğlence ihtiyacı olarak sayılabilir (Glasser, 2003).

Sevgi ve ait olma ihtiyacı, birini sevme, onunla ilgilenme veya bir diğeri tarafından ilgilenilmeyi içerir. Bu ihtiyaçta birey ailesinin, arkadaş çevresinin, iş ortamındaki bireylerin kendisini sevmesine ve kendisiyle ilgilenilmesine ihtiyaç duyar. Aynı zamanda bir diğeri sevmeye ve ilgilenme ihtiyacı hisseder (Frey ve Wilhite, 2005).

Güç ihtiyacı, bireyin gelişimini ifade eder. Bu ihtiyaçta birey bilgisini geliştirme ve sahip olduğu becerileri artırma ihtiyacı hisseder. Yaşam kalitesini arttırmaya çalışır ve başarıya doğru yönelir. Aynı zamanda birey değerli hissetme ihtiyacı duyar (Erwin, 2003; Peterson, 2000).

Özgürlük ihtiyacı, bireyin kendi hayatıyla ilgili kontrollerin ve kararların kendisine ait olduğunu içeren bir ihtiyaçtır. Özgürlük ihtiyacı, bireyin istediği gibi davranma ve bir diğeri bağımlı hissetmeden hareket etme ihtiyacıdır (Erwin, 2003).

Son olarak beş temel ihtiyaçtan biri olan eğlence ihtiyacı ise, bireyin keyif aldığı bir öğrenme sürecinin var olmasını ve yaşadığı problemlere çözüm üretmekten keyif almasını içerir. Bu ihtiyaçta birey yaptığı bir işe sevgi duyma, bazı hobilere sahip olma, mizah anlayışına sahip olma ve bu konuda yetenekli olma ihtiyacı hisseder (Frey ve Wilhite, 2005).

Glasser'ın insanın beş temel ihtiyacını açıkladığı Seçim Teorisinin ardından Deci ve Rayn (2000), psikolojik ihtiyaçları ele alan Öz belirleme kuramını geliştirmiştir.

2.5.4. Öz Belirleme Kuramı

Öz belirleme kavramı, bireyin yaşamı içerisinde yer alan sorumluluklarını üstlenmesi, sergilemiş olduğu davranışlarını çevresel faktörleri bir kenara bırakarak kendine ait değerler ile düzenlemesi, kendi değerleriyle düzenlemiş olduğu davranışlarını günlük hayatında uygulaması ve kendi hayatının sorumluluklarını üstlenerek daha özgür bir şekilde seçimler yapabilmesi anlamına gelmektedir (Browder vd., 2001; Cihangir ve Çankaya, 2005). 1970'li yıllarda Ryan ve Deci öz belirleme kuramını geliştirmiştir. Bu kuram bireylerin psikolojik açıdan ihtiyaçlarını inceleyen motivasyon artırma ve kişilik gelişim kuramıdır. Ryan ve Deci'nin kuramı geliştirme amacı, bireyin ve ait olduğu toplum içerisinde yaşayanların, sağlıklı gelişim sağlayabilmesi için gerekli olan koşullar ile büyüme, bireyin iyi oluşunda payı olan faktörlerin belirlenmesi ve bütünleşme olarak ifade edilebilir (Deci ve Ryan, 2000).

Öz belirleme kuramı, bireyin sergilediği davranışları belirleyen ve ona eşlik eden, bireyin merkezindeki enerji kaynağı olan ve kendiliğinden ortaya çıkan bir içsel motivasyondan söz etmektedir. Bu içsel motivasyon bireyin dış çevrede var olanı keşfetmesinde, yaşadığı zorluklarla baş edebilmesinde ve kimlik gelişimi noktasında önemli bir yer tutmaktadır. Bireyin öğrenmeyi gerçekleştirmesi, bir yere veya duruma adaptasyon sağlaması ve bireyin yeterliliğini artırma konusunda harekete geçmeyi sağlar (Deci ve Ryan, 2000). Aynı zamanda içsel motivasyon kişinin sahip olduğu değerleri, ilgi alanları, merak ettikleri ve kendi keşifleri doğrultusunda sergilediği davranışlarını içsel anlamda düzenlemesidir. Bunun aksine dışsal motivasyonda ise bireyin sahip olduğu davranışları çevresel faktörler tarafından kontrol altındadır. Dışsal motivasyonda bireyi harekete geçiren gözle görülür bir ödülün var olması ve bunun arzu edilir olmasıdır veya bireyin duyduğu tehditlerden ve aldığı cezalardan kaçmasıdır (Deci ve Ryanve, 2000)

Deci ve Ryan, (2000) bireyin sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi ve kendi iyi oluşunu sağlayabilmesi için temel psikolojik ihtiyaçlardan olan özerklik ihtiyacını, yeterlik ihtiyacını ve ilişki ihtiyacını karşılaması gerektiğini belirtmiştir. Bu ihtiyaçlar dünyada yaşayan tüm insanlar için geçerlidir ve bu ihtiyaçlar evrensel ihtiyaçlardır. Ancak her ne kadar evrensel ihtiyaç olsalar da her kültürün kendine özgü bu ihtiyaçları yerine getirme şekli vardır. Bununla beraber her bireyin de kendine özgü yerine getirme şekli vardır (Deci ve Ryan, 2000; Niemiec ve Ryan, 2009).

Kendini yönetebilmek anlamına gelen özerklik, öz belirleme kuramına göre bireylerin karşılanma ihtiyacı hissettikleri bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç bireyin sahip olduğu davranışlarını

düzenleme, bu davranışları onaylama ve sahiplenme ihtiyaçlarını kapsar (Ryan ve Deci, 2017). Aynı zamanda kişinin kendi seçtiği davranışlar ve kendi onayladığı davranışlarla tecrübe edilir. Başka bir ifadeyle özerklik ihtiyacı, bireyin kendi hayatındaki kontrol tecrübesini ve kendi davranışlarını düzenleyebilmeye dair hissettiği bir ihtiyacı ifade eder (Deci ve Ryan, 2000). Bunların yanı sıra bireyin karar verebilme durumu da özerklik ihtiyacı ile bağlantılıdır. Özerklik ihtiyacını karşılayabilmiş bireyler, kendi aldıkları kararların sorumluluğunu alabilir ve kendi davranışları üzerinde hakimiyet hissederler. Ancak özerklik ihtiyacını karşılayamayan bireyler verdikleri kararlar üzerinde çevrenin büyük bir etkisi olduğunu düşünür ve kendisinin engellenmiş olduğunu varsayar. Bu durum ise bireyin kendi iyi oluşunun olumsuz bir şekilde etkilenmesine neden olur (Deci ve Ryan, 2000; Reis, Sheldon, Gable, Roscoe ve Ryan 2000).

Öz belirleme kuramına göre yeterlilik ihtiyacı, bireyin sosyal ilişkilerinde kendini etkili hissetmesi, sahip olduğu kapasiteyi ve sahip olduğu yetenekleri ortaya çıkarabilmesi, ortaya çıkardığı bu yetenekleri ve kapasiteyi kullanabilmesi, bu yetenekleri ve kapasiteyi genişletebilmek adına desteklenmesi olarak ifade edilebilir (Deci ve Ryan, 2017). Bu ihtiyaçta birey çevresindekilere hakim olmaya ihtiyaç duyar. Bunun yanı sıra bulunduğu çevre içerisindeki insanlar tarafından değerli hissetmeye ihtiyaç duyar. Becerilerini geliştirmesi, sahip olduğu anlayışı genişletmesi ve ustalık konularında desteklenen bireyler yeterlilik ihtiyacını karşılayan bireylerdir (Deci ve Ryan, 2000).

Öz belirleme kuramına göre ilişkisellik ihtiyacı ise, bulunduğu çevrede diğer insanlarla anlamlı ilişkiler kurma, diğer insanlarla bağlantıda kalma, diğer insanlardan destek alma ve aidiyet hissetme anlamına gelir (Deci ve Ryan, 2017). İlişkisellik ihtiyacında birey, bir diğeri tarafından önemli olduğunu ve insanlar tarafından takdir edildiğini hissetme ihtiyacı duyar. Aynı zamanda diğeriyle karşılıklı duygulara sahip olduğunu, diğeri tarafından kabul gördüğünü, kendisine saygı duyulduğunu ve karşılıklı samimiyetin var olduğunu hissetme ihtiyacı duyar (Anderson, 2020). Kısacası ilişkisellik ihtiyacı, bireyin bir diğeriyle etkileşimde olma ihtiyacıdır (Deci ve Ryan, 2000). İlişkisellik ihtiyacını karşılayan birey başkalarıyla etkileşimde kalırken, bu ihtiyacı karşılayamayan birey ise önemli düzeyde yalnızlık hissedebilir (Costa, Soenens, Gugliandolo, Cuzzocrea ve Larcen, 2015).

Öz belirleme düzeyi yüksek olan bireyler kendi kararlarını diğerinden bağımsız bir biçimde alabilirler ve inisiyatif kullanabilirler. Bunun yanı sıra yeni fikirleri denemeye açıktırlar. Öz belirlemesi yüksek olan bireylerin kendini kontrol edebilme odağı yüksektir. Sergileyeceği davranışları belirli bir süre öncesinden netleştirir. Başka bir ifadeyle öz

belirlemeyi dört temel özelliklerle tanımlamak mümkündür. Bunlar; özerk bir şekilde hareket etmek, sahip olduğu eylemleri düzenlemek, psikolojik açıdan yaşanan olayları güçlü bir biçimde yanıtlamak ve başlatmak, harekete geçerek kendini gerçekleştirilmeye çalışmak olarak ifade edilebilir (Whetten ve Cameron, 2010).

2.6. Başa Çıkma

İnsanlar yaşamları boyunca yeni, bilinmedik durumlar ile karşılaşır ve bu yeni karşılaştıkları durumlar içerisinde zorlandıkları olaylar yaşarlar. Her insanın büyük ya da küçük zorluklar yaşaması doğal bir süreçtir. Bu doğrultuda yaşam içerisinde karşılaşılan yeni, bilinmedik ve zorlanılan durumlarda birey stres yaşayabilir (Kulaksızoğlu, 2009).

Birçok alan stres kavramını farklı anlamlarda kullanmıştır. Stres kavramı ilk kez fizik alanı ile ilgilenen Robert Hooke tarafından 17. yüzyılda kullanıldığı bilinmektedir. Robert Hooke esnek madde ve esnek maddeye uygulanan dış kuvvet arasındaki ilişkiyi açıklarken stres kavramını kullanmıştır (Sarı, 2013). Aynı zamanda 17. yüzyılda felaket, sıkıntı, gam, elem, hüzn, bela gibi kavramları ifade etmek için stres sözcüğü kullanılmıştır. 18. ve 19. yüzyıllara gelindiğinde ise kavram farklı anlamlarda kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin; nesneye, bireye, bir organa veya bir psikolojik duruma karşı güç, zorlama gibi anlamlar ile kullanılmıştır. Bu doğrultuda stres bir direnci ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. Aynı zamanda güç ve zorlama ile bozulan asıl durumuna dönebilmek adına uğraş gösterme anlamında da kullanılmıştır (Baltaş ve Baltaş, 2000). Cüceloğlu (1993) yapmış olduğu bir çalışma sonucunda stresi, bireyin bedensel ve/veya çevresel faktörlerden dolayı ortaya çıkan, uygun olmayan şartlar neticesinde fiziksel ve ruhsal sınırlarını aşarak sarfettiği çaba olarak açıklamıştır.

Stresi bir süreç olarak da değerlendirmek mümkündür. İnsanlar stres ile karşılaştıkları zamanlarda belirli tepkiler verirler. Bu tepkiler üç aşamada incelenebilir. İlk aşama; Alarm aşamasıdır. Bu aşamada kişi, ilk olarak stres yaratan faktörü algılar ve bu doğrultuda stresi yaratan faktörle mücadele edebilir veya bu faktörden uzaklaşmayı tercih edebilir. İkinci aşama olan Direnç aşamasında ise; kişinin bedenindeki kan dolaşımının hızlanması ve enerjinin yükselmesi nedeniyle çaba göstermeyi sürdürür. Fakat kişi ikinci aşamayı fazla sürdürürse halsizleşir ve çökkün bir hal alır. Üçüncü aşama ise kişinin stres yaratan faktör ile çok sık ve baskın bir şekilde karşı karşıya kalması durumunda ortaya çıkar. Bu aşamaya Tükenme aşaması denir. Tükenme aşamasında kişinin halsizliği artar ve denge kurmakta problemler yaşamaya başlar (Papas, 1997; Baltaş, 1984; Bernstein, 1994).

Her insan gün içerisinde stres faktörüyle karşılaşabilir. Gün içerisinde deneyimlenen strese “stresli yaşam olayları” denir. Bunlar; beraber yaşanan insanın ölümü, çalışılan işten çıkarılma, emekli olma, sevilen insanın kaybı, eğitim ortamında değişiklik yaşanması gibi durumlar olabilir. Aynı zamanda kişinin özelliklerini taşıdığı gelişim evresi, içerisinde bulunduğu kültür, cinsiyeti, bulunduğu zaman vb. birçok faktör kişinin çeşitli stres yaratıcı faktörler ile karşılaşmasına sebep olabilir (Köknel, 1988). Elkind (1986), yapmış olduğu araştırmasında ergenlerin üç farklı stres yaratan faktör ile karşı karşıya olduğunu belirtmiştir. İlki görülebilir ve önlenemez stres yaratan faktörlerdir. Bunlar; uyuşturucu tüketimi ve uyulması gereken normlara uyulmamasıdır. Bir diğeri görülemez ve önemez stres yaratan faktörlerdir. Bu stres yaratan faktörler kişinin günlük rutinleri içerisinde büyük değişiklikler yaratan faktörlerdir. Aniden ortaya çıkan faktörler olarak değerlendirilebilirler. Ergenin sevdiği kişinin ölmesi, bir yaralanma yaşaması, deprem sel gibi afetler yaşaması bu faktörler arasında sayılabilir. Üçüncü stres yaratan faktör ise; görülebilir fakat önlenemez stres yaratan faktörlerdir. Ergenlerin girmiş olduğu sınavlar bu kategoride değerlendirilebilecek stres faktörlerindedir (Cicchetti’denAkt.Kenny, 2000). Her insan stres yaratan olayların olumsuz etkilerinden kurtulabilmek için çeşitli stratejiler kullanır. Aynı şekilde ergenler de stres yaratan faktörlerin olumsuzluklarından kurtulabilmek adına düşünsel ve devinimsel öğeleri kullanmalıdırlar. Bu nedenle günlük rutinleri içerisinde karşılaştıkları stresli durumlar ile baş edebilmek amacıyla birden fazla stratejiden faydalanmaları gerekmektedir (Price ve Stuart, 2002). Bireylerin stresle karşılaştıkları zamanlarda stresle baş edebilmek adına ortaya çıkardıkları stratejiler kişilik özelliklerinden bağımsız olarak değerlendirilemez. Bu bağlamda bireylerin yaşadıkları şahsi durumlar ve duygusal durumlar kullandıkları stratejiler ile bağlantılıdır. Bu konu ile ilgili örnek vermek gerekirse akademik olarak yüksek seviyelere gelmiş bireylerin yaşadıkları stres karşısında olumsuz stratejileri kullanmak yerine olumlu stratejileri daha fazla kullandıkları bulgusu edinilmiştir (Khamis, 2013). Başka bir araştırma bulgusunda ise stres ile aktif ve duygusal anlamda baş etmeye çalışan ergenlerin, stresten kaçmaya çalışan ve stresle baş ederken olumsuz stratejilere başvuran ergenlere oranla ruh sağlığı alanında bozukluk yaşama ihtimalleri daha düşük olarak tespit edilmiştir (Holen, Lervåg, Waaktaar ve Ystgaard, 2012). Kişilik özelliği olarak bakılacak olursa dışadönük, sosyal ve iletişime daha açık olan bireylerin günlük rutinleri içerisinde stresle karşılaştıklarında daha probleme odaklanan ve duyguya yönelen stratejileri kullandığı ancak nevroitik ve psikotik özellikler taşıyan bireylerin ise stres karşısında daha fazla kaçınmacı stratejilere başvurduğu bulunmuştur (Kardum ve Krapic, 2001). Yapılan farklı çalışmalarda ise bireyin seçmiş olduğu stratejilerin psikolojik açıdan sağlığını etkilediği düşünülmüştür. Örneğin; stresli durumlarda zihinsel olarak olumsuzluklara

odaklanan, işe yaramayacak baş etme stratejilerini kullanan bireylerin kaygı düzeyleri artar, anksiyete seviyelerinde yükselmeler gözlemlenir, depresif duyguduruma daha sık rastlanır ve bu bireylerde zihinsel olarak intihar kurguları daha sık gözlemlenir (Basut, 2006; Eskin, 2014; Karataş, 2011; Fidan, Ceyhun ve Kırpınar, 2009; Holen, Lervag, Waaktaar ve Ystgaard, 2012).

Stres ile baş edebilmek amacıyla bireyin kullandığı başa çıkma stratejileri çok önemli bir yer tutmaktadır. Bireyin bir diğeriyle ilişki kurmasında önemli bir faktördür (Lazarus, 2006). Başa çıkma kelimesini tanımlamak gerekirse, bireyin günlük yaşantısı içerisinde karşılaştığı stres yaratan faktörlerin arttırdığı duygusal ve bedensel gerilimi ve zorlayıcıları düşürmek, bu gerilimin yaşanmadığı duygusal duruma geri dönüşü sağlamak veya oluşan duygusal duruma direnmek için bireyin düşünsel, devinimsel ve duygusal açıdan bütün olarak bir çaba göstermesidir (Folkman, 1984). Moss ve Billings (1982), yapmış oldukları çalışmada baş etme stratejileri ile ilgili beş paradigmadan bahsetmişlerdir. Birinci paradigma, psikoanalitik paradigmadır. Bu paradigma, bireyin içsel ve dışsal realitesi arasındaki mücadeleyi çözmek amacıyla önemli süreçlere odaklanır. İkinci paradigma ise, gelişimsel paradigmadır. Bu paradigma, bireyin bulunduğu gelişim döneminin getirdiği görevlerin tamamlanması ve bu dönemin sonlanarak diğer döneme geçişin başarılı olması sonucunda bireyin baş edebilme kaynaklarının güçlendiğine vurgu yapar. Bir diğer paradigma ise, evrimsel paradigmadır. Bu paradigma, bireyin yaşamını sürdürebilmek adına başa çıkma kaynaklarının önemine odaklanır. Dördüncü paradigmaya gelindiğinde, bu paradigma sosyo-ekolojik paradigmadır. Bu paradigmda bireyin yaşadığı çevreye ve içerisinde bulunduğu kültüre ayak uydurması baş etme kaynaklarının güçlü olduğu anlamında değerlendirilmektedir. Son paradigma bütüncül paradigmadır. Bu paradigmda göre bir bireyin baş edebilmesi yaşam içerisinde karşılaştığı inişli çıkışlı tüm kaynaklarla bir bütün olarak değerlendirilir.

Birçok araştırmacı başa çıkma stratejileri ile çalışmalar yapmış ve bu çalışmacıların başa çıkma stratejilerinin gruplamalarında farklılıklar olduğu bilinmektedir. Folkman ve Lazarus (1988), başa çıkma stratejilerini iki gruba ayırmıştır. Birincisi, yaklaşan diğer bir adıyla problem odaklı, ikincisi ise, kaçınan diğer bir adıyla duygu odaklı başa çıkma olarak belirlemişlerdir. Aynı zamanda Folkman ve Lazarus, bireylerin taşıdıkları kişiliklerinin, karakterlerinin, tarzlarının ve bireyleri birbirinden ayıran pek çok faktörün kullandıkları stratejileri etkileyeceğini belirtmişlerdir. Örneğin; bazı bireyler karşılaştıkları sorunları çözmeye odaklanırken, bazıları çevresinde bulunan insanlardan destek alma arayışı içerisine girer. Bazıları kendisini sıkıntıya sokan durumlardan uzaklaşır. Bazıları yaşadığı problemi kendine bağlayarak kendini suçlar. Bazıları ise, yaşadıkları sıkıntılı deneyimden kurtulmaya

çalışırken uyuşturucu madde, sigara veya ciddi düzeyde alkol kullanır ya da yaşadığı sıkıntı yaratıcı deneyimleri dini inancı ile bağlantılı yorumlar. Bunların hepsi birer stratejidir (Folkman ve Lazarus, 1985; Türküm, Kızıldaş ve Sarıyer, 2004). Başa çıkma stratejileri ile ilgili araştırma yapılan başka bir çalışmada ise başa çıkma konusunda üç kategori ele alınmıştır. Bu üç kategori; birincil kontrol, ikincil kontrol ve geri çekilme olarak ifade edilmiştir (Connor Smith, Compas, Wadsworth, Thomsen ve Saltzman, 2000).

Cheng ve Chan (2003), yapmış oldukları çalışma neticesinde bu stratejilerin kaçınma odaklı veya kontrol merkezli olabileceğini düşünmüşlerdir. Holen ve arkadaşları ise, bu stratejiler ile ilgili üç grupta yapmıştır. Bunlardan birincisi aktif baş etmedir. İkincisi, geri çekilen baş etmedir. Üçüncüsü ise, karşı çıkan baş etmedir (Holen, Lervåg, Waaktaara ve Ystgaard, 2012). 1988 yılında yapılmış bir çalışmada ise, başa çıkma stratejileri üç gruba ayrılmıştır. Bunlardan biri aktif başa çıkmadır. Bu baş etmede birey işine yarayacak, problemi çözmesine yardımcı olacak tutum ve davranışlarda bulunur. İkinci baş etme stratejisi, kaçınan başa çıkmadır. Bu baş etmede birey yaşadığı soruna odaklanmak yerine o sorunun üzerini örtterek sorundan uzaklaşır ve işe yaramayan, problemi çözüme kavuşturmayan davranışlar sergilenir. Üçüncüsü ise, olumsuz başa çıkmadır. Olumsuz başa çıkmada birey karşılaştığı problemleri kendisine yapılmış bir tehdit gibi hisseder ve bu problemlerin üstesinden gelemeyeceğini düşünür. Aynı zamanda bu bireyler yaşadığı problemler karşısında kendisini ve çevresindekileri suçlar ve zarar verici davranışlarda bulunabilirler (Spirito, Stark ve Williams, 1988).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, deseni, örnekleme yöntemi, evren ve örnekleme, veri toplama araçları gibi bilimsel araştırma metotları ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1 Araştırma Modeli

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma durumları, başa çıkma becerileri ve romantik ilişkilerde sorun çözme becerilerinin karşılaştırılmasının hedeflendiği bu araştırma nicel araştırma türünde ve nedensel karşılaştırma biçiminde desenlenmiştir. Nedensel karşılaştırma araştırmaları; mevcut durumda varlığını sürdüren olay ya da durumların nedenini ve bu nedenlerin var olan duruma olan etkilerini araştıran ve neden-sonuç ilişkisi kurmayı amaçlayan araştırma türüdür (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2008)

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 18 yaş ve altı, kız ve erkek ergen bireylerdir. Araştırmanın örnekleme ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içerisinde yer alan 4 farklı şehirde yaşayan, 13 ve 18 yaş aralığında yer alan, boşanmış veya boşanmamış aileye sahip kız ve erkek bireylerdir. Araştırmanın örnekleme bu grupta yer alan 635 kız ve erkek ergen bireyden oluşmaktadır. Örneklem grubundaki katılımcılar kullanılan ölçme araçlarının yaş geçerliği ve araştırmacının daha kolay ulaşabileceği ortamlardan seçildiği için uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiştir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Aşağıda boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma durumları, başa çıkma becerileri ve romantik ilişkilerde sorun çözme becerilerinin karşılaştırılmasının hedeflendiği bu araştırmada kullanılan veri toplama araçları açıklanmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın veri toplama sürecinde uygulanan ölçekler ile birlikte kullanılan kişisel bilgi formunda araştırma sorularına uygun olarak katılımcıların yaş, cinsiyet, anne ve babanın eğitim durumu, anne ve babanın medeni durumu, anne ve baba boşanmış ise boşanma sürecine dair bazı bilgilerin toplanması amacıyla sorular sorulmuş ve demografik bilgiler toplanmıştır.

3.3.2 Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği

Kalkan (2008) tarafından geliştirilen Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun çözme Ölçeği, ergen bireylerin romantik ilişkilerinde karşılaştıkları ya da karşılaşılabilecekleri problemleri veya çatışmaları hangi davranış biçimleriyle karşıladıklarını ölçmektedir. Ölçek 297 ergen birey üzerinde yapılan ölçek geliştirme çalışmaları sonucunda ortaya çıkmıştır.

Ergenler için Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği'nin güvenilirlik çalışmasını yapmak adına Cronbach Alpha testi yapılmış ve katsayısı .91 olarak saptanmıştır. Söz konusu ölçeğin yarıya bölme güvenilirlik katsayısı ise .85 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin yapı geçerliğine ait yapılan analizlerde ise açımlayıcı faktör analizi uygulanmış, faktör analizi sonucunda öz değeri 1 'in üzerinde yer alan üç faktör olduğu görülmüştür. Bulunan ve ölçeği oluşturan bu üç faktöre ise fiziksel istismar, duygusal istismar ve soruna yönelme isimleri verilmiştir (Kalkan, 2008).

3.3.3 Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği

1988 yılında Spirito, Stark ve Williams tarafından geliştirilen KIDCOPE ismiyle alan yazınında yerini alan Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği (EBCÖ) 2014 yılında Türkçe'ye çevrilmiş ve Türk Kültürü'ne uyarlanmıştır. Uyarlama sürecinde örneklem grubu olarak 7., 8., 9., 10. ve 11. Sınıflarda öğrenim gören toplam 453 kız ve erkek öğrenci seçilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğinin araştırılması amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi uygulanmış ve ölçeğin üç faktörlü yapıya sahip olduğu görülmüştür. Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği'nin iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları alt boyutları için; "Aktif Başa Çıkma için .72, Kaçınan Başa Çıkma için .70 ve Olumsuz Başa Çıkma için .65" şeklinde hesaplandığı görülmüştür.

3.3.4 Temel İhtiyaçlar Ölçeği

Temel İhtiyaçlar Ölçeği incelendiğinde ilk olarak lise düzeyinde öğrenim gören ergenlere yönelik olarak İkinci (2003) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılarak literatürde yerini almıştır. İkinci (2003) tarafından liseli ergenlere yönelik olarak geliştirilen ölçme aracı, Eşici (2007) tarafından ortaokul öğrencilerine de uyarlanmıştır.

Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde 317 ergen bireyden oluşan bir öğrenci grubuna madde havuzundan oluşan aday ölçek uygulanmıştır. Yapılan veri toplama çalışması sonucunda ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Söz konusu ölçeğin geçerlik çalışması için açımlayıcı faktör analizi, güvenirlik testi için ise Cronbach Alpha katsayısı ve madde korelasyonları hesaplanmıştır. Yapılan testler sonucunda ölçeğin dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüş ve bu faktörlere özgürlük, ait olma, eğlence, güç isimleri verilmiştir. Ölçeğin güvenirliğini ortaya koyan Cronbach Alpha katsayısı ise .71 olarak ifade edilmiştir. Yapılan varyans analizinde ise ölçeğin ergen bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanma durumlarını %42.41 oranında açıkladığı görülmüştür.

3.4 Verilerin Toplanması

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma durumları, başa çıkma becerileri ve romantik ilişkilerde sorun çözme becerilerinin karşılaştırılmasının hedeflendiği çalışmada kullanılan veri toplama araçları, araştırmanın örneklem grubunda bulunan kitleye gönüllülük esasına dayanarak uygulanmıştır. Katılımcılar uygun örnekleme yöntemi ile rastgele seçilerek veri toplama sürecine dahil edilmiştir.

3.5 Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde elde edilen veriler, bir veri analizi paket programı olan IBM SPSS ile yapılmıştır. Analiz sürecinde katılımcı grubun demografik değişkenlerine göre psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma durumları, başa çıkma becerileri ve romantik ilişkilerde sorun çözme becerilerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek adına analizler yapılmıştır.

Araştırma verilerinin analize başlamadan önce, ilk olarak verilerin doğruluğu kontrol edilerek veriler düzenlenmiştir. Daha sonra kayıp veri incelemesi yapılmış ve herhangi bir kayıp veriye rastlanılmamıştır. Benzer şekilde, araştırmada yer alan verilerin analizine başlamadan önce, araştırmada yer alan değişkenlerin dağılımları incelenmiştir. Elde edilen verilerin normal dağılım sergileyip sergilemediği sonucuna hem her bir değişkene ilişkin basıklık ve çarpıklık değerleri incelenerek hem de Kolmogorov-Smirnov ile Shapiro-Wilk testi sonuçlarına bakılarak karar verilmiştir. Her bir değişkene ait basıklık ve çarpıklık değeri hata değerine bölünmüş ve elde edilen değerlerin +1,96 ile -1,96 arasında yer almadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, normalliği test etmek üzere Kolmogorov-Smirnov ile Shapiro-Wilk testi sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve dolayısıyla da verilerin normal dağılmadığı tespit edilmiştir. Bu durum göz önüne alınarak, araştırmadan elde edilen verileri kullanarak gruplar arasındaki farklılığın test edilmesinde ilişkisiz örneklem için Mann Whitney-U testi ve Kruskal Wallis testinden faydalanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırma amaçlarına yönelik araştırma sorularının incelendiği veri tabloları ve araştırmaya katılan katılımcılara ait betimsel istatistikler yer almaktadır.

4.1 Katılımcılara ait betimsel istatistikler

Tablo 7 Katılımcılara ait betimsel istatistikler

		Boşanmış aileye sahip olanlar		Boşanmamış aileye sahip olanlar	
		N	%	N	%
Cinsiyet	Kız	128	44.4	178	50.7
	Erkek	160	55.6	173	49.3
Yaş	14 ve altı	73	25.3	57	16.2
	15	100	34.7	103	29.3
	16	80	27.8	151	43.0
	17 ve üzeri	35	12.2	40	11.4
Anne Eğitim	İlkokul	88	30.6	93	26.5
	Ortaokul	45	15.6	69	19.7
	Lise	57	19.8	93	26.5
	Lisans ve lisansüstü	98	34.0	96	27.4
Baba Eğitim	İlkokul	57	19.8	93	26.5
	Ortaokul	58	20.1	74	21.1
	Lise	79	27.4	70	19.9
	Lisans ve lisansüstü	94	32.6	114	32.5

Araştırmaya katılan ergen bireylere ilişkin betimsel analizler incelendiğinde; ergen bireylerin 288 (%45.1)'inin boşanmış aileye sahip. 351 (%54.9)'inin boşanmayan aileye sahip olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip olan ergenlerin 128 (%44.4)'i kız. 160 (%55.6)'ı erkek. 73 (%25.3)'ü 14 yaş ve altı, 100 (%34.7)'ü 15. 80 (%27.8)'i 16. 35 (%12.2)'i 17 yaş ve üzeridir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin annelerinin eğitim düzeyi incelendiğinde ise. 88 (%30.6)'i ilkokul. 45 (%15.6)'i ortaokul. 57 (%19.8)'si lise ve 98 (%34)'i lisans ve lisansüstü olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin babalarının eğitim düzeyi incelendiğinde ise. 57 (%19.8)'si ilkokul. 58 (%20.1)'i ortaokul. 79 (%27.4)'u lise ve 94 (%32.6)'ü lisans ve lisansüstü olduğu görülmektedir. Boşanmamış aileye sahip olan ergenlerin 178 (%50.7)'i kız. 173 (%49.3)'ü erkek. 57 (%16.2)'si 14 yaş ve altı, 103 (%29.3)'ü 15. 151 (%43)'i 16. 40 (%11.4)'i 17 yaş ve üzeridir. Boşanmamış aileye sahip ergenlerin annelerinin eğitim düzeyi

incelendiğinde ise. 93 (%26.5)'ü ilkokul. 69 (%19.7)'u ortaokul. 93 (%26.5)'ü lise. 96 (%27.4)'sı lisans ve lisansüstü olduğu görülmektedir. Boşanmamış aileye sahip ergenlerin babalarının eğitim düzeyi incelendiğinde ise. 93 (26.5)'ü ilkokul. 74 (%21.1)'ü ortaokul. 70 (%19.9)'i lise ve 114 (%32.5)'ü lisans ve lisansüstü olduğu görülmektedir.

Tablo 8 Boşanmış Aileye Sahip Lise Öğrencilerinin Boşanma Sürecine İlişkin Betimsel İstatistikleri

		N	%
Evlilik süresi	0-10 yıl	142	49.3
	11-20 yıl	146	50.7
Boşanıldığında yaş	0-5 yaş	119	41.3
	5-10 yaş	58	20.1
Psikolojik destek	10-15 yaş	111	38.5
	Evet	133	46.2
Boşanma nedeni	Hayır	155	53.8
	Aldatma	57	19.8
	Şiddet	61	21.2
	Maddi sorunlar	45	15.6
Kimden öğrendi	Sorumsuzluk	64	22.2
	Uyumsuzluk	61	21.2
	Anne	85	29.5
Kiminle yaşıyor	Baba	126	43.8
	Anne babanın her ikisi	77	26.7
Diğer ebeveyn ile görüşme durumu	Anne	156	54.2
	Baba	132	45.8
	Evet	120	41.7
	Hayır	168	58.3

Boşanmış aileye sahip ergenlerin boşanma durumuna yönelik istatistikler yukarıdaki tabloda verilmektedir. Tabloya göre. 142 (%49.3) ergenin ailesinin boşanma öncesi evlilik süresinin 0-10 yıl olduğu. 146 (%50.7) öğrencinin ise ailesinin boşanma öncesi evlilik süresinin 11-20 yıl olduğu görülmektedir. Ailesi boşandığında 0-5 yaş arasında olan ergenler 119 (%41.3) kişi, 5-10 yaş arasında olan ergenler 58 (%20.1) kişi.10-15 yaş arasında olan ergenler ise 111 (%38.5) kişidir. Boşanma süreci ile ilgili ergenlerin 133 (%46.2)'ü psikolojik destek almışken 155 (53.8)'i psikolojik destek almamıştır. 57 (%19.8) öğrencinin ailesinin boşanma nedeni aldatma. 61 (%21.2) ergenin ailesinin boşanma nedeni şiddet. 45 (%15.6) ergenin ailesinin boşanma nedeni maddi sorunlar. 64 (%22.2) ergenin ailesinin boşanma nedeni sorumsuzluk. 61 (%21.2) ergenin ailesinin boşanma nedeni ise uyumsuzluktur. Boşanma sürecinde boşanma

durumunu 85 (%29.5) ergen annesinden. 126 (%43.8) ergen babadan. 77 (%26.7) ergen ise her iki ebeveyninden öğrenmiştir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin 156 (%54.2)'si anne ile. 132 (%45.8)'si baba ile yaşamaktadır. Boşanmış aileye sahip ergenlerin 120 (%41.7)'si beraber yaşadığı ebeveyn dışında diğer ebeveyni ile görüşmekte. 168 (%58.3)'i beraber yaşadığı ebeveyn dışında diğer ebeveyni ile görüşmemektedir.

4.2.Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırma sorularına ilişkin bulgulara ve veri analiz tablolarına yer verilmiştir.

Tablo 9 Ailesi Boşanmış Olma Durumuna Göre Ergenlerin Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Başa Çıkma Ölçeği ve Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Becerileri Ölçeği Puanlarına Ait Mann Whitney-U testi

	Medeni durum	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	Z	p
Temel ihtiyaçlar_genel	Boşanmış	288	345,72	99566,00	43138.00	-3,192	.001
	Boşanmamış	351	298,90	104914,00			
Ait olma	Boşanmış	288	314,88	90686,00	49070.00	-,637	.524
	Boşanmamış	351	324,20	113794,00			
Güç	Boşanmış	288	361,12	104002,00	38702.00	-5,112	.000
	Boşanmamış	351	286,26	100478,00			
Özgürlük	Boşanmış	288	335,50	96625,00	46079.00	-1,928	.054
	Boşanmamış	351	307,28	107855,00			
Eğlence	Boşanmış	288	361,65	104155,00	38549.00	-5.182	.000
	Boşanmamış	351	285,83	100325,00			
Başa çıkma_genel	Boşanmış	288	380,77	109660,50	33043.50	-7,562	.000
	Boşanmamış	351	270,14	94819,50			
Aktif başa çıkma	Boşanmış	288	382,54	110172,50	32531.50	-7,834	.000
	Boşanmamış	351	268,68	94307,50			
Kaçınan başa çıkma	Boşanmış	288	359,72	103600,50	39103.50	-4,968	.000
	Boşanmamış	351	287,41	100879,50			

Olumsuz başa çıkma	Boşanmış	288	340,26	97993,50	44710.50	-2,558	.011
	Boşanmamış	351	303,38	106486,50			
Duygusal istismar	Boşanmış	288	341,97	98487,50	44216.50	-2,728	.006
	Boşanmamış	351	301,97	105992,50			
Fiziksel istismar	Boşanmış	288	369,18	106323,00	36381.00	-6,135	.000
	Boşanmamış	351	279,65	98157,00			
Soruna yönelme	Boşanmış	288	329,59	94922,50	47781.50	-1,192	.233
	Boşanmamış	351	312,13	109557,50			

Tablo 9 incelendiğinde, çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin boşanmış aileye sahip olup olmamaya göre temel ihtiyaçlar ölçeği genelinde ve güç alt boyutu ve eğlence alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $U=43138.0$; güç alt boyutu için $U=38702.0$; eğlence alt boyutu için $U=38549$, $p<.05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin hem temel ihtiyaçlar genelinde hem de güç ve eğlence alt boyutunda boşanmamış aileye sahip olanlarda daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 9 incelendiğinde, ergenlerin başa çıkma düzeylerinin boşanmış aileye sahip olup olmamaya göre, genel başa çıkma becerileri, kaçınan başa çıkma alt boyutu, aktif başa çıkma becerileri ve olumsuz başa çıkma alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (ölçek geneli için $U=33043.5$; aktif başa çıkma alt boyutu için $U=32531.5$; kaçınan başa çıkma alt boyutu için $U=39103.5$; olumsuz başa çıkma alt boyutu için $U=44710.5$, $p<.05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, çocukların başa çıkma kaçınan başa çıkma düzeylerinin boşanmamış aileye sahip olan ergenlerde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 9 incelendiğinde, ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin boşanmış aileye sahip olup olmamaya göre romantik ilişkilerde başa çıkma ölçeğinin; duygusal istismar alt boyutu ve fiziksel istismar alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (duygusal istismar alt boyutu için $U=44216.5$; fiziksel istismar alt boyutu için $U=36381$, $p<.05$). Sıra ortalamalarına incelendiğinde, boşanmamış aileye sahip çocukların romantik ilişkilerde sorun çözme alt boyutlarından duygusal istismar, fiziksel istismar ve soruna yönelme alt boyutlarına ait puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10 Temel İhtiyaçlar leğine Ait Puanların Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	Z	p	
Boşanmış aile	Temel ihtiyalar_genel	Erkek	128	135.74	17374.50	9118.500	-1.603	.109
		Kız	160	151.51	24241.50			
	Ait olma	Erkek	128	154.32	19752.50	8983.50	-1.812	.070
		Kız	160	136.65	21863.50			
	G	Erkek	128	137.84	17643.00	9387.00	-1.222	.222
		Kız	160	149.83	23973.00			
	zgrlk	Erkek	128	127.58	16330.00	8074.00	-3.100	.002
		Kız	160	158.04	25286.00			
	Eğence	Erkek	128	124.76	15969.50	17713.50	-3.625	.000
		Kız	160	160.29	25646.50			

Tablo 10 incelendiğinde; boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin cinsiyete göre, özgürlük ve eğence alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (zgrlk alt boyutu için $U=8074$; eğence alt boyutu için $U=17713.5$, $p<.05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, ergenlerin özgürlük ve eğence ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin kızlarda daha yüksek olduğu ve dolayısıyla kızların lehine olduğunu söylemek mümkündür.

Ergenlerin başa çıkma becerileri düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11 Ergenler İçin Başa ıkma leğine Ait Puanların Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	Z	p	
Boşanmış aile	Başa çıkma_genel	Erkek	128	129.62	16591.50	8335.50	-2.743	.006
		Kız	160	156.40	25024.50			
	Aktif başa çıkma	Erkek	128	124.41	15924.50	7668.50	-3.734	.000
		Kız	160	160.57	25691.50			
	Kaçınan başa çıkma	Erkek	128	138.68	17751.50	9495.50	-1.070	.285
		Kız	160	149.15	23864.50			
	Olumsuz başa çıkma	Erkek	128	142.79	18277.00	10021.00	-.321	.748
		Kız	160	145.87	23339.00			

Tablo 11 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma düzeylerinin cinsiyete göre, genel başa çıkma düzeyi ile, aktif başa çıkma düzeyinin anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (toplam başa çıkma düzeyi için $U=8335.5$; aktif başa çıkma düzeyi için $U=7668.5$, $p<.05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, ergenlerin toplam başa çıkma düzeyleri ile aktif başa çıkma düzeylerinin kızlarda daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek üzere Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12 Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeğine Ait Puanların Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	Z	p
Duygusal istismar	Erkek	128	132.03	16899.50	8643.50	-2.281	.023
	Kız	160	154.48	24716.50			
Fiziksel istismar	Erkek	128	122.62	15695.00	7439.00	-4.013	.000
	Kız	160	162.01	25921.00			
Soruna yönelme	Erkek	128	144.46	18491.00	10235.00	-.007	.994

Tablo 12 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri düzeylerinin cinsiyete göre, duygusal istismar ve fiziksel istismar düzeyinin anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (duygusal istismar için $U=8643.5$; fiziksel istismar için $U=7439$, $p<.05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, ergenlerin, duygusal istismar ve fiziksel istismar alt boyutlarının kızlarda daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri düzeylerinin anne eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal-Wallis testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 13’de yer almaktadır.

Tablo 13 Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeğine Ait Puanların Anne Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

	Anne eğitim	N	Sıra Ort.	χ^2	sd	p	Anlamlı Fark	
Boşanmış Aile	Duygusal istismar	İlkokul	88	101,17	46.419	3	.000	İlkokul-Lise
		Ortaokul	45	140,88				İlkokul-
		Lise	57	146,17				Lisans ve
		Lisans ve L.üstü	98	184,10				L.üstü Ortaokul- Lisans ve L.üstü
	Fiziksel istismar	İlkokul	88	146,36	9.797	3	.020	Lise-lisans ve
		Ortaokul	45	129,61				L.üstü
		Lise	57	123,03				
		Lisans ve L.üstü	98	162,15				
	Soruna yönelme	İlkokul	88	167,66	19.396	3	.000	Ortaokul-
		Ortaokul	45	164,94				Lisans ve
		Lise	57	135,96				L.üstü
		Lisans ve L.üstü	98	119,29				İlkokul- Lisans ve L.üstü

Tablo 13 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (duygusal istismar alt boyutu için $\chi^2 = 46.419$; fiziksel istismar alt boyutu için $\chi^2 = 9.797$; soruna yönelme alt boyutu için $\chi^2 = 19.396$, $p < .05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistik olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre, boşanmış aileye sahip ergenlerin duygusal istismar düzeyleri annenin eğitim durumu açısından İlkokul ve lise, ilkokul ve lisans ve lisansüstü ve ortaokul lisans ve lisansüstü grupları arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Lisans ve lisansüstü anne eğitim düzeyine sahip ergenlerin duygusal istismar düzeyleri ilkokul ve ortaokul anne eğitim düzeyine sahip katılımcılara göre daha çok olduğu; lise anne eğitim düzeyine sahip ergenlerin duygusal istismar düzeylerinin ilkokul anne eğitim düzeyine sahip ergenlere göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin fiziksel istismar düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde lisans ve lisansüstü anne eğitim düzeyine sahip çocukların lise anne eğitim düzeyine sahip olan ergenlere göre daha yüksek fiziksel istismar düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin soruna yönelme düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde lisans ve lisansüstü anne eğitim düzeyine sahip ergenlerin ortaokul ve ilkokul anne eğitim düzeyine sahip ergenlere göre daha az soruna yönelme düzeyinde olduğu gözlenmektedir.

Ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri düzeylerinin baba eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal-Wallis testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 14’de yer almaktadır.

Tablo 14 Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeğine Ait Puanların Baba Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

	Baba eğitim	N	Sıra Ort.	χ^2	s	p	Anlamlı Fark	
Boşanmış Aile	Duygusal istismar	Ortaokul	58	106,97	54.53	3	.000	İlkokul-lise
		Lise	79	161,06				İlkokul-lisans-lüstü
		Lisans ve L.üstü	94	183,01				Ortaokul-lise
	Fiziksel istismar	İlkokul	57	167,89	23.96	3	.000	İlkokul-lise
						3		

	Lise	79	119,70				Ortaokul-
	Lisans ve L.üstü	94	166,84				Lisans ve L.üstü Ortaokul- ilkokul
Soruna yönelme	İlkokul	57	149,95	11.66	3	.009	Ortaokul- Lisans ve L.üstü
	Ortaokul	58	160,74	4			Lise-lisans ve L.üstü
	Lise	79	156,46				L.üstü
	Lisans ve L.üstü	94	121,12				

Tablo 14 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (duygusal istismar alt boyutu için $\chi^2=54.53$; fiziksel istismar alt boyutu için $\chi^2 =23.963$; soruna yönelme alt boyutu için $\chi^2=11.664$, $p<.05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre boşanmış aileye sahip ergenlerin duygusal istismar düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun lise ve lisans ve lisansüstü grubundan daha az duygusal istismar düzeyi olduğu, ortaokul grubunun lise ve lisans ve lisansüstü grubundan daha az duygusal istismar düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin fiziksel istismar düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun lise ve ortaokul grubuna göre daha yüksek düzeyde fiziksel istismar düzeyi olduğu, lisans ve lisansüstü grubunun ortaokul grubuna göre daha yüksek düzeyde fiziksel istismar düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin soruna yönelme düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; lisans ve lisansüstü grubunun lise ve ortaokul grubuna göre daha düşük soruna yönelme düzeyi olduğu görülmektedir.

Ergenlerin başa çıkma düzeylerinin anne eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal-Wallis testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 15’de yer almaktadır.

Tablo 15 Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeğine Ait Puanların Anne Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

Anne eğitim	N	Sıra Ort.	χ^2	s	p	Anlamlı Fark
-------------	---	-----------	----------	---	---	--------------

Boşanmış aile	Başa çıkma Genel	İlkokul	88	162,59	11.239	3	.010	İlkokul-Lisans ve L.üstü
		Ortaokul	45	159,26				
		Lise	57	137,21				
		Lisans ve L.üstü	98	125,72				
	Aktif başa çıkma	İlkokul	88	191,34	49.881	3	.000	İlkokul-Lisans ve L.üstü
		Ortaokul	45	140,78				
		Lise	57	139,55				
		Lisans ve L.üstü	98	107,03				
	Kaçınan başa çıkma	İlkokul	88	133,70	5.427	3	.143	-
		Ortaokul	45	165,69				
		Lise	57	136,00				
		Lisans ve L.üstü	98	149,41				
	Olumsuz başa çıkma	İlkokul	88	120,94	14.991	3	.002	İlkokul-Ortaokul
		Ortaokul	45	176,58				
		Lise	57	146,01				
		Lisans ve L.üstü	98	150,05				

Tablo 15 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip başa çıkma düzeylerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $\chi^2=11.239$; aktif başa çıkma alt boyutu için $\chi^2=49.881$; olumsuz başa çıkma alt boyutu için $\chi^2 =14.991$, $p<.05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre, boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma genel düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek başa çıkma düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin aktif başa çıkma düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun ortaokul, lise ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek aktif başa çıkma düzeyinin olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin olumsuz başa çıkma düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; ortaokul grubunun ilkokul grubuna göre daha yüksek olumsuz başa çıkma düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Ergenlerin başa çıkma düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal-Wallis testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 16'da yer almaktadır.

Tablo 16 Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeğine Ait Puanların Baba Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

		Baba eğitim	N	Sıra Ort.	χ^2	s	p	Anlamlı Fark
Boşanmış aile	Başa çıkma_Genel	İlkokul	57	174,72	13.401	3	.004	İlkokul-Lise
		Ortaokul	58	142,75				
		Lise	79	122,44				
		Lisans ve L.üstü	94	145,80				
	Aktif başa çıkma	İlkokul	57	192,79	30.964	3	.000	İlkokul-Lisans ve L.üstü
		Ortaokul	58	154,59				
		Lise	79	129,94				
		Lisans ve L.üstü	94	121,23				
	Kaçınan başa çıkma	İlkokul	57	135,20	17.279	3	.001	Lise- Ortaokul
		Ortaokul	58	159,06				
		Lise	79	116,47				
		Lisans ve L.üstü	94	164,71				
	Olumsuz başa çıkma	İlkokul	57	140,77	8.730	3	.033	Ortaokul-lisans ve L.üstü
		Ortaokul	58	122,88				
		Lise	79	142,20				
		Lisans ve L.üstü	94	162,04				

Tablo 16 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip başa çıkma düzeylerinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $\chi^2=13.401$; aktif başa çıkma alt boyutu için $\chi^2=30.964$; kaçınan başa çıkma alt boyutu için $\chi^2=17.279$; olumsuz başa çıkma alt boyutu için $\chi^2=8.730$, $p<.05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre, boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma genel düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun lise grubuna göre daha yüksek başa çıkma düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin aktif başa çıkma düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun ortaokul, lise ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek aktif başa çıkma düzeyinin olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin kaçınan başa çıkma düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde, lise grubunun lisans ve lisansüstü ve ortaokul grubuna göre daha düşük kaçınan başa çıkma düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin olumsuz başa çıkma düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; lisans ve lisansüstü grubunun ortaokul grubuna göre daha yüksek olumsuz başa çıkma düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal-Wallis testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 17’de yer almaktadır.

Tablo 17 Temel İhtiyaçlar Ölçeğine Ait Puanların Anne Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

		Anne eğitim	N	Sıra Ort.	χ^2	s	p	Anlamlı Fark
Boşanmış aile	Temel ihtiyaçlar_genel	İlkokul	88	195,84	57.694	3	.000	Lisans ve Lüstü- Lise Lisans ve L.üstü- ilkokul Ortaokul-İlkokul Lise_İlkokul
		Ortaokul	45	132,20				
		Lise	57	144,05				
		Lisans ve L.üstü	98	104,31				
	Ait olma	İlkokul	88	202,00	86.232	3	.000	Lisans ve Lüstü- ortaokul Lisans ve L.üstü- ilkokul Lise-ortaokul Lise-ilkokul
		Ortaokul	45	168,52				
		Lise	57	120,85				
		Lisans ve L.üstü	98	95,59				
	Güç	İlkokul	88	198,98	66.887	3	.000	Lisans ve Lüstü- Lise Lisans ve L.üstü- ilkokul Ortaokul-ilkokul Lise-ilkokul
		Ortaokul	45	133,40				
		Lise	57	145,23				
		Lisans ve L.üstü	98	100,25				
	Özgürlük	İlkokul	88	164,94	9.692	3	.021	Ortaokul-ilkokul
		Ortaokul	45	121,83				
		Lise	57	133,98				
		Lisans ve L.üstü	98	142,67				
Eğlence	İlkokul	88	179,79	31.284	3	.000	Lisans ve L.üstü- ilkokul Ortaokul-İlkokul	
	Ortaokul	45	115,11					
	Lise	57	155,28					
	Lisans ve L.üstü	98	120,04					

Tablo 17 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $\chi^2=57.694$; ait olma alt boyutu için $\chi^2=86.232$; güç alt boyutu için $\chi^2=66.887$;

özgürlük alt boyutu için $\chi^2=9.692$, eğlence alt boyutu için $\chi^2=31.284$ $p<.05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma genel düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun ortaokul ve lise grubuna göre daha yüksek düzeyde temel ihtiyaçlarının karşılandığı; lisans ve lisansüstü grubunun lise ve ilkokul grubuna göre daha düşük düzeyde temel ihtiyaçlarının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip katılımcıların ait olma ihtiyacının karşılanma genel düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; lisans ve lisansüstü grubunun ortaokul ve ilkokul grubuna göre daha düşük düzeyde ait olma ihtiyacının karşılandığı, lise grubunun ortaokul ve ilkokul grubuna göre daha düşük düzeyde ait olma ihtiyacının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip katılımcıların güç ihtiyacının karşılanma genel düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun lise, ortaokul ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek düzeyde güç ihtiyacını karşıladığı, lise grubunun lisans ve lisansüstü gruba göre daha yüksek düzeyde güç ihtiyacını karşıladığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip katılımcıların özgürlük ihtiyacının karşılanma genel düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun özgürlük ihtiyacını karşılama düzeyinin ortaokul grubundan daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin eğlence ihtiyacının karşılanma genel düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin ortaokul ve lisans ve lisansüstü grubundan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal-Wallis testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 18’de yer almaktadır.

Tablo 18 Temel İhtiyaçlar Ölçeğine Ait Puanların Baba Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

		Baba eğitim	N	Sıra Ort.	χ^2	s	p	Anlamlı Fark
Boşanmış aile	Temel ihtiyaçlar_genel	İlkokul	57	209,03	60.066	3	.000	Lisans ve L.üstü- ilkokul Lisans ve L.üstü- ortaokul Ortaokul-İlkokul Lise_İlkokul
		Ortaokul	58	167,46				
		Lise	79	113,75				
		Lisans ve L.üstü	94	117,05				

							Lise-ortaokul
Ait olma	İlkokul	57	174,96	43.075	3	.000	Lisans ve Lüstü- ortaokul
	Ortaokul	58	187,32				Lisans ve L.üstü- ilkokul
	Lise	79	134,27				Lise-ortaokul
	Lisans ve L.üstü	94	108,21				Lise-ilkokul
Güç	İlkokul	57	214,62	64.903	3	.000	Lisans ve L.üstü- Ortaokul
	Ortaokul	58	159,97				Lisans ve L.üstü- ilkokul
	Lise	79	125,47				Ortaokul-ilkokul
	Lisans ve L.üstü	94	108,43				Lise-ilkokul
Özgürlük	İlkokul	57	186,96	42.198	3	.000	Lise-Ortaokul
	Ortaokul	58	149,27				Lise-ilkokul
	Lise	79	97,49				Lisans ve L.üstü- Lise
	Lisans ve L.üstü	94	155,32				
Eğlence	İlkokul	57	197,08	34.578	3	.000	Lisans ve L.üstü- ilkokul
	Ortaokul	58	152,03				Ortaokul-İlkokul
	Lise	79	117,60				Lise-ilkokul
	Lisans ve L.üstü	94	130,58				

Tablo 18 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $\chi^2=60.066$; ait olma alt boyutu için $\chi^2=43.075$; güç alt boyutu için $\chi^2=64.903$; özgürlük alt boyutu için $\chi^2=42.198$, eğlence alt boyutu için $\chi^2=34.578$ $p<.05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma genel düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin lise, ortaokul ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek olduğu, ortaokul grubunun temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin lise ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin ait olma ihtiyacının karşılanma genel düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun ait

olma ihtiyacının karşılanma düzeyinin lise ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek olduğu, ortaokul grubunun ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyinin lise ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin güç ihtiyacının karşılanma genel düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin lise ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek olduğu, ortaokul grubunun güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin lise ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin özgürlük ihtiyacının karşılanma genel düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; lise grubunun özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin ilkokul, ortaokul ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin eğlence ihtiyacının karşılanma genel düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin ortaokul, lise, lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Ailesi boşanmış ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri, başa çıkma düzeyleri ve romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin kiminle yaşadıklarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere Mann Whitney-U testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 19’da yer almaktadır.

Tablo 19 Ailesi Boşanmış Ergenlerin Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği Puanlarının Kiminle Yaşadığına Göre Mann Whitney-U testi

	Kiminle yaşıyor	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	Z	p
Temel ihtiyaçlar_genel	Evet	156	168.51	26287.50	6550.50	-5.339	.000
	Hayır	132	116.13	15328.50			
Ait olma	Anne	156	150.99	23554.50	9283.50	-1.456	.145
	Baba	132	136.83	18061.50			
Güç	Anne	156	157.85	24624.00	8214.00	-2.973	.003
	Baba	132	128.73	16992.00			
Özgürlük	Anne	156	167.22	26086.50	6751.50	-5.059	.000
	Baba	132	117.65	15529.50			

Eğlence	Anne	156	166.22	25930.00	6908.00	-4.847	.000
	Baba	132	118.83	15686.00			
Başa çıkma_genel	Anne	156	168.60	26302.00	6536.00	-5.401	.000
	Baba	132	116.02	15314.00			
Aktif başa çıkma	Anne	156	163.64	25527.50	7310.50	-4.324	.000
	Baba	132	121.88	16088.50			
Kaçınan başa çıkma	Anne	156	162.21	25304.00	7534.00	-3.958	.000
	Baba	132	123.58	16312.00			
Olumsuz başa çıkma	Anne	156	164.47	25657.00	7181.00	-4.550	.000
	Baba	132	120.90	15959.00			
Duygusal istismar	Anne	156	133.49	20824.50	8578.50	-2.448	.014
	Baba	132	157.51	20791.50			
Fiziksel istismar	Anne	156	152.86	23846.00	8992.00	-1.863	.062
	Baba	132	134.62	17770.00			
Soruna yönelme	Anne	156	151.53	23639.00	9199.00	-1.570	.116
	Baba	132	136.19	17977.00			

Tablo 19 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin hangi ebeveyn ile yaşadığına göre temel ihtiyaçlar ölçeği genelinde ve güç alt boyutu, özgürlük alt boyutu ve eğlence alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $U=6550.5$; güç alt boyutu için $U=8214$; özgürlük alt boyutu için $U=6751.5$; eğlence alt boyutu için $U=6908$, $p<.05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin hem temel ihtiyaçlar genelinde hem de güç, özgürlük ve eğlence alt boyutunda anne ile yaşayan çocuklarda yüksek olduğu ve dolayısıyla anne ile yaşayan çocukların lehine olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 19 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip katılımcıların başa çıkma düzeylerinin hangi ebeveyn ile yaşadığına göre başa çıkma ölçeği genelinde ve aktif başa çıkma alt boyutu, kaçınan

başa çıkma alt boyutu ve olumsuz başa çıkma alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $U=6536$; aktif başa çıkma alt boyutu için $U=7310.5$; kaçınan başa çıkma alt boyutu için $U=7534$; olumsuz başa çıkma alt boyutu için $U=7181$, $p<.05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, boşanmış aileye sahip katılımcıların başa çıkma düzeylerinin hem başa çıkma genelinde hem de aktif başa çıkma, kaçınan başa çıkma ve olumsuz başa çıkma alt boyutunda anne ile yaşayan çocuklarda yüksek olduğu ve dolayısıyla anne ile yaşayan çocukların lehine olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 19 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin hangi ebeveyn ile yaşadığına göre ergenler için romantik ilişkilerde sorun çözme ölçeğinin duygusal istismar alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($U=8578.5$, $p<.05$).

Ailesi boşanmış öğrencilerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri, başa çıkma düzeyleri ve romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin psikolojik yardım alma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere Mann Whitney-U testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 20’de yer almaktadır.

Tablo 20 Ailesi Boşanmış Ergenlerin Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği puanlarının psikolojik yardım alma durumuna göre Mann Whitney-U testi

	Psikolojik yardım	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	Z	p
Temel ihtiyaçlar_genel	Evet	133	109.33	14540.50	5629.50	-6.665	.000
	Hayır	155	174.68	27075.50			
Ait olma	Evet	133	111.89	14882.00	5971.00	-6.233	.000
	Hayır	155	172.48	26734.00			
Güç	Evet	133	107.01	14232.50	5321.50	-7.117	.000
	Hayır	155	176.67	27383.50			
Özgürlük	Evet	133	129.79	17262.00	8351.00	-2.791	.005
	Hayır	155	157.12	24354.00			
Eğlence	Evet	133	117.62	15643.50	6732.50	-5.112	.000

	Hayır	155	167.56	25972.50			
Başa çıkma_genel	Evet	133	154.50	20548.50	8977.50	-1.909	.056
	Hayır	155	135.92	21067.50			
Aktif başa çıkma	Evet	133	138.43	18411.00	9500.00	-1.169	.242
	Hayır	155	149.71	23205.00			
Kaçınan başa çıkma	Evet	133	160.28	21317.50	8208.50	-3.007	.003
	Hayır	155	130.96	20298.50			
Olumsuz başa çıkma	Evet	133	173.54	23081.00	6445.00	-5.638	.000
	Hayır	155	119.58	18535.00			
Duygusal istismar	Evet	133	200.39	26652.50	2873.50	-10.588	.000
	Hayır	155	96.54	14963.50			
Fiziksel istismar	Evet	133	165.16	21966.00	7560.00	-3.924	.000
	Hayır	155	126.77	19650.00			
Soruna yönelme	Evet	133	118.22	15723.00	6812.00	-4.999	.000
	Hayır	133	109.33	14540.50			

Tablo 20 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin psikolojik yardım alma durumuna göre temel ihtiyaçlar ölçeği genelinde ve ait olma alt boyutu, güç alt boyutu, özgürlük alt boyutu ve eğlence alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $U=5629.5$; ait olma alt boyutu için $U=5971$; güç alt boyutu için $U=5321.5$; özgürlük alt boyutu için $U=8351$; eğlence alt boyutu için $U=6732.5$, $p<.05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin hem temel ihtiyaçlar genelinde hem de ait olma, güç, özgürlük ve eğlence alt boyutunda psikolojik yardım almayanlarda daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 20 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma düzeylerinin psikolojik yardım alma durumuna göre başa çıkma becerileri kaçınan başa çıkma alt boyutu ve olumsuz

başa çıkma alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (kaçınan başa çıkma alt boyutu için $U=8208.5$; olumsuz başa çıkma alt boyutu için $U=6445$, $p<.05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin aktif başa çıkma kaçınan başa çıkma ve olumsuz başa çıkma alt boyutunda psikolojik yardım alan çocuklarda daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 20 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin psikolojik yardım alma durumuna göre; duygusal istismar alt boyutu, fiziksel istismar alt boyutu ve soruna yönelme alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (duygusal istismar alt boyutu için $U=2873.5$; fiziksel istismar alt boyutu için $U=7560$; soruna yönelme alt boyutu için $U=6812$, $p<.05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin duygusal istismar, fiziksel istismar ve soruna yönelme alt boyutlarında psikolojik yardım alan çocukların sıra ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ailesi boşanmış ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri, başa çıkma düzeyleri ve romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin boşanıldığında yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 21’de yer almaktadır.

Tablo 21 Ailesi Boşanmış Ergenlerin Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği Puanlarının Boşanıldığında Yaş Durumuna Göre Kruskal Wallis testi

	Boşanıldığında yaş	N	Sıra Ort.	χ^2	Sd	P	Anlamlı Fark
Temel ihtiyaçlar_genel	0-5 yaş	119	171.80	22.427	2	.000	0-5 yaş 10-15 yaş
	5-10 yaş	58	131.34				
	10-15 yaş	111	122.11				
Ait olma	0-5 yaş	119	173.87	31.543	2	.000	0-5 yaş 10-15 yaş
	5-10 yaş	58	102.97				
	10-15 yaş	111	134.71				
Güç	0-5 yaş	119	159.28	8.654	2	.013	0-5 yaş 10-15 yaş
	5-10 yaş	58	147.16				
	10-15 yaş	111	127.27				
Özgürlük	0-5 yaş	119	166.39	17.305	2	.000	0-5 yaş 10-15 yaş
	5-10 yaş	58	113.44				
	10-15 yaş	111	137.26				
Eğlence	5-10 yaş	58	149.47	6.996	2	.030	0-5 yaş 10-15 yaş
	10-15 yaş	111	128.60				
	0-5 yaş	119	212.79				

Başa çıkma_genel	5-10 yaş	58	87.92	140.428	2	.000	0-5 yaş 10-15 yaş
	10-15 yaş	111	100.86				0-5 yaş 5-10 yaş
	0-5 yaş	119	203.60				
Aktif başa çıkma	5-10 yaş	58	84.70	110.585	2	.000	0-5 yaş 10-15 yaş
	10-15 yaş	111	112.39				0-5 yaş 5-10 yaş
	0-5 yaş	119	175.77				
Kaçınan başa çıkma	5-10 yaş	58	128.41	29.583	2	.000	0-5 yaş 10-15 yaş
	10-15 yaş	111	119.38				0-5 yaş 5-10 yaş
	0-5 yaş	119	187.09				
Olumsuz başa çıkma	5-10 yaş	58	110.15	56.371	2	.000	0-5 yaş 10-15 yaş
	10-15 yaş	111	116.79				0-5 yaş 5-10 yaş
	0-5 yaş	119	176.27				
Duygusal istismar	5-10 yaş	58	106.17	16.096	2	.000	0-5 yaş 5-10 yaş
	10-15 yaş	111	149.77				5-10 yaş 10-15 yaş
	0-5 yaş	119	178.63				
Fiziksel istismar	5-10 yaş	58	84.13	51.519	2	.000	0-5 yaş 10-15 yaş
	10-15 yaş	111	139.45				0-5 yaş 5-10 yaş
	0-5 yaş	119	155.17				5-10 yaş 10-15 yaş
Soruna yönelme	5-10 yaş	58	163.34	12.365	2	.002	0-5 yaş 10-15 yaş
	10-15 yaş	111	123.21				5-10 yaş 10-15 yaş
	0-5 yaş	119	171.80				

Tablo 21 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin boşanıldığında yaş durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $x^2=22.427$; ait olma alt boyutu için $x^2=31.543$; güç alt boyutu için $x^2=8.654$; özgürlük alt boyutu için $x^2=17.305$; eğlence alt boyutu için $x^2=6.996$, $p<.05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistik olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma genel düzeyleri boşanıldığında yaş durumu açısından incelendiğinde; 0-5 yaş grubunun 10-15 yaş ile 5-10 yaş grubundan daha yüksek temel ihtiyaçlarının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin ait olma ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri boşanıldığında yaş durumu açısından incelendiğinde; 0-5 yaş grubunun 10-15 yaş ile 5-10 yaş grubundan daha yüksek ait olma ihtiyaçlarının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin güç ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri boşanıldığında yaş durumu açısından incelendiğinde; 0-5

yaş grubunun 0-15 yaş grubundan daha yüksek güç ihtiyaçlarının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin özgürlük ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri boşanıldığında yaş durumu açısından incelendiğinde; 0-5 yaş grubunun 10-15 yaş ile 5-10 yaş grubundan daha yüksek özgürlük ihtiyaçlarının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin eğlence ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri boşanıldığında yaş durumu açısından incelendiğinde; 0-5 yaş grubunun 0-15 yaş grubundan daha yüksek eğlence ihtiyaçlarının karşılandığı görülmektedir.

Tablo 21 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma becerileri düzeylerinin boşanıldığında yaş durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $\chi^2=140.428$; aktif başa çıkma alt boyutu için $\chi^2=110.585$; kaçınan başa çıkma alt boyutu için $\chi^2=29.583$; olumsuz başa çıkma alt boyutu için $\chi^2=56.371$, $p<.05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre, boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma genel düzeyleri ile aktif başa çıkma, kaçınan başa çıkma ve olumsuz başa çıkma alt boyutları boşanıldığında yaş durumu açısından incelendiğinde; 0-5 yaş grubunun 10-15 yaş ile 5-10 yaş grubundan daha düşük başa çıkma düzeyi olduğu görülmektedir.

Tablo 21 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin boşanıldığında yaş durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (duygusal istismar alt boyutu için $\chi^2=16.096$; fiziksel istismar alt boyutu için $\chi^2=51.519$; soruna yönelme alt boyutu için $\chi^2=12.365$, $p<.05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre, boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme düzeyi ile fiziksel istismar düzeyleri boşanıldığında yaş durumu açısından incelendiğinde; 0-5 yaş grubunun 10-15 yaş ile 5-10 yaş grubundan daha yüksek, 5-10 yaş grubunun 10-15 yaş grubundan daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin duygusal istismar düzeyi boşanıldığında yaş durumu açısından incelendiğinde; 5-10 yaş grubunun 10-15 yaş ve 0-5 yaş grubundan daha düşük duygusal istismar düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin soruna yönelme düzeyleri boşanıldığında yaş durumu açısından incelendiğinde; 10-15 yaş grubunun 0-5 yaş ve 5-10 yaş grubuna göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Ailesi boşanmış ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri, başa çıkma düzeyleri ve romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin boşanma nedenine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 22’de yer almaktadır.

Tablo 22 Ailesi Boşanmış Ergenlerin Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği Puanlarının boşanma nedenine göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

	Boşanma nedeni	N	Sıra Ort.	χ^2	sd	P	Anlamlı Fark
Temel ihtiyaçlar_genel	Aldatma	57	154.52	31.799	4	.000	Maddi sorunlar-şiddet; Maddi sorunlar-aldatma; Maddi sorunlar-sorumsuzluk; uyumsuzluk-sorumsuzluk
	Şiddet	61	145.79				
	Maddi sorunlar	45	93.17				
	Sorumsuzluk	64	181.28				
	Uyumsuzluk	61	133.13				
Ait olma	Aldatma	57	142.94	12.197	4	.016	Maddi sorunlar-uyumsuzluk
	Şiddet	61	145.50				
	Maddi sorunlar	45	180.21				
	Sorumsuzluk	64	138.02				
	Uyumsuzluk	61	125.42				
Güç	Aldatma	57	191.46	49.197	4	.000	Maddi sorunlar-aldatma; Maddi sorunlar-sorumsuzluk; şiddet-sorumsuzluk; şiddet-aldatma; uyumsuzluk-aldatma
	Şiddet	61	118.08				
	Maddi sorunlar	45	95.52				
	Sorumsuzluk	64	173.28				
	Uyumsuzluk	61	132.97				
Özgürlük	Aldatma	57	117.58	113.793	4	.000	Maddi sorunlar-şiddet; Maddi sorunlar-aldatma; Maddi sorunlar-sorumsuzluk; maddi sorunlar-uyumsuzluk; şiddet-aldatma; aldatma-sorumsuzluk; uyumsuzluk-sorumsuzluk; şiddet-sorumsuzluk
	Şiddet	61	172.18				
	Maddi sorunlar	45	57.21				
	Sorumsuzluk	64	217.14				
	Uyumsuzluk	61	130.16				
Eğlence	Aldatma	57	155.46	72.566	4	.000	Maddi sorunlar-şiddet; Maddi sorunlar-aldatma; Maddi sorunlar-sorumsuzluk; maddi sorunlar-uyumsuzluk; aldatma-sorumsuzluk; uyumsuzluk-sorumsuzluk; şiddet-sorumsuzluk
	Şiddet	61	130.39				
	Maddi sorunlar	45	72.44				
	Sorumsuzluk	64	205.73				
	Uyumsuzluk	61	137.28				
Başa çıkma_genel	Aldatma	57	66.58	96.419	4	.000	Aldatma-sorumsuzluk; Aldatma-uyumsuzluk; Aldatma-şiddet; Aldatma-maddi sorunlar;
	Şiddet	61	175.02				
	Maddi sorunlar	45	181.14				

	Sorumsuzluk	64	189.34				uyumsuzluk-şiddet; uyumsuzluk-
	Uyumsuzluk	61	112.71				maddi sorunlar; uyumsuzluk-
							sorumsuzluk
Aktif başa çıkma	Aldatma	57	112.53	65.242	4	.000	Uyumsuzluk-şiddet; uyumsuzluk-
	Şiddet	61	151.35				maddi sorunlar; uyumsuzluk-
	Maddi sorunlar	45	164.21				sorumsuzluk; aldatma-maddi
	Sorumsuzluk	64	200.62				sorunlar; aldatma-sorumsuzluk;
	Uyumsuzluk	61	94.11				şiddet-sorumsuzluk
Kaçınan başa çıkma	Aldatma	57	68.73	70.008	4	.000	Aldatma-sorumsuzluk; Aldatma-
	Şiddet	61	191.70				uyumsuzluk; Aldatma-şiddet;
	Maddi sorunlar	45	153.28				Aldatma-maddi sorunlar;
	Sorumsuzluk	64	149.67				sorumsuzluk-şiddet
	Uyumsuzluk	61	156.20				
Olumsuz başa çıkma	Aldatma	57	64.66	103.528	4	.000	Aldatma-sorumsuzluk; Aldatma-
	Şiddet	61	202.26				uyumsuzluk; Aldatma-şiddet;
	Maddi sorunlar	45	190.48				Aldatma-maddi sorunlar;
	Sorumsuzluk	64	144.00				uyumsuzluk-maddi sorunlar,
	Uyumsuzluk	61	127.95				uyumsuzluk-şiddet; sorumsuzluk-
							şiddet
Duygusal istismar	Aldatma	57	111.29	26.585	4	.000	Aldatma-şiddet; Aldatma-maddi
	Şiddet	61	161.88				sorunlar; uyumsuzluk-maddi
	Maddi sorunlar	45	185.22				sorunlar
	Sorumsuzluk	64	148.59				
	Uyumsuzluk	61	123.82				
Fiziksel istismar	Aldatma	57	85.57	111.360	4	.000	Aldatma-sorumsuzluk; Aldatma-
	Şiddet	61	159.16				şiddet; Aldatma-maddi sorunlar;
	Maddi sorunlar	45	141.90				uyumsuzluk-şiddet; uyumsuzluk-
	Sorumsuzluk	64	226.78				sorumsuzluk; maddi sorunlar-
	Uyumsuzluk	61	100.50				sorumsuzluk; şiddet-sorumsuzluk
Soruna yönelme	Aldatma	57	129.66	45.567	4	.000	Şiddet-maddi sorunlar; aldatma-
	Şiddet	61	113.35				maddi sorunlar. uyumsuzluk-maddi
	Maddi sorunlar	45	216.86				sorunlar; sorumsuzluk-maddi
	Sorumsuzluk	64	144.14				sorunlar
	Aldatma	57	68.73				

Tablo 22 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin boşanma nedenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $\chi^2=31.799$; ait olma alt boyutu için $\chi^2=12.197$; güç alt boyutu için $\chi^2=49.197$;

özgürlük alt boyutu için $\chi^2=113.793$; eğlence alt boyutu için $\chi^2=72.566$, $p<.05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma genel düzeyleri boşanma nedeni açısından incelendiğinde; maddi sorunlar grubunun şiddet, aldatma ve sorumsuzluk gruplarından daha düşük düzeyde, uyumsuzluk grubunun sorumsuzluk grubundan daha düşük düzeyde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin ait olma ihtiyacının karşılanma genel düzeyleri boşanma nedeni durumu açısından incelendiğinde; uyumsuzluk grubunun maddi sorunlar grubundan daha düşük düzeyde ait olma ihtiyacının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin güç ihtiyacının karşılanma genel düzeyleri boşanıldığında boşanma nedeni açısından incelendiğinde; maddi sorunlar grubunun aldatma ve sorumsuzluk grubuna göre daha düşük düzeyde, şiddet grubunun sorumsuzluk ve aldatma grubuna göre daha düşük düzeyde ve uyumsuzluk grubunun aldatma grubuna göre daha düşük düzeyde güç ihtiyacının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin özgürlük ihtiyacının karşılanma genel düzeyleri boşanıldığında boşanma nedeni açısından incelendiğinde; maddi sorunlar grubunun şiddet, aldatma, uyumsuzluk ve sorumsuzluk grubundan daha düşük, aldatma grubunun, şiddet ve sorumsuzluk grubundan daha düşük, sorumsuzluk grubunun aldatma ve uyumsuzluk grubundan daha yüksek düzeyde özgürlük ihtiyacının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin eğlence ihtiyacının karşılanma genel düzeyleri boşanıldığında boşanma nedeni açısından incelendiğinde; maddi sorunlar grubunun şiddet, aldatma, uyumsuzluk ve sorumsuzluk grubundan daha düşük, sorumsuzluk grubunun aldatma, uyumsuzluk ve şiddet grubundan daha yüksek düzeyde eğlence ihtiyacının karşılandığı görülmektedir.

Tablo 22 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma becerileri düzeylerinin boşanma nedenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $\chi^2=96.419$; aktif başa çıkma alt boyutu için $\chi^2=65.242$; kaçınan başa çıkma alt boyutu için $\chi^2=70.008$; olumsuz başa çıkma alt boyutu için $\chi^2=103.528$, $p<.05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre, boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma genel düzeyleri boşanma nedeni açısından incelendiğinde; aldatma grubunun şiddet, uyumsuzluk, sorumsuzluk ve maddi sorunlar grubuna göre daha düşük düzeyde, uyumsuzluk grubunun sorumsuzluk, şiddet ve maddi sorunlar grubuna göre daha düşük düzeyde başa çıkma düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip

ergenlerin aktif başa çıkma düzeyi boşanma nedeni açısından incelendiğinde; uyumsuzluk grubunun şiddet, maddi sorunlar ve sorumsuzluk grubuna göre daha düşük düzeyde, aldatma grubunun maddi sorunlar ve sorumsuzluk grubuna göre daha düşük düzeyde, şiddet grubunun sorumsuzluk grubuna göre daha düşük düzeyde aktif başa çıkma düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin kaçınan başa çıkma düzeyi boşanma nedeni açısından incelendiğinde; aldatma grubunun sorumsuzluk, şiddet, uyumsuzluk ve maddi sorunlar grubuna göre daha düşük, sorumsuzluk grubunun şiddet grubuna göre daha düşük kaçınan başa çıkma düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin olumsuz başa çıkma düzeyi boşanma nedeni açısından incelendiğinde; ; aldatma grubunun sorumsuzluk, şiddet, uyumsuzluk ve maddi sorunlar grubuna göre daha düşük, uyumsuzluk grubunun maddi sorunlar ve şiddet grubuna göre daha düşük, sorumsuzluk grubunun şiddet grubuna göre daha düşük olumsuz başa çıkma düzeyleri olduğu görülmektedir.

Tablo 22 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip katılımcıların romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin boşanma nedenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (duygusal istismar alt boyutu için $\chi^2=26.585$; fiziksel istismar alt boyutu için $\chi^2=111.360$; soruna yönelme alt boyutu için $\chi^2=45.567$, $p<.05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistik olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre, boşanmış aileye sahip ergenlerin duygusal istismar düzeyi boşanma nedeni açısından incelendiğinde; aldatma grubunun maddi sorunlar ve şiddet grubundan daha düşük, uyumsuzluk grubunun maddi sorunlar grubundan daha düşük duygusal istismar düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin fiziksel istismar düzeyi boşanma nedeni açısından incelendiğinde; aldatma grubunun sorumsuzluk, şiddet ve maddi sorunlar grubundan daha düşük, uyumsuzluk grubunun şiddet ve sorumsuzluk grubundan daha düşük, sorumsuzluk grubunun maddi sorunlar ve şiddet grubundan daha yüksek fiziksel istismar düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin soruna yönelme düzeyi boşanma nedeni açısından incelendiğinde; maddi sorunlar grubunun şiddet, aldatma, uyumsuzluk ve sorumsuzluk grubundan daha yüksek soruna yönelme düzeyi olduğu görülmektedir.

Ailesi boşanmış ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri, başa çıkma düzeyleri ve romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin diğer ebeveyn ile görüşme durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere Mann Whitney-U testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 23'de yer almaktadır.

Tablo 23 Ailesi Boşanmış Ergenlerin Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği Puanlarının Diğer Ebeveyn İle Görüşme Durumuna Göre Mann Whitney-U testi

	Görüşme durumu	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	Z	p
Temel ihtiyaçlar_genel	Evet	120	132.31	15877.00	8617.00	-2.108	.035
	Hayır	168	153.21	25739.00			
Ait olma	Evet	120	127.49	15298.50	8038.50	-2.967	.003
	Hayır	168	156.65	26317.50			
Güç	Evet	120	139.33	16719.50	9459.50	-.896	.370
	Hayır	168	148.19	24896.50			
Özgürlük	Evet	120	145.91	17509.50	9910.50	-.245	.807
	Hayır	168	143.49	24106.50			
Eğlence	Evet	120	142.37	17084.50	9824.50	-.369	.712
	Hayır	168	146.02	24531.50			
Başa çıkma_genel	Evet	120	103.15	12378.50	5118.50	-7.202	.000
	Hayır	168	174.03	29237.50			
Aktif başa çıkma	Evet	120	114.96	13795.50	6535.50	-5.188	.000
	Hayır	168	165.60	27820.50			
Kaçınan başa çıkma	Evet	120	123.27	14792.50	7532.50	-3.690	.000
	Hayır	168	159.66	26823.50			
Olumsuz başa çıkma	Evet	120	105.46	12655.00	5395.00	-6.916	.000
	Hayır	168	172.39	28961.00			
Duygusal istismar	Evet	120	145.22	17426.00	9994.00	-.124	.901
	Hayır	168	143.99	24190.00			
Fiziksel istismar	Evet	120	130.90	15708.00	8448.00	-2.357	.018
	Hayır	168	153.21	25739.00			

	Hayır	168	154.21	25908.00			
Soruna yönelme	Evet	120	114.70	13764.50	6504.50	-5.171	.000
	Hayır	168	165.78	27851.50			

Tablo 23 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin diğer ebeveyn ile görüşme durumuna göre temel ihtiyaçlar ölçeği genelinde ve ait olma alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $U=8617$; ait olma alt boyutu için $U=8038.5$, $p<.05$). Sıra ortancaları incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlar genel düzeyinin ve ait olma düzeyinin diğer ebeveyni ile görüşen ergenlerde daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 23 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma düzeylerinin diğer ebeveyn ile görüşme durumuna göre başa çıkma ölçeği genelinde ve aktif başa çıkma alt boyutu kaçınan başa çıkma alt boyutu ve olumsuz başa çıkma alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $U= 5118.5$; aktif başa çıkma alt boyutu için $U=6535.5$; kaçınan başa çıkma alt boyutu için $U=7532.5$; olumsuz başa çıkma alt boyutu için $U=5395$, $p<.05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma genel düzeylerinin, aktif başa çıkma, kaçınan başa çıkma ve olumsuz başa çıkma düzeylerinin diğer ebeveyn ile görüşenlerde daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 23 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma düzeylerinin diğer ebeveyn ile görüşme durumuna romantik ilişkilerde sorun çözme ölçeği fiziksel istismar alt boyutu ve soruna yönelme alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (fiziksel istismar alt boyutu için $U=8448$; soruna yönelme alt boyutu için $U=6504.5$, $p<.05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme alt boyutlarından fiziksel istismar ve soruna yönelme düzeylerinin diğer ebeveyn ile görüşenlerde daha düşük olduğu görülmektedir.

Ailesi boşanmış ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri, başa çıkma düzeyleri ve romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin boşanmayı kimden öğrendiklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 24'de yer almaktadır.

Tablo 24 Ailesi Boşanmış Ergenlerin Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği Puanlarının Boşanma Durumunu Kimden Öğrendiklerine Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

	Kimden Öğrendi	N	Sıra Ort.	χ^2	Sd	P	Anlamlı Fark
Temel ihtiyaçlar_genel	anne	85	130,85	44.007	2	.000	Baba- her ikisi
	baba	126	121,16				Anne-her ikisi
	anne babanın her ikisi	77	197,76				
Ait olma	anne	85	125,11	23.047	2	.000	Baba- her ikisi
	baba	126	134,38				Anne-her ikisi
	anne babanın her ikisi	77	182,47				
Güç	anne	85	117,89	49.288	2	.013	Baba- her ikisi
	baba	126	128,07				Anne-her ikisi
	anne babanın her ikisi	77	200,77				
Özgürlük	anne	85	141,57	24.005	2	.000	Baba- her ikisi
	baba	126	123,52				Anne-her ikisi
	anne babanın her ikisi	77	182,06				
Eğlence	anne	85	131,15	29.438	2	.000	Baba- her ikisi
	baba	126	126,84				Anne-her ikisi
	anne babanın her ikisi	77	188,14				
Baş çıkma_genel	anne	85	137,02	4.068	2	.131	-
	baba	126	139,71				
	anne babanın her ikisi	77	160,59				
Aktif başa çıkma	anne	85	116,48	25.691	2	.000	Baba- her ikisi
	baba	126	141,04				Anne-her ikisi
	anne babanın her ikisi	77	181,09				
Kaçınan başa çıkma	anne	85	173,84	20.351	2	.000	Anne-her ikisi
	baba	126	142,45				Anne-baba
	anne babanın her ikisi	77	115,47				
Olumsuz başa çıkma	anne	85	162,93	6.275	2	.043	Anne-baba
	baba	126	136,05				

	anne babanın her ikisi	77	137,99				
Duygusal istismar	anne	85	143,30	33.368	2	.000	Baba- her ikisi
	baba	126	171,29				Anne-her ikisi
	anne babanın her ikisi	77	101,98				Anne-baba
Fiziksel istismar	anne	85	117,97	15.092	2	.000	Anne-baba
	baba	126	148,15				Anne-her ikisi
	anne babanın her ikisi	77	167,82				
Soruna yönelme	anne	85	146,62	.805	2	.669	-
	baba	126	139,75				
	anne babanın her ikisi	77	149,94				

Tablo 24 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin boşanma durumunu kimden öğrendiklerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Ölçek geneli için $x^2=44.007$; ait olma alt boyutu için $x^2=23.047$; güç alt boyutu için $x^2=49.288$; özgürlük alt boyutu için $x^2=24.005$; eğlence alt boyutu için $x^2=29.438$, $p<.05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre, boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma genel düzeyleri ile alt boyutlarının boşanmayı kimden öğrendikleri açısından incelendiğinde; her iki ebeveynden öğrenmiş olan ergenlerin annesinden öğrenen ve babasından öğrenen öğrencilere göre daha yüksek düzeyde temel ihtiyaçlarının, ait olma, güç, özgürlük ve eğlence ihtiyacının karşılandığı görülmektedir.

Tablo 24 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma becerileri düzeylerinin boşanmayı kimden öğrendiklerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Aktif başa çıkma alt boyutu için $x^2=25.691$; kaçınan başa çıkma alt boyutu için $x^2=20.351$; olumsuz başa çıkma alt boyutu için $x^2=6.275$, $p<.05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre, boşanmış aileye sahip ergenlerin aktif başa çıkma düzeylerinin boşanma durumunu kimden öğrendiği durumuna göre incelendiğinde; her ikisinden öğrenen öğrencilerin annesinden öğrenen ve babasından öğrenen gruba göre daha

yüksek düzeyde aktif başa çıkma düzeyleri olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin kaçınan başa çıkma düzeylerinin boşanma durumunu kimden öğrendiği durumuna göre incelendiğinde; annesinden öğrenen öğrencilerin babasından öğrenen ve her ikisinden öğrenen öğrencilere göre daha fazla kaçınan başa çıkma düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin olumsuz başa çıkma düzeylerinin boşanma durumunu kimden öğrendiği durumuna göre incelendiğinde; annesinden öğrenen öğrencilerin babasından öğrenenlere göre daha yüksek olumsuz başa çıkma düzeyleri olduğu görülmektedir.

Tablo 24 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme alt boyutlarından fiziksel istismar ve duygusal istismar düzeylerinin boşanmayı kimden öğrendikleri durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Duygusal istismar alt boyutu için $\chi^2=33.368$; fiziksel istismar alt boyutu için $\chi^2=15.092$, $p<.05$). Bu durumda hangi grup ortancaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla parametrik olmayan Dunn-Bonferroni Metodu kullanılmıştır. Bu test sonucuna göre, boşanmış aileye sahip ergenlerin duygusal istismar düzeyinin boşanmayı kimden öğrendikleri durumu açısından incelendiğinde; her ikisinden öğrenen ergenlerin annesinden ve babasından öğrenen ergenlere göre daha düşük, anneden öğrenenlerin babadan öğrenenlere göre daha düşük duygusal istismar düzeyleri olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin fiziksel istismar düzeyinin boşanmayı kimden öğrendikleri durumu açısından incelendiğinde; anneden öğrenen ergenlerin babadan ve her ikisinden öğrenen öğrencilere göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma durumları, başa çıkma becerileri ve romantik ilişkilerde sorun çözme becerilerinin incelenmesinin amaçlandığı araştırmadan elde edilen bulguların sonuçları değerlendirilecek ve tartışılacaktır. Araştırmada boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin bazı sosyodemografik özelliklerine göre başa çıkma becerileri, temel ihtiyaçlarının karşılanma durumları ve romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği, Ergenler için Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği isimlerindeki ölçme araçları kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan ergen bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin hem temel ihtiyaçların genel karşılanma durumunda hem de güç ve eğlence boyutunda boşanmamış aileye sahip olanlarda daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu veri göz önüne alındığında ailede yaşanan boşanma durumu ergen bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılanması noktasında olumsuz bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Alan yazını incelendiğinde Türkgüzeli (2019) tarafından yapılan çalışmada da boşanmamış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma durumları boşanmış aileye sahip ergenlere göre olumlu yönde farklılık göstermektedir. Söz konusu çalışmada da güç ve eğlence alt boyutlarının yanı sıra ait olma ihtiyacının da boşanmamış aileye sahip ergenlerde olumlu yönde farklılaştığı görülmektedir (Türkgüzeli, 2019).

Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde, ergenlerin başa çıkma düzeylerinin boşanmış aileye sahip olup olmama durumuna göre, genel başa çıkma becerileri, kaçınan başa çıkma becerileri, aktif başa çıkma becerileri ve olumsuz başa çıkma becerileri anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ergenlerin başa çıkma durumları incelendiğinde kaçınan başa çıkma düzeylerinin boşanmamış aileye sahip olan ergenlerde daha yüksek olduğu görülmüştür. Ulaşılabilir alan yazını incelendiğinde bu araştırmanın bulgusuna paralellik gösteren bir bulguya rastlanmamıştır. Ancak paralellik göstermeyen bir çalışmaya göre ise, boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin başa çıkmalarını karşılaştıran bir araştırmada boşanmamış aileye sahip ergenlerin aktif başa çıkma becerilerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Öztürk, 2019). Ergenlik dönemi kişinin benlik oluşumunun gerçekleştiği bir dönemdir ve bu dönemde bireyin içerisinde bulunduğu ailenin yapısı, aile üyeleri ile olan ilişkileri, çevreden gelen uyarıcılar, arkadaşlıkları, bulunduğu toplum içerisindeki gelenekler gibi çeşitli faktörler bireyi etkilemektedir (Steinberg, 2017; Yıldız, 2021). Bu bağlamda

bulgular arasındaki farklılaşmanın katılımcıların içerisinde bulunduğu aile yapısının ve aile ilişkilerinin farklı olması nedeniyle olabileceği düşünülmüştür.

Ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri incelendiğinde, romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin boşanmış aileye sahip olup olmamaya göre duygusal istismar ve fiziksel istismar konularında anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Bulgular incelendiğinde, boşanmamış aileye sahip ergenlerin duygusal istismar, fiziksel istismar ve soruna yönelme alt tutumlarında daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu veriler ışığında boşanmamış aileye sahip ergenlerin, boşanmış aileye sahip ergenlere göre, daha olumsuz sorun çözme davranışlarından olan fiziksel istismar ve duygusal istismara başvurduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra boşanmış aileye sahip ergenler de boşanmamış aileye sahip ergenlere göre soruna yönelme davranışına daha az başvurdukları görülmüştür. Ulaşılabilir alan yazını incelendiğinde, bu konuda benzer bir araştırmanın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak alan yazın incelendiğinde, romantik ilişkilerde sorun çözme ile ilgili sosyal ilgi değişkeninin araştırıldığı öğrenilmiştir. Bu araştırmaya göre, sosyal ilgi arttıkça ergenlerin romantik ilişkilerinde duygusal istismara ve fiziksel istismara yönelmelerinin azaldığı görülürken, ergenlerde soruna yönelmesi arttıkça sosyal ilginin de aynı doğrultuda arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Kalkan, 2010). Bu doğrultuda, bu araştırmadaki boşanmamış aileye sahip ergenlerin soruna yönelmelerinin boşanmış aileye sahip ergenlere oranla daha yüksek olması, boşanmış aileye sahip ergenlerin de duygusal ve fiziksel istismar tutumları noktasında daha olumlu tutumlara sahip olduğunun saptanması araştırmaya katılan ergenlerin sosyal ilgi ve sosyal destek düzeyleri ile ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma, temel ihtiyaçlarının karşılanma durumları ve romantik ilişkilerde sorun çözme davranışlarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Bulgular incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin özgürlük ve eğlence ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin kızlarda daha yüksek olduğu ve dolayısıyla boşanmış aileye sahip kızların eğlence ve özgürlük ihtiyaçlarının erkeklere göre daha fazla karşılandığını söylemek mümkündür. Ulaşılabilir alan yazın incelendiğinde, Türkgüzeli (2019) tarafından boşanmış ve boşanmamış aileye sahip çocukların temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma durumları incelenmiş, ancak cinsiyet değişkeni ile karşılaştırma yapılmamıştır. Alan yazında bu konu ile ilgili benzer çalışma bulunmaması nedeniyle farklı çalışmalara bakılmış ve bu araştırmanın bulguları ile paralellik gösteren ve göstermeyen çalışmalara rastlanmıştır. Serin (2021), ortaokul öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada erkeklerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma durumlarının kızlara oranla

daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Kesici, Üre, Bozgeyikli ve Sünbül (2003), lise öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada kız öğrencilerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Yine Çelikkaleli, Gökçakan ve Çaprı'de (2005) lise öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada kız öğrencilerin temel ihtiyaçlarının karşılanma durumlarının erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgulardaki farklılaşmanın, araştırmadaki katılımcıların gelişim dönemlerinin farklı olmasının bulguları etkileyebileceği düşünülmüştür.

Araştırmada boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma düzeylerinin cinsiyete göre, genel başa çıkma düzeyi ile, aktif başa çıkma düzeyinin anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin genel başa çıkma düzeyleri ile aktif başa çıkma düzeylerinin kızlarda daha yüksek olduğu görülmektedir. Alan yazını incelendiğinde boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin başa çıkma becerilerini cinsiyete göre karşılaştıran bir çalışmada bu araştırmaya paralellik gösteren boşanmış aileye sahip kızların erkeklere oranla başa çıkma stratejilerini daha yüksek düzeyde kullandıkları paylaşılmıştır (Öztürk, 2019).

Boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri düzeylerinin cinsiyete göre, duygusal istismar ve fiziksel istismar davranışına başvurmada anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bulgular incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin, duygusal istismar ve fiziksel istismar davranışlarına başvurma durumunun kızlarda daha yüksek olduğu görülmektedir. Ulaşılabilir alan yazın incelendiğinde araştırmanın bu bulgusu ile ilgili benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak romantik ilişkilerde sorun çözme ile ilgili farklı araştırmalar tarandığında, bu araştırmanın bulgularını destekleyen çalışmalara rastlanmıştır. Kalkan (2010) yapmış olduğu çalışmada, kızların romantik ilişkilerde sorun çözmede soruna yönelmeye erkeklerden daha yüksek düzeyde başvurduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı zamanda Çetin, Güngör Aytar, Pak ve Artık (2016), lise öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada, kızların romantik ilişkilerde sorun çözmede duygusal istismara erkeklerden daha yüksek oranda başvurdukları sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmada boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri düzeylerinin, anne eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme tutumlarının anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda boşanmış aileye sahip ergenlerin duygusal istismar düzeyleri, annenin eğitim durumu açısından anlamlı bir farklılık göstermektedir. Lisans ve lisansüstü anne eğitim düzeyine sahip

ergenlerin duygusal istismar düzeyleri ilkokul ve ortaokul anne eğitim düzeyine sahip çocuklara göre daha yüksek olduğu; lise anne eğitim düzeyine sahip ergenlerin duygusal istismar düzeylerinin ilkokul anne eğitim düzeyine sahip ergenlere göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin fiziksel istismar düzeyleri ise anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; lisans ve lisansüstü anne eğitim düzeyine sahip çocukların lise anne eğitim düzeyine sahip olan ergenlere göre daha yüksek fiziksel istismar düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin soruna yönelme düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; lisans ve lisansüstü anne eğitim düzeyine sahip ergenlerin ortaokul ve ilkokul anne eğitim düzeyine sahip ergenlere göre daha az soruna yönelme düzeyinde olduğu gözlenmektedir. Bu veriler ışığında anne eğitim durumunun artmasının boşanmış aileye sahip ergenin romantik ilişkilerde sorun çözme tutumlarını olumlu yönde geliştirmediğini söylemek mümkündür.. Ulaşılabilir alan yazın incelendiğinde, Aktaş'ın (1994) öğrencilerle yapmış olduğu çalışmada da anne eğitim düzeyi lisans olan öğrencilerin duygusal istismara ve fiziksel istismara başvurma düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Aktaş'ın (1994) yapmış olduğu çalışma bu araştırmanın bulgusunu destekler niteliktedir. İymen (2020) tarafından yapılan bir araştırmada ise boşanmış aileye sahip ergenlerin sosyal beceri ve kaygı düzeyleri incelemiş ve anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya konmuştur. Bu veriler göz önüne alındığında annenin yüksek eğitimi olmasının çocukların romantik ilişkilerde istenmeyen sorun çözme davranışlarından olan duygusal istismara başvurmayı etkilemediği sonucuna ulaşılabılır.

Araştırmada boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme durumları, babalarının eğitim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme tutumlarından duygusal istismara başvurma eğilimi düzeyleri, baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun lise ve lisans ve lisansüstü grubundan daha az duygusal istismar düzeyi olduğu, ortaokul grubunun lise ve lisans ve lisansüstü grubundan daha az duygusal istismar düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme tutumlarından fiziksel istismara eğilim düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun lise ve ortaokul grubuna göre daha yüksek düzeyde fiziksel istismar düzeyi olduğu, lisans ve lisansüstü grubunun ortaokul grubuna göre daha yüksek düzeyde fiziksel istismar düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin soruna yönelme düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; lisans ve lisansüstü grubunun lise ve ortaokul grubuna göre daha düşük soruna yönelme düzeyi olduğu

görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde; doğrudan bu konu ile ilgili bir araştırma bulunamamıştır. Ancak benzer bir çalışmada üniversite öğrencilerinin baba eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin romantik ilişkilerinde sorun çözmek için fiziksel istismara ve duygusal istismara daha yüksek düzeyde başvurdukları bulgusuna ulaşılmıştır (Çetin, Güngör Aytar, Pak ve Artık, 2016). Bu bulgu çalışmayı destekler nitelikte bir bulgudur. İymen (2020) tarafından yapılan bir çalışmada ise boşanmış aileye sahip ergenlerin sosyal beceri ve kaygı düzeyleri incelenmiş ve baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya konmuştur. Çalışmada edinilen bulgular ışığında boşanmış aileye sahip ergenlerin babalarının eğitim düzeylerinin artması, bu ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözmeye ilişkin olumlu tutumlar sergileme eğiliminde olmalarına katkı sağlamadığını söylemek mümkündür.

Araştırmada anne ve baba eğitim durumlarının çalışmaya katılan ergenlerin başa çıkma becerilerinin farklılaşp farklılaşmadığı da incelenmiştir. İncelemeler sonucunda boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma genel düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkökul grubunun lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek başa çıkma düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin aktif başa çıkma düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkökul grubunun ortaokul, lise ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek aktif başa çıkma düzeyinin olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin olumsuz başa çıkma düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; ortaokul grubunun ilkökul grubuna göre daha yüksek olumsuz başa çıkma düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Ulaşılabilir alan yazını incelendiğinde boşanmış aileye sahip ergenlerin başa çıkma becerilerinin anne eğitim durumuna göre karşılaştırma yapan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak literatür taraması sonucunda boşanmış aileye sahip ergenlerin anne eğitim durumları, ebeveyne yabancılaşma ve depresyon düzeyleri açısından karşılaştırıldığı görülmüştür (Turgut, 2021). Söz konusu çalışmada lisans mezunu anneye sahip boşanmış aile çocuklarının en yüksek yabancılaşma düzeyine sahip olduğu görülmektedir (Turgut, 2021). Bu doğrultuda sözü edilen çalışma verisi ile bu çalışmada elde edilen verilerin de paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Baba eğitim durumuna göre ergenlerin başa çıkma becerilerinin farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular incelendiğinde, boşanmış aileye sahip öğrencilerin başa çıkma genel düzeyleri; ilkökul grubunun lise grubuna göre daha yüksek başa çıkma düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin aktif başa çıkma düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkökul grubunun ortaokul, lise ve lisans ve lisansüstü

grubuna göre daha yüksek aktif başa çıkma düzeyinin olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin kaçınan başa çıkma düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde, lise grubunun lisans ve lisansüstü ve ortaokul grubuna göre daha düşük kaçınan başa çıkma düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Boşanmış aileye sahip ergenlerin olumsuz başa çıkma düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; lisans ve lisansüstü grubunun ortaokul grubuna göre daha yüksek olumsuz başa çıkma düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Sözü geçen veriler göz önüne alındığında boşanmış aileye sahip ergenlerin babalarının eğitim durumlarının yükselmesi, bu ergenlerin daha olumlu başa çıkma becerileri sergilemelerine katkı sağlamadığını söylemek mümkündür. Bu noktada Turgut (2021) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre baba eğitim düzeyi boşanmış aileye sahip çocukların yabancılaşma ve depresyon düzeyleri üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı ortaya konmuştur. Bu durum boşanma sonrasında velayetin genellikle anneye veriliyor olması, yabancılaşan ebeveynin genellikle baba olması durumları ile açıklanabilir (Turgut, 2021).

Araştırmada boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma durumlarının anne ve baba eğitim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. İlgili bulgulara göre, boşanmış aileye sahip katılımcıların temel ihtiyaçlarının karşılanma genel düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun ortaokul ve lise grubuna göre daha yüksek düzeyde temel ihtiyaçlarının karşılandığı; lisans ve lisansüstü grubunun lise ve ilkokul grubuna göre daha düşük düzeyde temel ihtiyaçlarının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip katılımcıların ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; lisans ve lisansüstü grubunun ortaokul ve ilkokul grubuna göre daha düşük düzeyde ait olma ihtiyacının karşılandığı, lise grubunun ortaokul ve ilkokul grubuna göre daha düşük düzeyde ait olma ihtiyacının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip katılımcıların güç ihtiyacının karşılanma düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun lise, ortaokul ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek düzeyde güç ihtiyacını karşıladığı, lise grubunun lisans ve lisansüstü gruba göre daha yüksek düzeyde güç ihtiyacını karşıladığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin ortaokul grubundan daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkokul grubunun eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin ortaokul ve lisans ve lisansüstü grubundan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda boşanmış aileye sahip ergenlerin temel

ihtiyaçlarının karşılanma durumlarının annenin eğitim durumu arttıkça daha olumsuz sonuç verdiği söylenebilir. Ulaşılabilir alan yazın incelendiğinde; bu araştırma bulgusu doğrultusunda bir çalışmaya rastlanmamış ve benzer araştırmalar incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırma bulgusuna paralellik göstermeyen Çelikkaleli, Gökçakan ve Çapri (2005), yapmış oldukları araştırmada diğer psikolojik ihtiyaçların karşılanma durumunu anne eğitim düzeyine göre incelemişlerdir ve gösteriş psikolojik ihtiyacının, özerklik psikolojik ihtiyacının karşılanma durumu anne eğitim düzeyi arttıkça yükseldiği, uyarlık psikolojik ihtiyacının ve düzen psikolojik ihtiyacının karşılanma durumu anne eğitim düzeyi arttıkça düştüğü sonucuna varılmıştır. Ulaşılabilir alan yazında paralellik gösteren bulguya rastlanmamıştır. Anne eğitim düzeyi yükseldikçe annelerin iş hayatına girme durumları artmaktadır ve Aktaş (1994: 11) çalışan annenin çocuğu ile ilgili yapması gerekenleri yeteri kadar yapamadığından söz etmiştir. Bu doğrultuda annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarının ihtiyaçlarını yeteri kadar karşılayamadığı için temel ihtiyaçların karşılanma durumunun düşebileceği düşünülmüştür. Bu durumun nedenleri daha derinlemesine yapılacak araştırmalarla ortaya konulabilir.

Temel ihtiyaçların karşılanma durumları baba eğitim durumlarına göre incelendiğinde; boşanmış aileye sahip katılımcıların temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri baba eğitim durumu açısından; ilkökul grubunun temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin lise, ortaokul ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek olduğu, ortaokul grubunun temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin lise ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Boşanmış aileye sahip katılımcıların ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkökul grubunun ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyinin lise ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek olduğu, ortaokul grubunun ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyinin lise ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip katılımcıların güç ihtiyacının karşılanma düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkökul grubunun güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin lise ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek olduğu, ortaokul grubunun güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin lise ve lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyleri baba eğitim durumu açısından incelendiğinde; ilkökul grubunun eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin ortaokul, lise, lisans ve lisansüstü grubuna göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Ulaşılabilir alan yazın incelendiğinde; bu bulgu doğrultusunda herhangi bir çalışmaya rastlanmamış benzer çalışmalar araştırılmıştır. Diğer psikolojik ihtiyaçların karşılanma durumu ile baba eğitim düzeyi değişkeni karşılaştırılmıştır. Söz konusu

araştırmada gösteriş ihtiyacının, özerklik ihtiyacının karşılanma durumlarının, baba eğitim düzeyi arttıkça yükseldiği, uyarlık ihtiyacının ve düzen ihtiyacının karşılanma durumlarının baba eğitim düzeyi arttıkça düştüğü bulgusuna ulaşıldığı görülmüştür. Bu araştırma bulgusunu destekleyen herhangi bir literatüre rastlanmamıştır. Baba eğitim düzeyi yükseldikçe temel ihtiyaçların karşılanma durumunun düşmesinin, babanın eğitim düzeyi arttıkça iş yükünün artmış olabileceği ve bu nedenle çocuğunun ihtiyacını yeteri kadar karşılayamayabileceği ve bununda bulguları etkileyebileceği düşünülmüştür.

Araştırmada ailesi boşanmış öğrencilerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri, başa çıkma düzeyleri ve romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin kiminle yaşadıklarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere bazı istatistiksel testler uygulanmıştır. Elde edilen verilere göre boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin hem temel ihtiyaçların karşılanması genelinde hem de güç, özgürlük ve eğlence alt başlıklarında anne ile yaşayan çocuklarda yüksek olduğu ve dolayısıyla anne ile yaşayan çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanması durumu diğer ebeveyne kıyasla daha olumlu yönde gelişim gösterdiğini söylemek mümkündür. Boşanmış aileye sahip çocukların başa çıkma düzeylerinin ise hem genel başa çıkma hem de aktif başa çıkma, düzeylerinin anne ile yaşayan çocuklarda yüksek olduğu ve dolayısıyla anne ile yaşayan çocukların lehine olduğunu söylemek mümkündür. Alan yazını incelendiğinde; boşanmış ebeveyn çocukları ile yapılan bir araştırmada, çocuklara boşanma sonrasında anne ve babalarıyla ilişkilerinin nasıl olduğu sorulmuş ve çocukların büyük çoğunluğu anneleri ile olan ilişkilerini olumlu olarak tarif ederken, babaları ile olan ilişkilerini ilgisiz, ihmal edici ve yalnız hissettiren bir ilişki olarak tarif etmişlerdir (Sancaklı, 2014). Bu doğrultuda alan yazından elde edilen bilgi araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmada ailesi boşanmış öğrencilerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri, başa çıkma düzeyleri ve romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin psikolojik yardım alma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere bazı ölçekler uygulanmış ve uygulanan ölçeklerden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde boşanmış aileye sahip ergen katılımcıların temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin ve ait olma, güç, özgürlük ve eğlence alt başlıklarında psikolojik yardım almayanlarda daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumdan yola çıkılarak çocuğun psikolojik yardım alıyor olması ailenin çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılaması hususunda bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Boşanmış aileye sahip çocukların başa çıkma düzeylerinde olumsuz başa çıkma tutumlarından kaçınan başa çıkma ve olumsuz başa çıkma

düzeylerinin psikolojik yardım alan çocuklarda daha yüksek olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerde romantik ilişkilerde sorun çözme tutumlarından duygusal istismar, fiziksel istismar ve soruna yönelme tutumlarının psikolojik yardım alan çocukların daha yüksek olduğu görülmektedir. Alan yazını incelendiğinde Çamkuşu-Arifoğlu (2006) tarafından geliştirilen Çocuklar İçin Boşanmaya Uyum Programı'nın dokuz ve on iki yaş aralığında bulunan boşanmış aileye sahip çocukların boşanmaya uyum ve kaygı düzeylerini düşürme noktasında olumlu etkiye sahip olduğu görülmektedir. Yine Yaşam Becerileri Eğitim Programı'nın boşanmış aileye sahip ilkökul dört. ve ortaokul beşinci sınıf düzeyindeki çocukların boşanma durumuna uyum sağlama konusunda olumlu etkiye sahip olduğu belirtilmektedir (Şentürk ve Aydın, 2014). Yine Arsu ve diğerleri (2018) tarafından Boşanmaya Uyum Grupla Psikolojik Danışma Programı'nın anne ve babası boşanmış çocukların yeni duruma uyum sağlama ve psikolojik iyi oluşlarını artırma konusunda olumlu etkilere sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte alan yazını incelendiğinde Türkiye'de boşanma süreci ve sonrası adına çocuklara sağlanacak psikolojik destekler konusunda sınırlı sayıda çalışma bulunmak ve ilgili üniversite programlarında müfredatta yer almadığı görülmektedir (Sayan Karahan, 2022). Bu bağlamda araştırmada temel ihtiyaçlar, başa çıkma ve romantik ilişkilerde sorun çözme tutumlarının psikolojik yardım alan katılımcılarda daha olumsuz yönde çıkmasının nedeni ruh sağlığı profesyonellerinin eğitim süreçlerinde boşanmış aileye sahip bireylere yönelik yapılabilecek çalışmalara yönelik yeterli donanımla mezun olamayışlarından kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırmada ailesi boşanmış ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri, başa çıkma düzeyleri ve romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin boşanıldığındaki yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere bazı analizler yapılmıştır. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip ergen katılımcıların temel ihtiyaçlarının karşılanma genel düzeyleri boşanıldığındaki yaş durumu açısından incelendiğinde; 0-5 yaş grubunun 10-15 yaş ile 5-10 yaş grubundan daha yüksek temel ihtiyaçlarının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin ait olma ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri boşanıldığındaki yaş durumu açısından incelendiğinde; 0-5 yaş grubunun 10-15 yaş ile 5-10 yaş grubundan daha yüksek ait olma ihtiyaçlarının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin güç ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri boşanıldığındaki yaş durumu açısından incelendiğinde; 0-5 yaş grubunun 10-15 yaş grubundan daha yüksek güç ihtiyaçlarının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin özgürlük ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri boşanıldığındaki yaş durumu açısından incelendiğinde; 0-5 yaş grubunun 10-15 yaş ile 5-10 yaş grubundan daha

yüksek özgürlük ihtiyaçlarının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin eğlence ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri boşanıldığındaki yaş durumu açısından incelendiğinde; 0-5 yaş grubunun 10-15 yaş grubundan daha yüksek eğlence ihtiyaçlarının karşılandığı görülmektedir. Söz konusu bulgular ışığında annesi ve babası 0-5 yaş aralığında boşanmış ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma durumları, daha büyük yaşta boşanmış aileyi deneyimleyen ergenlere göre daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Ulaşılabilir alan yazını incelendiğinde; bu araştırma bulgusunu destekleyen veya desteklemeyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ebeveynleri boşandığında 5 yaş ve üzeri olan çocuklar 0-5 yaş grubuna göre sosyal yaşama dahil olmaya başladıkları, okul ve arkadaş gibi değişikliklere adapte olmaya çalıştıkları ve çevreye ilgilerinin daha fazla arttığı bir dönemdedirler (Öztop vd., 2018). Bu bağlamda, boşanıldığındaki yaşın 0-5 yaşa oranla 5-10 veya 10-15 yaşta temel ihtiyaçların karşılanma durumlarının düşmesini bu çocukların adaptasyon ve değişim sürecindekiyle anne baba ayrılığına maruz kalması ve bu nedenle temel ihtiyaçlarının karşılanmasında yetersizlik yaşamış olabileceği düşünülebilir.

Boşanmış aileye sahip öğrencilerin romantik ilişkilerde sorun çözme düzeyi ile fiziksel istismar düzeyleri boşanıldığında yaş durumu açısından incelendiğinde; 0-5 yaş grubunun 10-15 yaş ile 5-10 yaş grubundan daha yüksek, 5-10 yaş grubunun 10-15 yaş grubundan daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin duygusal istismar düzeyi boşanıldığında yaş durumu açısından incelendiğinde; 5-10 yaş grubunun 10-15 yaş ve 0-5 yaş grubundan daha düşük duygusal istismar düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin soruna yönelme düzeyleri boşanıldığında yaş durumu açısından incelendiğinde; 10-15 yaş grubunun 0-5 yaş ve 5-10 yaş grubuna göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Ulaşılabilir alan yazını incelendiğinde; boşanmış aileye sahip çocukların boşanmayı yaşadıkları yaş değişkenine göre incelemeler yapılan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Yapılan araştırmalar daha çok boşanma sonrası bakım veren ebeveynlerden uzaklaşan bebeklerin bağlanma stilleri üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür (Erdim ve Ergün, 2016; Ünlü, 2015; Nair ve Murray, 2005).

Araştırmada ailesi boşanmış katılımcıların temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri, başa çıkma düzeyleri ve romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin boşanma nedenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere çeşitli veri toplama ve analiz çalışmaları yapılmıştır. Elde edilen verilere göre, boşanmış aileye sahip katılımcıların temel ihtiyaçlarının karşılanma genel düzeyleri boşanma nedeni açısından incelendiğinde; maddi sorunlar grubunun şiddet, aldatma ve sorumsuzluk gruplarından daha düşük düzeyde temel ihtiyaçların karşılanma

düzeyi olduğu görülmektedir. Buna göre maddi sorunlardan dolayı boşanan aileye sahip çocukların temel ihtiyaçlarının daha düşük düzeyde karşılandığı söylenebilir. Boşanmış aileye sahip katılımcıların ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyleri boşanma nedeni durumu açısından incelendiğinde; uyumsuzluk grubunun maddi sorunlar grubundan daha düşük düzeyde ait olma ihtiyacının karşılandığı görülmektedir. Bu bağlamda anne ve babası, çiftler arasındaki uyumsuzluktan kaynaklı boşanan çocukların ait olma ihtiyaçlarının maddi sorunlardan dolayı boşanan anne ve babaların çocuklarına göre daha az karşılandığını söylemek mümkündür. Boşanmış aileye sahip katılımcıların güç ihtiyacının karşılanma düzeyleri anne ve babanın boşanma nedeni açısından incelendiğinde; maddi sorunlardan dolayı boşanan grubunun aldatma ve sorumsuzluk nedeniyle boşanan anne ve baba grubuna göre daha düşük düzeyde, şiddet grubunun sorumsuzluk ve aldatma grubuna göre daha düşük düzeyde ve uyumsuzluk grubunun aldatma grubuna göre daha düşük düzeyde güç ihtiyacının karşılandığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Boşanmış aileye sahip katılımcıların özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyleri anne ve babanın boşanma nedeni açısından incelendiğinde; maddi sorunlar grubunun şiddet, aldatma, uyumsuzluk ve sorumsuzluk grubundan daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Bu bağlamda maddi sorunlar nedeniyle boşanan anne ve babaya sahip ergenlerin diğer sebeplerden dolayı boşanan anne babaya sahip ergenlerden daha düşük düzeyde özgürlük ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini söylemek mümkündür. Boşanmış aileye sahip katılımcıların eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyleri anne ve babalarının boşanma nedeni açısından incelendiğinde; maddi sorunlar grubunun şiddet, aldatma, uyumsuzluk ve sorumsuzluk grubundan daha düşük düzeyde karşılandığı ortaya çıkmaktadır. Temel ihtiyaçların karşılanmasının boşanma nedenine göre karşılaştırılmasına dair bulgular göz önüne alındığında ihtiyaçların karşılanma durumları daha çok maddi sorunlardan dolayı boşanan aileye sahip ergenlerde düşük düzeydedir. Bu durum temel ihtiyaçların karşılanması konusunda maddi güce sahip olmanın önemli bir yere sahip olması genel geçer bilgisinin varlığı ile açıklanabilir.

Boşanmış aileye sahip katılımcıların aktif başa çıkma düzeyi boşanma nedeni açısından incelendiğinde; uyumsuzluk grubunun şiddet, maddi sorunlar ve sorumsuzluk grubuna göre daha düşük düzeyde, aldatma grubunun maddi sorunlar ve sorumsuzluk grubuna göre daha düşük düzeyde, şiddet grubunun sorumsuzluk grubuna göre daha düşük düzeyde aktif başa çıkma düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip katılımcıların kaçınan başa çıkma düzeyi boşanma nedeni açısından incelendiğinde; aldatma grubunun sorumsuzluk, şiddet, uyumsuzluk ve maddi sorunlar grubuna göre daha düşük, sorumsuzluk grubunun şiddet grubuna göre daha düşük kaçınan başa çıkma düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye

sahip katılımcıların olumsuz başa çıkma düzeyi boşanma nedeni açısından incelendiğinde; aldatma grubunun sorumsuzluk, şiddet, uyumsuzluk ve maddi sorunlar grubuna göre daha düşük, uyumsuzluk grubunun maddi sorunlar ve şiddet grubuna göre daha düşük, sorumsuzluk grubunun şiddet grubuna göre daha düşük olumsuz başa çıkma düzeyleri olduğu görülmektedir.

Boşanmış aileye sahip katılımcıların duygusal istismar düzeyi boşanma nedeni açısından incelendiğinde; aldatma grubunun maddi sorunlar ve şiddet grubundan daha düşük, uyumsuzluk grubunun maddi sorunlar grubundan daha düşük duygusal istismar düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip katılımcıların fiziksel istismar düzeyi boşanma nedeni açısından incelendiğinde; aldatma grubunun sorumsuzluk, şiddet ve maddi sorunlar grubundan daha düşük olduğu görülmüştür. Bu veriler ışığında anne ve babası aldatma nedeni ile boşanmış ergenlerin fiziksel istismara başvurma eğilimlerinin diğer boşanma nedenlerinden oluşan anne ve baba ayrılığına sahip çocuklardan daha düşük düzeyde olduğu söylenebilir. Boşanmış aileye sahip katılımcıların soruna yönelme düzeyi boşanma nedeni açısından incelendiğinde; maddi sorunlar grubunun şiddet, aldatma, uyumsuzluk ve sorumsuzluk grubundan daha yüksek soruna yönelme düzeyi olduğu görülmektedir.

Ulaşılabilir alan yazını incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin anne ve babalarının boşanma nedenleri, temel ihtiyaçlarının karşılanması, başa çıkma ve romantik ilişkilerde sorun çözme tutumları açısından inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak boşanma nedeni bağlamında Kaçmaz (2020) tarafından yapılan bir çalışmada bağlanma stilleri, ilişki doyumu ve reddedilme duyarlılıkları incelenmiştir. Söz konusu araştırma bulguları incelendiğinde diğer boşanma nedenini seçen çocukların kaygı düzeyleri, aldatma nedenini seçenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte diğer boşanma nedenlerine sahip anne baba çocuklarının kaçınma davranışları aldatma nedeninden boşananlardan daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Turgut (2021) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise boşanma nedenine göre ebeveyne yabancılaşma ve depresyon düzeylerinde farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Söz konusu araştırmada boşanma nedenlerinden aldatma ve şiddet görme nedenleri ekonomik ve diğer nedenlere göre daha yüksek depresyon ve ebeveyne yabancılaşma düzeyine sebep olduğu görülmektedir. Atıfta bulunulan araştırmalar ile bu araştırma arasında benzerlik ve farklılık gösteren noktalar olduğu anlaşılmaktadır. Bu farklılıkların sebepleri bağımlı değişkenlerin farklı olması, örneklem gruplarındaki farklılıklar, kullanılan veri toplama araçlarının farklılıkları gibi nedenlerden kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmada ailesi boşanmış katılımcıların temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri, başa çıkma düzeylerinin ve romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin diğer ebeveyn ile görüşme durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere veri toplama ve toplanan verilerin analizi çalışmaları yapılmıştır. Elde edilen bu verilere göre boşanmış aileye sahip ergen katılımcıların temel ihtiyaçların karşılanması durumunun geneli ve ait olma düzeyleri diğer ebeveyn ile görüşen ergenlerde daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Boşanmış aileye sahip katılımcıların genel başa çıkma düzeylerinin, aktif başa çıkma, kaçınan başa çıkma ve olumsuz başa çıkma düzeylerinin diğer ebeveyn ile görüşenlerde daha düşük olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerde sorun çözme tutumlarından fiziksel istismar ve soruna yönelme düzeylerinin diğer ebeveyn ile görüşenlerde daha düşük olduğu görülmektedir. Ulaşılabilir alan yazını incelendiğinde bu boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçlar, başa çıkma, romantik ilişkilerde sorun çözme konularında diğer ebeveyn ile görüşme durumuna göre karşılaştırma yapan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak literatür taraması sonucunda boşanmış aileye sahip ergenlerin diğer ebeveyn ile görüşme durumları ebeveyne yabancılaşma ve depresyon düzeyleri açısından karşılaştırıldığı görülmüştür (Turgut, 2021). Söz konusu araştırmada diğer ebeveyn ile görüşmeyen boşanmış aile çocuklarının depresyon ve ebeveyne yabancılaşma düzeylerinin diğer ebeveyn ile görüşen boşanmış aile çocuklarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmüştür (Turgut, 2021). Bu noktada boşanmış aileye sahip ergenlerin temel ihtiyaçları, başa çıkma becerileri ve romantik ilişkilerde sorun çözme tutumlarını diğer ebeveyn ile görüşme durumuna göre karşılaştırmayı amaçlayan bu araştırmada; diğer ebeveyn ile görüşmeyen katılımcıların, görüşenlere göre daha olumlu sonuçlar ortaya koyması, diğer ebeveyn ile görüşmeyen katılımcıların görüşmedikleri ebeveyne yabancılaşması sonucu, herhangi bir olumsuz etkilenme yaşamaması durumu ile açıklanması söz konusu olabilir.

Araştırmada ailesi boşanmış katılımcıların temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri, başa çıkma düzeyleri ve romantik ilişkilerde sorun çözme düzeylerinin boşanmayı kimden öğrendiklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere veri toplama ve analizi çalışmaları yapılmıştır. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin temel ihtiyaçlarının karşılanma genel düzeyleri ile alt boyutlarının boşanmayı kimden öğrendikleri açısından incelendiğinde; her iki ebeveynden öğrenmiş olan öğrencilerin annesinden öğrenen ve babasından öğrenen öğrencilere göre daha yüksek düzeyde temel ihtiyaçlarının, ait olma, güç, özgürlük ve eğlence ihtiyacının karşılandığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip katılımcıların aktif başa çıkma düzeylerinin boşanma durumunu kimden öğrendiği durumuna göre incelendiğinde; her

ikisinden öğrenen öğrencilerin annesinden öğrenen ve babasından öğrenen ergen grubuna göre daha yüksek düzeyde aktif başa çıkma düzeyleri olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip katılımcıların kaçınan başa çıkma düzeylerinin boşanma durumunu kimden öğrendiği durumuna göre incelendiğinde; annesinden öğrenen öğrencilerin babasından öğrenen ve her ikisinden öğrenen öğrencilere göre daha fazla kaçınan başa çıkma düzeyi olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip katılımcıların olumsuz başa çıkma düzeylerinin boşanma durumunu kimden öğrendiği durumuna göre incelendiğinde; annesinden öğrenen öğrencilerin babasından öğrenenlere göre daha yüksek olumsuz başa çıkma düzeyleri olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip ergen katılımcıların duygusal istismar düzeyinin boşanmayı kimden öğrendikleri durumu açısından incelendiğinde; her ikisinden öğrenen öğrencilerin annesinden ve babasından öğrenen öğrencilere göre daha düşük, anneden öğrenenlerin babadan öğrenenlere göre daha düşük duygusal istismar düzeyleri olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip katılımcıların fiziksel istismar boşanmayı kimden öğrendikleri durumu açısından incelendiğinde; anneden öğrenen öğrencilerin babadan ve her ikisinden öğrenen öğrencilere göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Söz konusu bulgular toparlandığında; boşanma durumunu her iki ebeveynden öğrenen ergenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanma durumları, başa çıkma becerileri ve romantik ilişkilerde sorun çözme becerileri açısından boşanma durumunu sadece annesinden veya sadece babasından öğrenen ergenlere oranla daha olumlu tutum içerisinde oldukları görülmüştür. Ulaşılabilir alan yazını incelendiğinde; Aydın ve Baran (2012), boşanma sürecinde ebeveyni olan 9-12 yaş grubunun boşanmaya uyumunu çocuğun kimden öğrendiği değişkenine göre incelemiştir. Söz konusu incelemede anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Ancak literatürde çocuğun boşanma durumunu yaşına uygun bir şekilde her iki ebeveynden öğrenmesinin çocuğun yeni kurulacak düzene adaptasyonunu kolaylaştıracağı bilgisi mevcuttur (Öztürk, 2008; Benedek ve Brown, 1997). Bu doğrultuda bu araştırma bulguları atıfta bulunulan kuramsal bilgi ile paralellik göstermiştir.

ALTINCI BÖLÜM

ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularında elde edilen sonuçlar bağlamında benzer konularda çalışmalar yürütecek araştırmacılara ve alanda çalışan psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışman ve öğretmenlere öneriler yapılmıştır.

Araştırmacılara Öneriler

1. Bu araştırma, 13-18 yaş grubundaki çocuklar ile yapılmıştır. Benzer bir araştırmaların farklı yaş grupları ile de yapılması önerilir.
2. Bu araştırmada, anne babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin sosyoekonomik durumu değişkeni ele alınmamıştır. Bu araştırmadan sonra yapılacak benzer çalışmalarda sosyoekonomik durum değişkeninin incelenmesi önerilir.
3. Bu araştırmada, ebeveyni boşanmış katılımcıların anne ve baba eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırmalar yapıldığında, bazı sonuçlarda ilkökul mezunu anneye ve babaya sahip katılımcıların daha yüksek eğitim düzeyi olan anne babaya sahip katılımcılara göre daha olumlu tutumlara sahip olduğu görülmüştür. Bu durumun, tam anlamıyla açıklanabilmesi için daha derinlemesine ve nitel araştırmalar yapılması önerilir.
4. Bu araştırmada elde edilen bazı bulgularda, boşanmış aileye sahip katılımcıların boşanmamış aileye sahip katılımcılara göre daha olumlu tutumlara sahip olduğu görülmüştür. Bu durumun sebebi, aile birliği bozulmamış olsa da aile ikliminin bozulmuş olması ile ilgisi olabilir. Bu doğrultuda, boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerin karşılaştırılacağı araştırmalarda, boşanmamış aileye sahip bireylerin aile iklimlerinin de sorgulanması önerilir.
5. Bu araştırmada, boşanmış aileye sahip katılımcıların hangi ebeveynle yaşamaya devam ettiği durumuna göre karşılaştırmalar yapılmış ve baba ile yaşayan katılımcıların daha olumsuz sonuçlar verdiği görülmüştür. Ortaya çıkan sonuçların daha olumsuz olmasında üvey anne faktörünün olup olmadığının da araştırılması önerilir.

Uygulayıcılara Öneriler

1. Bu araştırmada, boşanmış aileye sahip katılımcıların psikolojik yardım alıyor olma durumlarının, temel ihtiyaçların karşılanmasını, başa çıkma becerilerini ve romantik

ilişkilerde sorun çözme tutumlarını olumlu yönde farklılaştırmadığı tespit edilmiştir. Söz konusu bulgunun nedenleri literatür de araştırıldığında, ruh sağlığı profesyonellerinin boşanmaya maruz kalan bireylere yönelik psikolojik müdahaleler konusunda yeterli eğitime tabi tutulmadıkları sebebi ile ilintili olabileceği düşünülmüştür. Bu bağlamda, ruh sağlığı profesyonellerinin eğitim süreçlerinde boşanma olgusunda psikolojik müdahaleler noktasında daha donanımlı eğitimler verilmesinin sağlanması önerilir.

2. Bu araştırmada, boşanmış aileye sahip ergenlerin romantik ilişkilerinde sorun çözerken duygusal ve fiziksel istismara başvurma eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, boşanmış aileye sahip bireylere romantik ilişkilerinde yaşayabilecekleri çatışmalarla başa çıkma ve olumlu sorun çöme becerisi geliştirmeleri konusunda eğitimler verilmesi önerilir.
3. Araştırmada, boşanmış aileye sahip katılımcının anne babasının boşanma kararını kimden öğrendiği durumu bağlamında karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda, boşanma kararını her iki ebeveyninden öğrenenlerin daha olumlu sonuçlar verdiği görülmüştür. Bu bağlamda, anne babalara boşanma sürecinde çocuklara karşı tutumlarının nasıl olması gerektiği konusunda eğitimler verilmesi önerilir.

YEDİNCİ BÖLÜM

KAYNAKÇA

- Abalı, S. (2006). *Boşanmak İçin Başvuran Kadınların Evlilikteki Cinsel Yaşamlarını Boşanma Nedeni Olarak Görme Durumları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Ahioğlu Lindberg, E. (2011). Piaget ve ergenlikte bilişsel gelişim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (1), 1-10.
- Ahrons, C. R. (1994). *Thegooddivorce*. New York: Harper Collins.
- Aile Araştırma Kurumu. (1991). Türkiye Aile Yıllığı 1991. Ankara: Başkanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması: Ankara; 2014.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2019). *Tek Ebeveynli Aileler*. Ankara: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. Erişim adresi: <https://www.aep.gov.tr/>
- Akıntürk, Y. (2003). Türk Medeni Hukuku, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku. 8. Basım, Cilt 2, s. 231; İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Aksoy, A.B. ve Temel, F. (2016) Ergen ve Gelişimi Yetişkinliğe İlk Adım. 3.Basım, Ankara: Nobel Yayın
- Aktaş, Ö. (2011). *Boşanma nedenleri ve boşanma sonrası karşılaşılan güçlükler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İzmir.
- Aktaş, Y. (1994). Çalışan anne ve çocuğu. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*. 36, 7-12.
- Amato, P. R. (2000). Theconsequences of divorceforadultsandchildren. *Journal of marriage andfamily*, 62(4), 1269-1287.
- Amato, P. R. (2001). Children of divorce in the 1990s: an update of the Amato and Keith (1991) meta-analysis. *Journal of family psychology*, 15(3), 355.
- Amato, P. R. (2010). Research on divorce: Continuingtrendsand New Developments. *Journal of marriage and family*, 72(3), 650-666.
- Anderson, J. R. (2020). Inviting autonomy back to the table: The importance of autonomy for healthy relationship functioning. *Journal of marital and family therapy*, 46(1), 3-14.
- Anderson, S. A., Sabatelli, R. M.,& Kosutic, I. (2013). Systemic and ecological qualities of families. In G. W. Peterson & K. R. Bush (Eds.), *Handbook of marriage and the family*, 121–138. Publisher Name:Springer, Boston, MA.
- Anıl, Y. Ş. (2008). Boşanma Sebebi Olarak Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması (1. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Arıkan, Ç. (1996). Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması: TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. Başbakanlık Aile ve Araştırma Kurumu Yayınları.
- Arias, E. (2007). United States life tables. Hyattsville, Maryland: National Vital Reports, MD: National Center for Health Statistics.

- Arslan, G. (2017). *Anne babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin internet bağımlılığı düzeylerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ticaret Üniversitesi. İstanbul
- Arsu, F., Erbay, E., Ünal, F. G. ve Gürkan, U. (2018). Grupla psikolojik danışmanın boşanmış aile çocuklarının öznel iyi oluş ve boşanmaya uyum düzeylerine etkisi [Sözlü bildiri]. Uluslararası Necatibey Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi, Balıkesir, Türkiye.
- Ayan, S. (2011). Okulda disiplin cezası alma, ailede şiddete uğrama. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(2).
- Aydın, O. (2009). Boşanma Sürecinde Velayet İle İlgili Anlaşmazlık Yaşayan Ebeveynlerin Çocuklarına İlişkin Düşünceleri ve Çocukların Boşanmaya Uyum Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, O., & Baran, G. (2012). Ebeveynleri boşanma sürecinde olan 9-12 yaş grubundaki çocukların boşanmaya uyum düzeylerinin incelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 35-51.
- Aysta, A. M. (2010). *A quantitative study of forgiveness and divorce adjustment in divorce recovery groups* (Doctoral dissertation). Capella University.
- Baltaş, A. ve Baltas, Z. (2000). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. Yirminci Basım.
- Baltaş, Z. (1984). Kavram Olarak Stres. *Pedagoji Dergisi*, 2,15-27. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Basut, E. (2006). Stres, Başa Çıkma Ve Ergenlik. *Çocuk ve Ruh Sağlığı Dergisi*, 13(1), 31-36.
- Baum, N. (2004). On helping divorced men tomourn their loses. *AmericanJournal of Psychotherapy*. 58(2). doi: 10,1176/appi. Psychotherapy.2004.58.2.17
- Bayer, A. (2013). Değişen Toplumsal Yapıda Aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.
- Belecı, S.N. (2022). Evli Bireylerin Temel Psikolojik İhtiyaçları, Evlilikte Çatışma Çözüm Stilleri ve Psikolojik İyi Oluşları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Benedek, E. P. & Brown, C. F. (1997). *Boşanma ve Çocuğunuz: Çocuğunuzun Boşanmanızla Baş Etmesine Nasıl Yardımcı Olursunuz* (S. Katlan Çev.). Ankara: HYB Yayıncılık
- Benedek, EP ve Brown, CF (1997). *Boşanma: Çocuğumuza Nasıl Yardımcı Olabilirim? Ayrılık Sırasında Ve Sonrasında; Her Yaştan Çocuklar İçin Problem Çözme; Travmatik Deneyimlerden Kaçının*. George Thieme Verlag.
- Bernstein, D. A. (1994). *Psychology*. New Jersey: Houghton Mifflin Company.
- Bohannon, P. (1970). The Six Stations Of Divorce. Divorce And After. *Paul Bohannon (Ed)*.
- Bozdağ C.I. (2019) Türk hukukunda boşanma sebepleri ve kusurun etkisi (Yüksek lisans tezi). Konya, KTO Karatay Üniversitesi.
- Braithwaite, S. R., Delevi, R., & Fincham, F. D. (2010). Romanticrelationshipsandthephysical andmentalhealth of collegestudents. *PersonalRelationships*, 17(1), 1–12.

- Browder, D. M., Wood, W. M., Test, D. W., Karvonen, M., ve Algozzine, B. (2001). *Reviewing Resources on Self-Determination. Remedial and Special Education, 22(4), 233-244.*
- Brown B. (1997). *Boşanma ve Çocuğunuz.* Ankara: HYB Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri.
- Carr, A. (2000). Divorce Research: Lessons for family therapists. In A. Carr (Ed.), *Clinical Psychology in Ireland, Volume 4. Family Therapy Theory, Practice and Research 107-124.* Wales: Edwin Mellen Press.
- Chapman, P.L. & Mullis, R.L. (1999). Adolescent coping strategies and self esteem. *Child Study Journal, 29, 69-77.*
- Cheng, S. T. ve Chan, A. C. (2003). Factorial Structure Of The Kidcope In Hong Kong Adolescents. *Journal of Genetic Psychology, 164, 261-266.*
- Cicchetti, D., & Toth, S.L. (1997). *Developmental Perspectives On Trauma: Theory, Research And Intervention.* Rochester: Rochester University Press.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2005). Öz Belirleme Modeli: Özerklik Desteği, İhtiyaç Doyumu Ve İyi Olma. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- Clarke-Stewart, A., & Brentano, C. (2006). *Divorce: Causes and consequences.* Yale University Press.
- Cohen, O., & Finzi-Dottan, R. (2012) Reasons for Divorce and Mental Health Following the Breakup, *Journal of Divorce & Remarriage, 53(8), 581-601.*
- Collange, C. (1997). *Boşanma Salgını.* Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Collins, A., & Van Dulmen, M. (2006). Friendships and Romance in Emerging Adulthood: Assessing Distinctiveness in Close Relationships.
- Collins, W. A. (2003). More and myth: the developmental significance of romantic relationships during adolescence. *Journal of Research on Adolescence, 13(1), 1-24.*
- Connor-Smith, J. K., Compas, B. E., Wadsworth, M. E., Thomsen, A. H. ve Saltzman, H. (2000). Responses to stress in adolescence: Measurement of coping and involuntary stress responses. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 68, 976-992.*
- Costa, S., Soenens, B., Gugliandolo, M. C., Cuzzocrea, F., ve Larcana, R. (2015). The mediating role of experiences of needs satisfaction in associations between parental psychological control and internalizing problems: A study among Italian college students. *Journal of Child and Family Studies, 24, 1106-1116.*
- Cüceloğlu, D. (2008). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları.* İstanbul: Remzi Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (1992). *İnsan ve Davranışı.* İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (1993). Dıştan Denetimli Kişi. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi. 30 (4-5).*
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (Ed). (2004). *Mutlu ve Sağlıklı Yarınlar İçin Anne- Baba Eğitimi.* Ankara: Eğitim Kitabevi.

- Çamkuşu-Arifoglu, B. (2006). Çocuklar için boşanmaya uyum programının çocukların boşanmaya uyum, kaygı ve depresyon düzeylerine etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Çelik, G., Tahiroğlu, A. ve Avcı, A. (2008). Ergenlik döneminde beynin yapısal ve nörokimyasal değişimi. *Klinik Psikiyatri*, 11(1), 42-47.
- Çelikkaleli, Ö., Gökçakan, N., & Çapri, B. (2005). Lise öğrencilerinin bazı psikolojik ihtiyaçlarının cinsiyet, okul türü, anne ve baba eğitim düzeyine göre incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 245-268.
- Çetin, N., Güngör Aytar, A., Pak, M. D., & Artık, A. (2016). Ergenlerde Anne-Baba Ve Arkadaşlara Bağlanma Biçimleri İle Romantik İlişkilerde Sorun Çözmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Journal Of Society & SocialWork*, 27(2)
- Çiçek, Z. (2014). *Boşanmanın sosyolojik analizi: Denizli kenti örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Pamukkale Üniversitesi
- Çivitçi, N., Çivitçi, A., & Fiyakalı, N. C. (2009). Anne-babası boşanmış ve boşanmamış olan ergenlerde yalnızlık ve yaşam doyumu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(2),
- Çuhadaroglu, F. (2000). Ergenlik döneminde psikolojik gelişim özellikleri. *Katkı Pediatri Dergisi*, 21(6), 863-868.
- Çuhadaroglu, F. (2000). Tüzün Özgüner Z. *Cinsel Kimlik Gelişimi ve Bozuklukları, Cinsel Kötüye Kullanma. Katkı Pediatri Dergisi Adolesan Sayısı*, 21(6), 877-883.
- Deci, E. L., ve Ryan, R. M. (2000). The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
- Demircioğlu, N. S. (2000). Boşanmanın, Çalışan Kadının Statüsü ve Cinsiyet Rolü Üzerine Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim. *Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi*, 63(1), 19-21.
- Difilippo JM, Overholser JC (2002) Depression, adult attach mentandrecollections of parental caring during childhood. *J Nerv Ment Dis*, 190:663-669.
- Elkind, D. (1986). Stres ve orta sınıf öğrencisi. *Okul Danışmanı*, 33 (3), 196-206.
- Emery, R. E. (2013). *Evlilik, boşanma ve çocukların uyumu*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Erdim, L., & Ergün, A. (2016). Boşanmanın ebeveyn ve çocuk üzerindeki etkileri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(1), 78-84.
- Erdoğan, F. (2021). Down Sendromlu Çocuklarda Ergenlik Başlangıç Yaşı Ve Ergenlik İle İlişkili Sorunlar. (Tıpta Uzmanlık Tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi. İstanbul.
- Ergin, N. G. (2008). Evli ve Boşanmış Kişilerin Evlilik Uyumu ve Cinsiyetçilik Açısından Karşılaştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity yout handcrisis* (No. 7). WW Norton &company.

- Erkal, C. (2013). *Ailesi Parçalanmış Olan İlkokul, Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Okul Başarı Düzeylerinin İncelenmesi Kocaeli İli Körfez İlçesi Örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye.
- Erwin, J.C. (2003). Giving Students What They Need. *Educational Leadership*, 61 (1), 19-24.
- Eryorulmaz, A. (2010). Evlilik ve Boşanma Sürecinde Bağlanma. T. Solmuş, (Ed.), *Bağlanma, Evlilik Ve Aile Psikolojisi* (1. Basım). İstanbul: Sistem Yayıncılık, (296-304).
- Eskin, M. (2014). *Sorun çözme terapisi* (3. Baskı). Ankara: HYB
- Eşici, H. (2007). *İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Temel İhtiyaçlarının Karşılama Düzeyiyle Zorbacı Davranışları Arasındaki İlişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Eşsizoğlu, A. (2012). Aile ile ilgili temel kavramlar. *İçinde Ç. Yenilmez (Editör), Aile Yapısı ve İlişkileri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları*.
- European Union. (2019). Eurostat Regional Year Book 2019.
- Eyce, B. (2002). Demografik Özelliklere Göre Türkiye'de Boşanma. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 81-98.
- Fagan, P. F., & Churchill, A. (2012). The Effects Of Divorce On Children. *Marri Research*, 1-48.
- Family Database [Internet]. OECD. URL <https://www.oecd.org/els/family/database.html> [Erişim Tarihi: 4 Ekim 2022].
- Fidan, T., Ceyhun, H. E., & Kirpınar, I. (2009). Gençlerin Kullandığı Basa Çıkmatututularının intihar girişimi ile ilişkisi. *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology*, 19, S214.
- Folkman, S. (1984). Personalcontrolandstressandcopingprocesses: a theoretical analysis. *Journal of personalityandsocialpsychology*, 46(4), 839.
- Folkman, S. ve Lazarus, R. S. (1988). *Manual for the Ways of Coping Questionnaire*. Palo Alto: Consulting Psychologists Press.
- Folkman, S., & Lazarus, R. S. (1985). If it changes it must be a process: study of emotionand coping during three stages of a college examination. *Journal of personality and social psychology*, 48(1), 150.
- Frey, L.M. & Wilhite, K. (2005). Our Five Basic Needs: Application for Understanding the Function of Behavior. *Intervention in School and Clinic*. 40 (3), 156-160.
- Froiland DJ, Hozman TL (1977) Counseling for Constructive Divorce. *Pers Guid J*, 55:525-529.
- Furman, W. (2002). Theemerging Field of Adolescent Romantic Relationships. *Current Directions in Psychological Science*, 11(5), 177-180.
- Geniş, M., Toker, B., & Şakiroğlu, M. (2019). Boşanmanın Çocuklara Etkisi, Çocuğa Söylenmesi ve Ebeveyn Yabancılaşması Derleme Çalışması. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(3), 190-199.
- Giedd, J.N. (2008). The Teen Brain: Insights from Neuroimaging. *Journal of Adolescent Health*, 42, 335-343.

- Gladding. S.T. (2012). *Aile Terapisi Tarihi, Kuram ve Uygulamaları* (5.Baskı). Ankara: PDRYayımları.
- Glasser, W. (2005). *Kişisel Özgürlüğün Psikolojisi: Seçim Teorisi*. (M. İzmirli, Çev.). İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Glasser, W., (1989). *Control Theory in the Practice of Reality Therapy: Case Studies*. New York, NY: Harper & Row Publishers.
- Glasser. W. (2003). *Seçim Teorisi* (Çev: Müge İzmirli). İstanbul: Hayat Yayınları.
- Göka E, Türkçapar MH. (2007). Gençlik ve Şiddet. <https://merichrd.wordpress.com/2007/03/14/genclik-ve-siddet-2/> adresinden 15/12/2022 tarihinde erişilmiştir.
- Graham, JE, Christian, LM ve Kiecolt-Glaser, JK, (2006). Evlilik, Sağlık ve Bağışıklık Fonksiyonu. İlişkisel Süreçler ve DSM-V: Sinirbilim, Değerlendirme, Önleme ve Tedav, 61-76.
- Güler, Ş. (2022). Egzersiz Liderlerinin Özliderlik Algıları İle Egzersiz Katılımcılarının Temel Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gündüzalp, İ. (2018). *Boşanma psikolojisi ve danışmanlığı*. Ankara: Nobel Akademi
- Güzel, N.C. (2020). Sistemik Aile Yaklaşımı Temelli Grup Psikoeğitim Programının Boşanmış Bireylerin Boşanmaya Uyum Düzeylerine Etkisi. (Doktora Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hackney H, Bernard JM (1990) Dyadic adjustment processes in divorce counseling. *J Couns Dev*, 69:134-143.
- Hamama, L., & Ronen-Shenhav, A. (2012). Self-Control, Social Support, and Aggression Among Adolescents In Divorced and Two-Parent Families. *Children and Youth Services Review*, 34(5): 1042-1049.
- Hamurcu, H. (2011). *Ergenlerin Yetkinlik İnançları ve Psikolojik İyi Oluşlarını Yordamada Psikolojik İhtiyaçlar* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- Hashemi, L., & Homayuni, H. (2017). Emotional divorce: Child's well-being. *Journal of Divorce & Remarriage*, 58(8), 631-644.
- Hendrick, S. S. ve Hendrick, C. (2006). Measuring respect in close relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 23(6), 881-899.
- Hetherington, E. M. Cox, M., & Cox, R. (1985). Long-term effects of divorce and remarriage on the adjustment of children. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 24(5), 518-530
- Hetherington, E. M., Cox, M., & Cox, R. (1976). Divorced fathers. *The Family Coordinator*, 25(4), 417-428. doi:10.2307/582856
- Holen, S., Lervag, A., Waaktaar, T. & Ystgaard, M. (2012). Exploring the associations between coping patterns for everyday stressors and mental health in young school children. *Journal of School Psychology*, 50, 167-193.
- Holmes, T. H., & Rahe, R. H. (1967). The social readjustment rating scale. *Journal of Psychosomatic Research*. 11(2), 213-218.
- Hopper, J. (2001). The symbolic origins of conflict in divorce. *Journal of marriage and family*, 63(2): 430-445.

- İkinci, M. (2003). Ergenlerde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi ile başa çıkma davranışları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- İlgar, Ş. (2009). Evlilik Birlikteliğinin Bozulması – Boşanma. H. Yavuzer, (Ed.), Evlilik Okulu (3. Basım) (256 – 268). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İymen, E. N. (2020). Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerde Sosyal Beceri ve Kaygı Düzeylerinin Akademik Başarı İlişkisinin Değerlendirilmesi. *İstanbul Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul*.
- Kaçmaz, Ö. N. (2020). *Boşanmış aileye sahip bireylerde bağlanma stillerinin ilişki doyumu ve reddedilme duyarlılığı ile ilişkisi* (Master'sthesis, Işık Üniversitesi).
- Kaçmaz, Ö. N. (2020). *Boşanmış aileye sahip bireylerde bağlanma stillerinin ilişki doyumu ve reddedilme duyarlılığı ile ilişkisi* (Master'sthesis, Işık Üniversitesi).
- Kalkan, M. (2008). Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeğinin (ERİSÇÖ) geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirliği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*.
- Kalkan, M. (2010). Ergen romantik ilişkilerinde duygusal istismar, fiziksel istismar ve soruna yönelmeye Adlerian bir bakış: Sosyal ilgi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11(3), 242-247.
- Kalmijn, M., & Monden, C. W. (2006). Arethenegativeeffects of divorce onwell-being dependent on maritalquality?.*Journal of MarriageandFamily*, 68(5), 1197-1213.
- KARAHAN, A. S. (2022). Boşanma Sürecinde Psikolojik Müdahaleler Üzerine Bir Derleme. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 9(1), 88-111.
- Karakuş, S. (2003). Ana Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi Ve Okul Başarısına Yansımaları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 12.
- Karakuş, S. (2003). Ana Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi Ve Okul Başarısına Yansımaları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 12.
- Karataş, E. (2019). *Boşanmış aile çocuklarındaki uyum problemleri: Ortak ebeveynlik açısından bir inceleme* (Master'sthesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Karataş, Z. (2011). Okul pansiyonunda kalan ergenlerin kaygı düzeyleri ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
- Kardum, I. ve Krapic, N. (2001). Personalitytraits, stressful life events, andcopingstyles in earlyadolescence. *PersonalityandIndividualDifferences*, 30, 503-515.
- KARSLI, E. (2019). *Modernleşme sürecinde çözülen aile yapısı ve kadının yeniden inşası* (Doctoraldissertation, Ergün DİLAVEROĞLU).
- Kasatura İ. (2003). *Heycansal Kontrol: yaşadımıza Yön Veren Duygularla Başa Çıkmayı Öğrenmek*, Altın Kitaplar, İstanbul
- Kavak, A. K. (2018). *Evlilik birliğinin korunması* (Master'sthesis, Çankaya Üniversitesi).
- Kaya, T. (2009). *İstanbul'da yaşayan boşanmış kadın ve erkeklerin boşanma deneyimleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kaynar, G. (2016). *Boşanma sürecindeki kişilerin baş etme becerileri, bilişsel çarpıtmalar, yılmazlık ve sosyal destek algıları açısından incelenmesi* (Master's thesis, Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Kelly, J. B. (2012). Risk and protective factors associated with child adolescent adjustment following separation and divorce. *Parenting plan evaluations: Applied research for the family court*, 49-84.
- Kenny, D. T. (2000). Psychological foundations of stress and coping: A developmental perspective. *Stress and health: Research and clinical applications*, 467.
- Keskin, I. (2007). Boşanmanın sosyolojik ve psikolojik nedenleri ve boşanmanın ortaya çıkardığı sonuçlar (Niğde ili örneği). (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü:14.
- Keskin, I. (2007). Boşanmanın Sosyolojik ve Psikolojik Nedenleri ve Boşanmanın Ortaya Çıkardığı Sonuçlar (Niğde İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kessler, S. (1975). The American way of divorce: Prescriptions for change.
- Khamis, V. (2013). Stressors, family environment and coping styles as predictors of educational and psychosocial adjustment in Palestinian children. *Educational Studies*, 39, 371-384
- Khamis, V. (2013). Stressors, family environment and coping styles as predictors of educational and psychosocial adjustment in Palestinian children. *Educational Studies*, 39, 371-384.
- Kınık, E. (2000). Adolesan dönemde fiziksel büyüme ve cinsel gelişme. *Katkı Pediatri Dergisi*, 21(6), 720-740.
- Kırcaoğlu, D. (2012). Çocukla birlikte büyüme. İstanbul: H2O Yayıncılık.
- Koç, M. (2004). Ergenlik Döneminde Dua Ve İbadet Algılarının Ruh Sağlığına Etkileri Üzerine Bir Alan Araştırması. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Saufd)*, 6(10), 115-157.
- Köknel, Ö. (1988). *Zorlanan İnsan*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kramrei, E., Coit, C., Martin, S., Fogo, W., & Mahoney, A. (2007). Post-divorce adjustment and social relationships: A meta-analytic review. *Journal of Divorce and Remarriage*, 46(3-4), 145-166.
- Krumrei, E., Mahoney, A., & Pargament, K. I. (2011). Demonization of divorce: prevalence rates and links to post divorce adjustment, *Family Relations*, 60(1), 90-103
- Kula, S. ve Çakar, B. (2015). Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Bartın Üniversitesi İİ BF Dergisi*, 6(12), 191-210.
- Kulaksızoğlu, A. (1990). Gençlik Çağı ve Ülkemizde Gençlik Sorunları, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi I:133-144.
- Kulaksızoğlu, A. (2009). *Ergenlik psikolojisi* (11. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Küçük Helvacı, F. (2012). Romantik İlişkilerde Sorun Çözme ve Sosyal İlginin Aşka İlişkin Tutumlarla İlişkisi. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuzmayıs Üniversitesi, Samsun.
- Lazarus, R. S. ve Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.
- Lazarus, R.S. (2006). Emotions and interpersonal relationships: Toward a person centered conceptualization of emotions and coping. *Journal of Personality*, 74, 9-46.

- Levy TM, Joffe W (1978) Counselingcouplesthroughseparation: A developmentalapproach. FamTher, 5:267-276.
- Lin, W. L., Tsai, P. H., Lin, H. Y. & Chen, H. C. (2014). How doesemotioninfluencedifferent creativeperformances? Themediating role of cognitiveflexibility. *Cognitionand Emotion*, 28(5), 834-844..
- Lund LK, Zimmerman TS, Haddock SA (2002) Thetheory, structureandtechniques fort he inclusion of children in familytherapy: a literaturereview. J MaritalFamTher, 28:445-454.
- Maslow, A. H. (1954). *Motivationandpersonality*. New York: Harper andRow, Retrievedfrom: <http://s-f-walker.org.uk>
- Mercan, Ç. S. (2004). *Aile ve Evlilik Kurumuna Kültürel Bir Bakış: Farklı Kültürlerden Gelen Bireylerin Evlilikleri*. Evlilik Okulu, Yavuzer H. (Ed.), Remzi Yayınevi, İstanbul, ss.242-263.
- Morganett R.S. (2005). *Yaşam Becerileri Ergenler İçin Grupla Psikolojik Danışma Uygulamaları*, Çeviren: Sonay Güçrayvd, Ankara: Pegem Yayıncılık,
- Moss, R. H., &Billings, A. G. (1982). Conceptualizingandmeasuringcopingresourcesand processes. En L. Goldberger y S. Breznitz (Eds.), *Handbook of stress: Theoreticaland clinicalaspects* (pp. 212-230).
- Murray, H. (1938). *Kişilikte Keşifler*. Oxford Üniversitesi Yayınları.
- Mustafa, K. O. Ç. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), 231-238.
- Nair, H. ve Murray, AD (2005). Bozulmamış ve boşanmış ailelerden gelen okul öncesi çocuklarda bağlanma güvenliğinin yordayıcıları. *Genetik psikoloji Dergisi*, 166 (3), 245-263.
- Nazlı, S. (2018). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Niemiec, C. P., ve Ryan, R. M. (2009). *Autonomy, competence, andrelatedness in the classroom*. *School Field*, 7(2), 133–144.
- OramasViera, A. (2013). El bienestarpicológico, un indicadorpositivo de la saludmental.
- Öngider, N. (2013). Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(2), 140-161.
- Özdemir, U., Laçın, A., Yiğit, T., Saruç, S., & Kılıç, A. K. (2006). Boşanmış bireylerin, boşanmaya uyum düzeylerinin değerlendirilmesi. *Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu, Hedefleri ve Geleceği Sempozyumu*, 362.
- Özgülven, İ. E. (2009). *Evlilik ve Aile Terapisi*.Ankara: PDREM Yayınları.
- Özkan, Z. (2004). *NLP Teknikleriyle Aile Sorunlarına Çözüm Önerileri*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Öztop H. vd., (2018). *Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Tek Ebeveynli Aileler: Aile Eğitim Programı*, Ankara.
- Öztürk M. T. 2019 *Boşanmış ve Boşanmamış Ebeveynlerin 15-18 Yaş Grubu Çocuklarında Okula Bağlanma, Şiddete Yönelik Tutum ve Başa Çıkma Becerilerinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Haliç Üniversitesi. İstanbul

- ÖZTÜRK, M. (2008). 99 Sayfada Boşanmış Ailelerde Çocuk, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Öztürk, Ö. (2010). Genel Boşanma Sebepleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, S. (2006). Anne-babası boşanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri ilişkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Papas, R. (1997). *Stres, Depresyon Ve Anksiyete*. (Çev. Tanju Anapa). İstanbul: Epsilon
- Parke, R. D. (2002). Fathersandfamilies. (Ed. M. H. Bornstein), Handbook of parenting: Vol. 3: BeingandBecoming a Parent. Mahwah, NJ: Lawrence ErlbaumAssociates 27-73
- Parlaz, E. A., Tekgül, N., Karademirci, E. ve Öngel, K. (2012). Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *TurkishFamilyPhysician*, 3(4), 10-16.
- Patton DD, Harris JR. (2007). Ergenlik Gelişimi ve Tarama (çev) Mazıcıoğlu MM. "Current Aile Hekimliği Tanı ve Tedavi" içinde. (çev.ed) Kut A, Tokalak İ, Eminsoy MG. Ankara, Güneş Tıp Kitabevleri.; 129-138.
- Pedro-Caroll, J. (2010). Önce Çocuklar. 1st ed. İstanbul: Doğan Kitap.
- Pehlivan, O. (2017). Aile tanımı ve ilişkilerinin toplumsal olarak inşası.
- Peterson, A.V. (2000). ChoiceTheoryandRealityTherapy. *TCA Journal*. 28 (1), 41-50.
- Plotnik, R. (2009). *Psikoloji'ye Giriş*. İstanbul: KaknüsÇeviri:Tamer Geniş.
- Price, J. & Stuart, A. D. (2002). A PhenomenologicalInvestigation Of TheExperience Of Siblings Of TraumaticHeadInjurySurvivors. *SocialWorkPractitioner- Research*, 14 (1), 80-95.
- Reis, H. T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J., ve Ryan, R. M. (2000). Daily well being: The role of autonomy, competence, andrelatedness. *PersonalityandSocialPsychology Bulletin*, 26(4), 419-435.
- Rosenfeld, P., Culbertson, A.L., Magnusson, P. (1992). İnsan İhtiyaçları: Bir Literatür Taraması ve Bilişsel Yaşam Süresi Modeli. Donanma Personeli Araştırma ve Geliştirme Merkezi.
- Rubenstein, C., &Shaver, P. (1982). Theexperience of loneliness. *Loneliness: A sourcebook of currenttheory, researchandtherapy*, 206-223.
- Russell, B. (2003). Evlilik ve Ahlak (1. Baskı). (I. Gündüz, Çev.). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Ryan, R. M., ve Deci, E. L. (2017). *Self-determinationtheory: Basic psychologicalneeds in motivation, developmentandwellness*. New York: Guilford.
- Ryan, RM ve Deci, EL (2017). *Kendi kaderini tayin teorisi: Motivasyon, gelişim ve sağlıkta temel psikolojik ihtiyaçlar*. Guilford yayınları.
- Sağiroğlu, M. Ş. (2009). Neden Boşandılar?. (1. Baskı). İstanbul: Talent Yayınları.
- Sancaklı, D. (2014). *Boşanmış annelerin ve çocuklarının boşanma sürecine ilişkin yaşantıları* (Master'sthesis, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Saral, K. (2013). *Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin stresle başa çıkma tarzları eğitim öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma ve sosyal karşılaştırma düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Master'sthesis, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Sardoğan, M. E., Karahan, T. F., Dicle, A., & Menteş, Ö. (2007). Ebeveyne bağlanma düzeyine ve anne-babanın boşanma/birliktelik durumuna göre çocuklarda evlilik çatışmasını algılama biçimleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 12-27.
- Schmittel, M. (2013). *The children first foundation parenting education program: a study on the effectiveness of a divorce parenting education program*, (Unpublished Master's Thesis). Graduate School Southern Illinois University Edwardsville
- Selçuk, Ziya, & Güner, Nedret. (2000). *Sınıf İçi Rehberlik Uygulamaları*. Pegem A. Yayıncılık.
- SERİN, N. B., & AYSAN, F. (2021). Lise öğrencilerinin depresyon ve olumsuz otomatik düşüncelerinin cinsiyet ile akademik başarı açısından incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 285-296.
- Sheldon, K. M. and Niemiec, C. P. (2006). It's Not Just The Amount That Counts: Balanced Need Satisfaction Also Affects Well-Being. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 91(2), 331-341.
- Sheldon, K. M., & Niemiec, C. P. (2006). It's not just the amount that counts: balanced need satisfaction also affects well-being. *Journal of personality and social psychology*, 91(2), 331.
- Spirito, A., Stark, L. J., & Williams, C. (1988). Development of a brief coping checklist for use with pediatric populations. *Journal of pediatric psychology*, 13(4), 555-574.
- Spirito, A., Stark, L. J., & Williams, C. (1988). Development of a brief coping checklist for use with pediatric populations. *Journal of pediatric psychology*, 13(4), 555-574.
- Steinberg, L. (2009). Adolescent development and juvenile justice. *Annual Review of Clinical Psychology*, 5(1), 459-485.
- Steinberg, L. (2017). Ergen risk alma üzerine bir sosyal nörobilim perspektifi. *Biyososyal Suç Teorilerinde* (s. 435-463). Routledge.
- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological review*, 93(2), 119.
- Sucu, İ. (2007). Boşanmış Kadınların Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrası Toplumsal Kabulleri (Sakarya İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Symoens, S., Bastaits, K., Mortelmans, D., & Bracke, P. (2013). Breaking up, breaking hearts? Characteristics of the divorce process and well-being after divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, 54(3), 177-196.
- Şahin, Ş. ve Çövener Özçelik, Ç. (2016). Ergenlik dönemi ve sosyalleşme. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5 (1), 42-49
- Şanlı Yalın Ş (2017) Türk hukukunda anlaşmalı boşanma (Yüksek lisans tezi). İstanbul, İstanbul Aydın Üniversitesi.

- Şen, B. (2013). *Boşanma Süreci ve Arabuluculuğu*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Doktora Tezi.
- Şentürk-Aydın, R. (2013). Yaşam becerileri psikoeğitim programının boşanmış aile çocuklarının uyum düzeylerine etkisi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şirin, S. (2020). *Yetişin gençler* (1. Baskı). İstanbul: Doğan Kitap.
- Tas, B. & Balay M.E. (2017) *Review of College Students Who Are Raised in Divorced and Intact Families on Staring a Family*. IJERT, 8(2):01-11
- Taş, B. (2017). Short and Long-Term Negative Effects of Parental Divorce on Children, Researches On Science And Art in 21 St Century Turkey Editors, Chapter 310, ISBN 978-605-288-062-3
- Tataker T. (2010). Ayrılık Durumunda Çocuğun Psikolojisi ve Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri.
- TDK. Türkçe-Sözlük. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara 1913.
- Tejada-Vera, B., & Sutton, P. D. (2010). Births, marriages, divorces, and deaths: Provisional data for 2009. *National Vital Statistics Reports*, 58(25), 1–6.
- Tekgül BN, Uslu Tek P. (2005). Puberte. “Adolesan Sağlığı” içinde. (ed) Tekgül BN. İzmir, Pratisyen Hekimlik Derneği yayını.;23-37.
- Tekgül N, Göktay GA, Dirik N, Karademirci E, Ongel K. Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği Kliniği, Alsancak Gençlik Danışmanlık ve Sağlık Hizmet Merkezi Örneği, ÇİDEM. Smyrna Tıp Dergisi 2012; 2(1-ek1):33-35.
- Tezcan, G. (2017). *Ebeveynleri 18 yaşından önce boşanmış ve boşanmamış bireylerin kişilik örüntülerinin karşılaştırılması ve çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Thayer, E. S., Zimmerman, J. (2003). *Ayrılanlar İçin Çocuk Bakımı*. (Ü. Türkoğulları, Çev.). Ankara: Arkadaş Yayınevi (2001).
- Thomas, C., & Ryan, M. (2008). Women's perception of the divorce experience: a qualitative study. *Journal of Divorce & Remarriage*. 49(3-4), 210-224.
- Timur, Ç. (2019). Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Akran İlişkilerinin karşılaştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Tiryaki, C. (2004). *Aşkın Kökeni*. İstanbul: Berfin Yayınları.
- Turgut, S. İ. (2021). *Boşanmış ailelerin 13-17 yaş grubu çocuklarında ebeveyn yabancılaşma sendromunun depresyon düzeyine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi / Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- TÜİK (2020) Evlenme ve boşanma istatistikleri. <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=37211>. (Accessed 03.12.2023).
- TÜİK, (2019). Evlenme ve boşanma istatistikleri <https://tuikweb.tuik.gov.tr>
- TÜİK, (2022). Evlenme ve boşanma istatistikleri <https://tuikweb.tuik.gov.tr>

- Türkarlan, N (2007). Boşlanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Başletme Yolları. Danışma Kurulu, 99.
- Türkarlan, N. (2007). Boşanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Başetme Yolları. Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi. 11: 100.
- Türkgüzeli, O., Yeşilbağ, Z., Karaosmanoğlu, G., & Çakır, Z. D. (2019). Anne babası boşanmış ve boşanmamış çocukların temel psikolojik ihtiyaçlarının ve iyimserliklerinin karşılaştırılması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33708>.
- Türküm, A. S., Kızıldaş, A., & Sarıyer, A. (2004). Anadolu Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi'nin hedef kitesinin psikolojik ihtiyaçlarına ilişkin ön çalışma.
- United Nations (2020) 2019 Demographic Yearbook, 70th issue. New York, United Nations
- Uşaklı, H. (2013). Eşinden ayrılmış annelerin görüşü açısından çocuklarının sorunları. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 195-208. doi:10.14230/joiss23
- Uzun, Ç. (2013). *Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocuklarda Depresyon ve Sosyal Becerilerin Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Ünlü, F. (2015). Ebeveyni boşanmış bireylerde; benlik saygısı, yalnızlık ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Walczak, Y.,&Burns, S. (1999). *Boşanma ve çocuk üzerine etkileri*, İ. Ersevim (Çev.), İstanbul: Özgür Yayınları.
- Wallerstein, J. S. & Lewis, J. M. (2004). Theunexpectedlegacy of divorce: report of a 25-year study. *PsychoanalyticPsychology*, 21(3), 353–370.
- Wallerstein, J. S., & Lewis, J. M. (2004). TheUnexpectedLegacy of Divorce: Report of a 25-YearStudy. *Psychoanalyticpsychology*, 21(3): 353-370
- Whetten, D. A., Cameron, K. S. (2010). *Developingmanagementskills*. UpperSaddleRiver, NJ: PrenticeHall.
- Whitton, S. W., Weitbrecht, E. M., Kuryluk, A. D., & Bruner, M. R. (2013). Committeddating relationshipsandmentalhealthamongcollegestudents. *Journal of AmericanCollege Health*, 61(3), 176– 183
- WHO 2020
- Wiseman, R. S. (1975). Crisistheoryandtheprocess of divorce. *SocialCasework*, 56(4), 205-212.
- Wu, P., Fang, Y., Guan, Z., Fan, B., Kong, J., Yao, Z.,Lu, J.(2009). ThePsychologicalİmpact Of The SARS Epidemic On HospitalEmployees İn China:Exposure, Risk Perception, AndAltruisticAcceptance Of Risk. *CanadianJournal Of psychiatry*, 54(5), 302–311
- Wu, Z.,&Schimmele, C. M. (2007). Uncoupling in late-life. Generations, *AmericanSociety on Aging*, 31(3), 41-46.
- Yavuzer, H. (2000).Çocuk Psikolojisi, 19. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul,278.

- Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılar, K. (2020). Boşanmış ve Boşanmamış Ailede Yetişen Ergenlerin Bağlanma ve Karar Verme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Yılar, K. (2020). Boşanmış ve Boşanmamış Ailede Yetişen Ergenlerin Bağlanma ve Karar Verme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, N. (2004). Türkiye’de boşanma ve sebepleri. *Bilig (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi)*, 28, 59-81. Erişim Adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/234604>
- Yıldız, M. (2021). *Lise öğrencilerinin sosyal destekleri ile stresle başa çıkmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master'sthesis, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Yılar, K. (2020). *Boşanmış ve boşanmamış ailede yetişen ergenlerin bağlanma ve karar verme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Yörükoğlu, A. (2006). *Çocuk Ruh Sağlığı: Çocuğun Kişilik Gelişimi. Yetiştirilmesi ve Ruhsal Sorunları*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zara, Ayten. (2013). *Kadınlar,Erkekler ve Çocuklar İçin Boşanma Terapisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Zimiles, H., & Lee, V. E. (1991). *Adolescentfamilystructureandeducationalprogress*. *Developmentalpsychology*, 27(2): 314-320

EKLER

1.Etik Kurul Onay Formu

Evrak Tarih ve Sayısı: 29.03.2022-12747

 HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ	T.C. HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI
---	--

TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI NO
29.03.2022	2022-006

Sayı : E-97105791-050.01.01-12747
Konu : Etik Kurul Hk.

Çalışmanın Türü	Yüksek Lisans Tezi
Konu	Anket Uygulama
Başlık	"Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Temel Psikolojik İhtiyaçlarının Karşlanması, Başa Çıkma ve Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Becerilerinin İncelenmesi"
Yürütücü / Danışman	Prof. Dr. Şaziye Sanem BAŞGÜL
Yazar	Yasemin BANKİR
Karar	Olumlu

Prof. Dr Mehmet Lütüfî YOLA
Etik Kurul Başkanı

Prof.Dr. İbrahim Halil GÜZELBEY
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Mazlum ÇELİK
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Enver BOZKURT
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Bülent Bahri KÜÇÜKERDOĞAN
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Kezban BAYRAMLAR
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Mahmut Serhat YENİCE
Etik Kurul Üyesi

Ek:doc05066720220210160658

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSCF1Y905*

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5999&eD=BSCF1Y905&eS=12747>

Adres:Hasan Kalyoncu Üniversitesi Havaalanı Yolu Üzeri 8. Km. Şahinbey / Gaziantep
Telefon:0 (342) 211 8080 / 1400/1402 Faks:0 (342) 211 80 81
e-Posta:info@hku.edu.tr Web:www.hku.edu.tr
Kep Adresi:hasankalyoncu.univ@hs01.kep.tr

Bilgi için: Nida ÇALIŞKAN
Unvanı: Memur
Tel No: 0(342) 211 8080

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Yasemin BANKİR İŞLER

Uyruğu : Uzman Klinik Psikolog

EĞİTİM

Derece	Bitirme Yılı
Üniversite : Psikoloji-Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2019
Yüksek Lisans : Klinik Psikoloji Tezsiz- Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2021
Yüksek Lisans : Klinik Psikoloji Tezli- Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2023

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2019-2020	Adalet Bakanlığı	Memur
2021-Devam	İçişleri Bakanlığı	Klinik Psikolog

UZMANLIK ALANI

Yetişkin Psikoterapisi, Bilişsel Davranışçı Psikoterapi, Varoluşçu Psikoterapi

YABANCI DİLLER

İngilizce

ÖDÜLLER

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Psikoloji 2019 Bölüm Birinciliği
Hasan Kalyoncu Üniversitesi İİSBF 209 Yılı Fakülte Birinciliği
Hasan Kalyoncu Üniversitesi 2019 Yılı Üniversite İkinciliği

YAYINLAR